

GUSTAV OXENSTIERNA

GUSTAF DEN TREDJE

OCH

HANS HOF.

Försök till en karakters- och sedemålning från sista decenniet af adertonde århundradet.

Af

K. K—g.

Sednare Afdelningen.

JÖNKÖPING,
tryckt hos *J. P. Lundström*, 1839.

1 Kapitlet.

I sitt kabinett satt gamle Friherre Pechlin. Han hade sjunkit ihop i den djupa, efter tidens sed med högt ryggstöd försedda soffan, så att man skulle tagit honom för ett barn, om ej hans silfverhvita hår och skrynkade ansigte tillräckligt talat för motsatsen. Han satt orörlig med båda de vissnade händerna knäppta öfver guldknappen på det tjocka, spanska röret, som stödt hans smygande steg genom irrgångarna af hans vådliga, politiska lif; nattrocken med svärdsordens-kommendörsstjernan var tätt svept kring en gestalt, som nästan genom hela sin lefnad framstått i en tvetydig dager och hos hvilken skuggsidan — sidan af en djerf, förslagen, beräknande konspiratör — ostridigt var den starkaste sidan. Det var icke på slagfältet, som *General* Pechlin skulle vinna sin odödlighet; ett helt annat fält hade skickelsen och hans egen böjelse för honom öppnat. I spetsen för en armékorps hade han blifvit slagen; i spetsen för en sammansvärjning var han sedan omöjlig att beslå. Hela hans lif var ett gäckeri, en politisk maskerad; mången anade hvem han var, men han spelade sin rol för väl, att någon skulle kunnat annat, än försöksvis, rita hans rätta namn i hans hand, hvilken historien icke får känna ren från spåret af kungablod, ehuru han sjelf, icke ens på dödsbädden, ville söka en förlikning med sanningen, den han,

under sin lefnad, städse sökt undvika. Ännu i döden gäckande, under sina sista andedrag skälmaktig — i detta ords både vackraste och fulaste betydelse — sjönk han, en halflöst gåta, i grafven. Han var ett snille af det sällsynta slag, som agerar bakom medelmåttans rygg; han var en ovanlig man, som likväl alltid undvek att synas det; han var en bland de störste diplomater Sverige någonsin ägt, och han lät kalla sig General. Bakom begreppet om segrar och troféer — nu mera temligen främmande för det svenska begreppet: General — gräfde han, tyst och outgrundlig, den mina, ur hvars explosion han förutsåg en statshvälfning. Han var själen. Ankarström och konsorter voro endast pionierer, revolutionens dagakarlar, de, liksom de hurrabasar den utan tvifvel hade fått, ifall den lyckats.

Hela Pechlins lif från 1772 till 1792 var troligtvis — ty om Pechlin får man endast *tro;* han lät aldrig verlden komma till någon visshet öfver sig och sina förslager — endast en fortsatt konspiration, en serie af ett outtömligt hufvuds aldrig tröttnande, upproriska, verksamhet, ett noggrannt och aldrig försummadt hoplappande af genom olika skickelser splittrade projekter, ett sorgfälligt sammanhållande af materialier till en sammansvärjning, så att, om ett gynnsamt ögonblick inträffade, en grundfond alltid skulle vara att tillgripa, en basis tillreds att derpå agera. Pechlin var utan tvifvel äregirig, men ej skrytsam. Han tänkte under den sednare delen af sin lefnad på intet mindre, än att ge sakernas ordning ett nytt skick, men han

gjorde icke något väsen af sig. Han uppträdde icke bland skrikarne på Riddarhuset, men i tysthet underminerade han thronen. Han var en bland dessa farliga naturer, som icke äga behofvet af meddelande, dem aldrig ett uttryck undfaller, utan att på förhand vara bestämdt att undfalla, på hvilka aldrig tillfället vinner någon seger, som äro sig lika från morgonen till aftonen: djerfva, sluga, beräknande, passionfria eller beherrskande sina passioner. Han var, på en lägre bildningsgrad än Talleyrand, hvad Talleyrand måhända skulle blifvit såsom frondör. Han ägde icke Biskopens af Autun kunskaper och beläsenhet, icke den kejserlige och kunglige ministerns erfarenhet; kanske var han likväl med honom jemförlig å förståndets vägnar; hos båda fanns detta in i den sednaste ålderdomen outtröttligt och oförsvagadt; hos båda var det outtömligt på hjelpmedel och utvägar; hos båda på en gång genomträngande skarpt och fransyskt fint.

I ett hörn af kabinettet var en gammal, gråhårig kammartjenare sysselsatt att stoppa Generalens pipa, denna förtrogna, i hvars röktoder gubben älskade att insvepa sig, då han grubblade på sina äregiriga planer, och ville gömma för verlden till och med muskelspelet i sitt ansigte. Det var i en sednare tid, som man gjorde förnekandet af denna njutning till den tortyr, hvarmed man ville aftvinga den gamle intrigören bekännelsen om hans tvetydiga åtbäranden vid den sammansvärjning, som föranledde Gustaf III:s mord, men äfven detta prof bestod han med Pechlinsk ihärdighet, och

lät sina vedersakares på tobaksförbudet grundade förhoppningar uppgå i rök. Nu lekte likväl en känsla af välbehag kring gubbens fårade mungipor, då han af tjenaren emottog den präktiga sjöskumspipan, ur hvilken redan de första rökmolnen ångade kring den halfförbrända fidibus, som tjenat till deras antändande.

"Nå, min kära Hedin!" sade Generalen till kammartjenaren, i det han fryntligt smackade med läpparna, "du var ute på Drottningholm vid den stora manövern. Kungen var väl nedlåtande och vänlig, såsom alltid?"

"Ack ja! Herr General! hans leende var så nådigt, som om det kom från himlen sjelf. Han nickade, godt och vänligt, åt alla."

"Har du sett de chinesiska vaxdockorna? De nicka också åt alla, men tror du, att de mena mycket dermed? Kungen deremot — ack! han älskar sitt folk nästan lika mycket, som sig sjelf. Han vill ställa sig in hos sitt folk, ty han vet, att en regent, som är ställd utom sitt folk, är, såsom Fransosen säger," malplacerad". Nå! pöbeln hurrade väl, damernas näsdukar hviftade — det är ju vanligt?"

"Ja! Herr General! det funnos de, som sprungo hela milen, endast för att ha Konungen i sigte."

"Det var ett andefattigt göra. Det vill säga, min kära Hedin! de måtte ha varit rätt andfådda. Men det är aktningsvärdt, mycket aktningsvärdt. Springa är en god motion, och royalismen är ett godt motiv. För öfrigt — tycktes det väl på alla, som om de voro be-

låtna, nöjda, lyckliga? Alla prisade väl sin ställning och välsignade sin styrelse?"

"Det kan jag just icke säga, Herr General! Jag hörde några grofva eder öfver Armfelt, som lär förleda Konungen till hvad som orätt är, och man hviskade, att han ämnade göra krig mot Frankrike; men en distillator försäkrade, att svenska arméen aldrig kommer öfver gränsen."

"Försäkrade han det!" ropade Generalen med någon liten grad af häftighet; "och huru kunde han veta det? Skulle hären neka att vara lydig en älskad Konungs befallningar? Den menniskan predikar uppror. Hvad är det för en distillator, som så gör sig till brännvinsadvokat för insubordinationen? Han fick väl åtminstone ingen, som höll med sig?"

"Jo! Herr General! många. Man sade, att vi voro för fattiga för ett krig. En af mina bekanta, en gesäll, som suttit på gäldstugan, påstod väl motsatsen, men då tycktes ett par borgare nästan färdiga att vederlägga honom med knytnäfvarne. Likväl — mäkta förbannelser på förhand göra ett krig om intet, så kunna vi vara lugna, Herr General! ty så har aldrig regn öst ur skyn, som eder öfver kriget ur alla munnar."

"Det kriget släpar honom till afgrunden," mumlade Pechlin för sig sjelf, utan att göra någon annan rörelse, än att svänga käppen fortare, än vanligt, kring i handen. Kanske trodde han sig redan vefva händelsernas hjul mot det önskade målet.

"Du gör mig förvånad, min kära Hedin!" yttrade Generalen efter några ögonblicks stilla-

tigande. ”Är det möjligt, att ett folk så litet känner sina skyldigheter — mot sig sjelf, att det tvekar om hvad som, i fall af krig, är att göra. Tycktes de vara nog oförvägna att vilja sätta sig på tvären?”

”Jag vet icke hvad Generalen menar med: på tvären. Kanske våga de åstad med en deputation, en underdånig supplik, men att vara tvära, tvära mot den inställsamme Gustaf III, det står väl icke i mensklig förmåga!”

”Så att du icke hörde någon uttala en föresats, en bestämd vilja att, i nödfall, trotsa; att, om det gäller en utskrifning, en krigsgärd, möta våld med våld?”

”Gud bevare oss från något sådant, Herr General! Nej! det hörde jag visst icke. Uppror menar Generalen, våld mot Herrans smorda!”

”Apropos! var det många smorda? Hade man delat ut brännvin åt folket? Det brukar också alstra belåtenhet. På samvete, Hedin! stank det icke finkel af hurraropen? Utan tvifvel förtjenar Gustaf III helt annat, men jag vet, thy värr! huru det brukar förhålla sig.”

”Nog hörde jag en eller annan tunga lalla, och såg ett eller annat ansigte temligen rödbrusigt; nog märkte jag det också friskt skänkas i på krogarna, men hvem, som bestod violerna, fördömma mig! jag det kan säga.”

”Lyckliga j stater, der regeringarna spela under täcket med krögerskorna!” suckade gamle Pechlin halfhögt, men tillade genast derefter: ”kanske drack folket sin Konungs skål för egna medel, och det är desto aktningsvärdare, som han är dem nog dyr ändå — förstå mig rätt —

dyrbar, mycket dyrbar. Nå! är Kronprinsen lika afhållen, som Konungen? Hvad säger man om honom?"

"Gustaf Adolf! åh! om honom säger man stort ingenting."

"Stort ingenting! Man känner hans karakteristik, hör jag. Och bygger man således stora förhoppningar på honom?"

"Man säger, att han, hvilket man väl knappt skulle kunna tro om en son af Gustaf III, skall vara enfaldig."

"Ja! sådana krokvägar går naturen. Det är ofta, som snillet kan bli far till en stor dumhet. Exemplet se vi framför oss i Gustaf III, utan att likväl vilja kasta någon skugga på hans arfvinge. — — Du tycker visst, att jag i dag är temligen frågvis, min kära Hedin! men en gubbe, som jag, hvilken för sin podager icke kommer utom dörren, vill gerna höra något nytt. Det är ens glädje, när man blir gammal."

"Jaja! Generalen, som sitter inne beständigt, får väl föga höra af hvad som sker ute i verlden, utom af mig och post- och inrikestidningen."

Här är måhända på sitt ställe att anmärka, det svenska tidningslitteraturen vid denna tid var nog inskränkt, såsom också sjelfva ordet: post- och inrikestidningen antyder. Den gamla Argus, v. Dalins skapelse, hade redan lagt sina ögon tillhopa, och ännu borde trenne decennier förflyta, innan den nya af samma namn skulle börja en långt betydelsefullare och inflytelserikare bana, och, när Dalins Argus blef typen för en svensk konversationstidning, blifva

föredömet för en svensk oppositionstidning. I dennas fotspår hade ännu intet "aftonblad" tagit tro- och huldhetsed af fyratusen prenumeranter; och "granskaren" reviderade endast i skyn royautéens räkenskaper, för att en gång högt kunna predika för folken, huru väl dennas affärer stå. "Minerva" hade ännu icke bytt bort olympens salar mot stoftets "hôtel garni," och gudarnas nektar mot det attiska saltet; "fäderneslandet" var icke påtänkt. "Axplockaren" hade icke hittat ett enda korn, och "Stockholms tidning" visade sig på den fördelaktigaste sidan, ty den hade icke synts till i bokhandeln. "Kurirens" klatschpiska var tyst, och "medborgaren" väntade på sin förlossning. "Freja" hade icke, enligt aftonbladets förmenande, visat sig tvetydig, och ingen "spegel" hade, med undantag af reflektionsspeglarna, gjort reflektioner. Endast "Stockholmsposten" och "dagligt allehanda" sköto redan skott, som dock på intet vis kunde jemföras med det jättelika aftonbladets åskdunder, och det var endast papperet, hvarpå de trycktes, som, sträft och knottrigt, ansågs höra till oppositionen. Ingen under alltså, om den hederlige kammartjenaren Hedin lät posttidningen representera hela den svenska, dåvarande tidningsverlden, hvaremot säkert, om något dylikt i närvarande ögonblick gjordes gällande, åtskilliga reservationer skulle komma att framställas.

"Ja, min beskedliga Hedin!" återtog Generalen, "hvad visste jag utan dig? Du är mitt allt i allom inom vetandets verld. Ingen besöker mig, gamle man! jag får sjelf skicka ut,

för att leta rätt på nyheterna för dagen. Till andra bruka de komma af sig sjelfva, men du måste alltid bära dem till mig. Talade icke du emellanåt om för mig något af hvad som sker, hade jag ingenting att tänka på, ingenting att dermed sysselsätta mig." — — "Det är en gåfva af himlen att ha enfaldigt tjenstefolk!" fortfor gubben med lägre stämma.

"Ja! Herr General! det är visst och sannt — hade Generalen icke mig, skulle väl Generalen leds ihjäl."

"Hvem vet, om jag, utan dig, vore fyra och sjuttio år? Men jag har alltid varit lycklig i valet af mina kammartjenare. Det är lyckligt, Hedin! att du icke heter la Fleur eller Frontin eller något annat dylikt djefvulsnamn. Ser du, komediskrifvarne ha skapat en egen art kammartjenare, som ingen, utom dem, vill ha i sin tjenst, menniskor, som äro till, för att narra och icke för att narras, som räcka "vacker tass" åt sina husbönder, när de se derpå, och räcka fingret åt dem, när de vända bort hufvudet, som äro släta i synen, men ha åtskilligt bakom örat — med ett ord — sådana menniskor, med hvilka du alldeles icke kan komma i jemförelse, hvilket länder din och isynnerhet min urskilning till heder. Hedin! du råkar väl aldrig i sällskap med sådana kammartjenare, kammartjenare, som vilja tjenstaktigt tränga in i hemligheterna af min kammare, som vilja sätta din tunga i gång, för att kanske sätta sina egna affärer i stånd. Har du hört talas om spioner?"

"I krig, ja bevars! Det är sådana man begagnar, för att underhålla det goda förståndet

de krigförande makterna emellan. Skulle jag icke veta det, jag, som är kammartjenare hos en General!"

"Men det finnes Generaler, som äro farligare i fred, än i krig, och det ges spioner, som mera äro i verksamhet under freden, än under kriget. Min kära Hedin! har du aldrig råkat ut för dem, som velat fråga igenom dig från det ena hörnet af din själ till det andra; som smekt dig, likt kattorna, för att få dig att spinna, eller retat dig, likt hundarna, för att få dig att morra; som, med ett ord, äskat ljud af dig? Men du har kanske gjort, som de tomma kärlen: när man har stött på dig, har du gifvit en ihålig klang ifrån dig, och man har trott, att ingenting hos dig fanns inombords. Hedin! kanske gryr hos dig ämnet till en diplomat. Jag har sett enfaldigare karlar, än du, representera konungariken."

"Jaha! det beror väl hufvudsakligen på förmågan att representera, kan jag tänka."

"Och derpå, att man icke låter hvar och en läsa sig, som en allmän inskription. Derföre, min kära Hedin! om du vill bli diplomat, så vakta dig att tala i otid. Ett ord i onöda är ett förslösadt mynt, och derpå kan man till slut ruinera sig. Märker du, att någon vill se dig ner i halsen, så bit du ihop tänderna, eller räck ut tungan. Till mig kan du anförtro allt hvad du vet, ty jag vill ditt bästa, men akta dig för dem, som vilja komma dig på fall."

"Mig, Herr General! hvem skulle vilja komma mig på fall — en kammartjenare, jag,

som icke äger mera, än mina orlofssedlar och Herr Generalens ynnest?"

"Tro mig, Hedin! den tid kan komma, då kammartjenare hvälfva staters öden och rikens delning afgöres i köket, då embetsmän afsättas i mangelboden, och krig beslutas i bagarstugan, då politiska intriger knytas i handkammaren, och dignitärer bestämmas i fähuset. Låt endast favoritsystemet konseqvent utveckla sig i alla sina brancher, och vi skola innan kort stanna vid dessa löjliga ytterligheter, som dock icke äro löjligare, än att de en gång kunna blifva verkligheter. Således, min kära Hedin! kammartjenare äro inga obetydliga personer. Tag derföre din person i akt, och säg icke mera, än du vet, och heldst mindre, än du vet. Skulle du se något, som du icke kan begripa, så fråga heldre mig, än att onödigt fundera bort din tid, och — framför allt — rådför dig icke hos andra, som kanske vilja narra dig, hvilket vore synd om en gosse med ditt goda hufvud. Till exempel, när du nu om en stund till mig inför en liten, mörklagd karl med ett utländskt ansigte, så fråga mig uppriktigt hvem han är, och jag skall svara dig: det är en Jude, en af dessa medlidsamma menniskor, som hjelpa sin nästa, och ruinera henne, som alltid hafva penningar och bysättningsutslag på fickan, som äro en grand grymmare, än blodigeln, ty han släpper, när han sjelf har nog; de först då, när intet mera finnes att utsuga. Med ett ord min kära Hedin! jag litar på ditt förtroende. Mina affärer äro förtviflade. Israels barn äro ett beskedligt, bibliskt folk. De dansade kring guldkalfven, lik-

som vi kring majstången, och guld har derföre fallit på deras lott, då vi deremot vanligen ha en ganska ruskig Maj.. Karlen måste försträcka mig några tusen riksdaler — måtte han för hvar och en af dessa blodspenningar bli försträckt på afgrundens pinbänkar — men, ser du! saken bör gå ytterst hemligt, i största tysthet. Om derföre någon skulle komma, medan han är inne hos mig, så svara, att jag är borta, utan att du känner hvarstädes. För in honom försigtigt, så att ingen af det öfriga husfolket kan bli honom varse. Jag lägger min heder i dina händer, Hedin! Du skall icke förråda din gamle husbonde."

Visserligen kom denna öppenhjertliga bekännelse den beskedlige Hedin att darra för sin årslön, men han kunde emedlertid icke undgå att känna sig rörd öfver så mycket förtroende å sin herres sida, och när Hedin visste, att betjenter ofta äro till för att stärka krediten, så beslöt han att icke förneka sitt stånd, utan som en skatt gömma medvetandet om sin husbondes fattigdom.

Den väntade Juden infann sig innan kort. Det var en liten, späd figur, med lediga, fastän ojemna rörelser, vackert hufvud, korpsvarta lockar, som med ett visst anspråk på elegans föllo ned kring ett blekt, lifligt ansigte, ur hvilket de mörka, runda ögonen sköto sina blixtar, och kastade en hemsk glans öfver drag, hvilka, utan denna belysning, skulle förrådt nog mycket af den slapphet, som åtföljer utsväfningen i tygellösa passioner. Fina, djupa fåror drogo sig öfver pannan, som hade en blek-

gul färg, nästan att förlikna vid orientens ansigtskolorit, men denna panna var hög, framstående och väl bildad, och häntydde på en menniska med utmärkta förmögenheter. Endast kring de tjocka läpparna lekte ett obehagligt, skärande uttryck, något af vildhet och blodtörst, hvilket drag fick ännu mera skärpa och bestämdhet genom den krokiga, tunna näsan, som härtill lade en anstrykning af gäckeri med andra och herrsklystnad för sig sjelf. Emedlertid föreföll han mera som sydländning, än egentligen Jude. Den fina, blomstrande hy, som oftast i ungdomen stämplar äfven det karlavulna könet af Israels barn, hade hos honom gifvit rum för en torr, blek ansigtsfärg. Den fetma, som ej sällan hos dessa förråder sig, hade här krupit ihop inom former af en nästan dvergaktig gestalt. Hos Juden finner man merendels något krypande, lågt, slafviskt; han är penningkung i trasor, och förfogar, bugande, öfver sina gäldenärer; en evig rädsla drifver hans svarta öga oupphörligt omkring, liksom spionen beständigt drifver omkring utan ro eller hvila; sjelfva hans lugnaste sömn är en orolig dröm om siffror och penningar. Hos den främmande, hvaraf vi sökt att gifva läsaren en ungefärlig bild, speglade sig visserligen en inre oro, en passion för tankens och handlingens ströfverier och irrfärder, men det var ej denna rädda, bäfvande oro, som om natten njuter en spökande hvila på penningkistan, och om dagen, darrande för en skillings förlust, gör sin insats på handelsspekulationens lotteri, under löfte om en hacka till de fattiga, ifall hans egen vinst belöper sig till tusen riks-

daler. Den man, som nu står inför den benägne läsaren, tycktes mera vara en öfverdådig spelare, än en rädd. Ett glödande behof af sinnesspänning, en rastlös åtrå efter farlig verksamhet, hade skapat honom för vågsamma spekulationer. Han var en af dessa fruktansvärda naturer, som, för en dags ära eller en natts nöje, göra sig olyckliga eller ruinera sig för lifstiden: alltid färdig till hvarje djerft och indrägtigt företag, alltid beredd att, om det fordrades, skrida till ytterligheter, exalterad, men med ett naturligen godt förstånd, beräknande, men med passioner alltid ingående i beräkningen.

Den gamle Hedin tog emot den främmande, såsom det var honom tillsagdt.

"Fördömde hebreiska blodsugare!" mumlade han för sig sjelf, "du är svartare i synen, än en hederlig karl skulle vilja vara det i nacken. Blodiglar och Judar skapade Gud båda mörka. Du har, som muskusdjuret, hela ditt värde i pungen. Du äter icke svin, gudbevars! men dina medmenniskor äter du med hull och hår."

Vi veta icke, om det var någon fruktan för hans årslöns möjliga öde, som afpressade Hedin dessa råa anmärkningar, dem vi kanske gjort bäst att undandraga våra läsares ögon, åtminstone de läsares, som hylla sig till den Mosaiska trosbekännelsen, och hvilka utan tvifvel finna den friherrlige kammartjenarens invektiver af en betänklig beskaffenhet. Men vi torde få påminna vår allmänhet, att vår scen är förlagd i en Konungs regering, som, sjelf, moderat och tolerant (irreligiositeten har alltid toleransen till en säker följeslagare), dock, tro-

ligen i anseende till en eftergift, den han ansåg nödvändig att göra åt allmänna opinionen, med sitt namn bekräftade ett reglemente af den flerestäds barbariska natur, som "Judereglementet". Att der, med det uttryckliga förbudet för Israeliterna att sysselsätta sig med brödbakning och vinförsäljning, en mängd andra stipulationer oberäknade, öfver ett helt folk kasta misstankan af en möjlig förgiftning, hör till de otäckaste företeelser af en vidskeplig intolerans, som åtminstone slutet af adertonde århundradet torde kunna uppvisa. Vi ha således trott oss böra låta de Hedinska oqvädena qvarstå, såsom ett någorlunda talande bevis på allmänna opinionen.

"Är er Herre hemma?" frågade den främmande med en stark, utländsk brytning.

"Åhja! nog är han hemma," svarade Hedin, "dock tror jag, att han lika gerna skulle vara borta, och vore icke ni den ni är, så vore han verkligen borta. Hör nu, Herr patron!" fortfor han och lade handen på den främmandes arm, "var nu mensklig. Begär intet mera, än ni har samvete till, och haf för en gång litet samvete. Fastän ni icke tror på Frälsaren, så bör väl icke fan få makt med er. Narra icke gubben in i vidlyftigheter. Han är gammal, och har icke mera, än sin pension . . ."

"C'est un fou!" mumlade den främmande, "det är just icke politiskt af en gammal intrigör att ha galningar i sin tjenst."

"Jag skall säga er," fortfor Hedin, "vi ha redan haft flera anbud, så att, äfven om ni skulle svika, vi alldeles icke derföre stå på bara backen. Allt beror på om ni är billig. Något bör ni

visserligen ha för ert besvär, men hugger ni för er oskäligt, så, min själ! skicka vi icke er all verldenes väg. Generalen har nog vänner, som kunna hjelpa honom, utan er."

"Är jag på ett dårhus?" ropade främlingen.

"Nej!" svarade Hedin lugnt, "ni är hos General Pechlin."

"Nå! så för mig in till Generalen."

"Jaja! men, ta mig fan, ni får mera, än tolf procent."

Främlingen inträdde i kabinettet och dörren slöt sig bakom honom. Nu tilldrog sig följande samtal på fransyska, som vi kanske göra en eller annan af våra läsare en tjenst med att här på svenska återgifva.

"En stor handling mognar i stillhet," sade främlingen och gjorde en lätt bugning, "metallen finner man på djupet och diamanten gömmer sig i klippan. Den sanna kraften gör ej buller af sig, förrän den träder fram, att verka; fröen till en omhvälfning vexa under jorden."

"Riktigt" sade Generalen, "ni är den rätte. — Men jag måste se efter, att ej väggarna hafva öron."

Gubben öppnade dörrarna till ett par garderober, och öfvertygade sig, att ingen der fanns undangömd.

"Vi äro säkra," yttrade gubben, "salen håller min kammartjenare bevakad."

"Men Generalen har," inföll främlingen, "en kammartjenare, som förr sjelf borde hållas bevakad. Karlen måtte vara tokig — — —"

"Beskedlig, endast beskedlig," sade Pechlin; "men jag medger er gerna, att det i våra dagar

är tokigt att vara beskedlig. Men sitt ner, mon cher! När man *ligger* i underhandling med hvarandra, bör man åtminstone göra det sittande. Ni lofvar således, att sammansvärjningen kan ha att vänta bistånd af Jakobinerna? Så har jag åtminstone hört."

"Generalen kan lita derpå, som ...."

"Jag vill säga er två saker. För det första litar jag aldrig på någonting. Jag skulle misstro min egen mor, ifall hon lefde. För det andra bör det vara sammansvärjningen, som litar på edra försäkringar, och icke *jag*. Förblanda för all del icke mig och dessa unga villhjernor, som vilja skicka en Kung utföre trappan till Gustavianska grafkoret, såsom man skickar en kälke utför en backe, och vilja få ett riksäpple att falla, liksom odygdiga pojkar ruska ner surkartar. Det är ett högt spel, det der krona och klafve. Det spelas bäst inkognito. Jag, för min del, har Kungen att tacka för mycket. Efter tolf års väntan och fyra särskilda ansökningar fick jag pension, och Hans Maj:t är alltid så nådig att yttra sig med en slags respekt om mig. Man har gjort mig till en förtrogen af sammansvärjningen, och jag bryter aldrig ett förtroende. Derföre har jag icke yppat ett ord af den oförsigtiga hemlighet man tvungit på mig. Men annars känner jag för väl mina skyldigheter såsom medborgare, för att icke veta, hvad Gustaf III af mig bör ha att vänta. Således, herr Gesandt! anse icke mig för sammansvärjningens hufvud eller fot — på sin höjd kan sammansvärjningen ha mig i bakhåll — jag är för gammal att träda mitt hufvud i snaran; men kan

jag tjena vänner, för hvilka jag har aktning, med ett råd, så skall jag visserligen icke undandraga mig. Om jag mäktar, vill jag gerna vara sammansvärjningens goda genius — till och med så långt vill jag gå i mitt förtroende för er — men, jag ber er, tänk mig alltid *utom* sammansvärjningen."

"Det vill med andra ord säga att Generalen ej vill löpa faran, men skörda frukterna."

"Frukterna! när man är så gammal, som jag, och har så dålig mage, bekymrar man sig föga om frukter."

"Det finnes frukter, som kunna vara läskande och välkomna, till och med på dödsbädden; något, som lisar ännu vid grafvens rand."

"Ifall ni menar den så kallade sista smörjelsen," yttrade Pechlin, "så får jag nämna att vi, protestanter, icke erkänna detta sakrament. Men till saken, Herr Evrard! ni vet nu, hvem ni har för er, ej en sammansvuren, men en person, till hvilken ni i alla fall kan anförtro er, en person, som måhända icke är aldeles främmande för transaktioner af den natur, hvilken nu fört oss tillsammans, men som är främmande för den barnsliga och öfverilade hastighet i lynnet, som ni redan torde ha funnit hos åtskilliga af dem, hvilka ämna skänka vårt statsskick ett nytt utseende. Mig kan ni säga hvad ni behagar. Jag vågar försäkra er, att ingenting skall kunna förvåna mig, ingenting uppreta mig. Öfverilar ni er, så tackar jag er. Det ligger, vid en underhandling, i mitt intresse. Glömmer ni er, så skall jag söka minnas äfven för er. Nå — Jakobinerna ha väl fått myror

i hufvudet — de ha så mycket förut i hufvudet — vid ryktena om Gustaf III:s rustningar? Man fruktar en Furste, som han, i blomman af sin ålder.”

”Det är höst, Herr General! blomman är färdig att fälla sina blad.”

”En Furste, den Europa hyllar som ett snille, och Sverige som en halfgud; en Furste, nog personligt vacker för att kunna inverka på Katharina II:s tycke, och af nog stora själsgåfvor för att kunna öfva inflytande på hennes regenthandlingar; en Furste, beslägtad med Preussiska huset, och förbunden med det Österrikiska. Han vore en fyndig, en verksam själ inom formerna af en stor koalisation. Men när själen är borta, är kroppen död. Ni är katholik, och kan säga mig hvad ni håller en själ värd.”

”Säkert har Generalen hört talas om själavandringen. Hvem garanterar oss, att icke en ny själ, i stället för den gamla, afdöda, faller på det orådet att införlifva sig med den jordiska hylsan af koalisationen? Hvem tar på sitt ansvar, att icke hela vår vinst blir ett slags vaktombyte, och att det endast blir under en annan befälhafvare, som man angriper oss? Det kan ungefärligen göra oss detsamma, hvad namn, som står under de proklamationer, hvilka man ljungar emot oss.”

”Men det gör er icke detsamma, hvem som har skrifvit dem. Gustaf III är född att skrifva proklamationer. När han får vara stor i orden, är han oöfverträfflig. Vore det icke med vapenvexlingar, utan med skriftvexling man eröfrade verlden, så gränsade Sverige i närvarande ögon-

blick till stilla hafvet. Gustaf III är vidare intrigör, är en fin, slug, om ej statsman, åtminstone diplomat. Han har en oöfverträfflig förmåga att jemka tillsammans små missförstånd, att smickra små passioner, att vinna dem han behöfver, att bearbeta sinnen till fördel för sina ändamål. Han är det sjelfskrifna öfverhufvudet för en möjlig koalisation. Han saknar dessutom icke krigisk ryktbarhet, och han sitter i rikssalen på samma thron, som Karl XII. Skulle kanske Katharina sjelf draga i fält med elitkompagniet af sina gunstlingar och millionerna af sina krigare, nordens Semiramis och nordens Messalina, som sköldmö tåga till strids mot Fransoserna? Kanske den inskränkte Preussaren, Konung till födseln och korpral till åsigterna? Kanske den sjuklige Österrikaren? Jag fruktar endast, att kulregnen kunde bli menliga för hans helsa. Nej! Herr Evrard! Ludvig XVI:s vän och, om ryktet ej ljuger, Marie Antoinettes älskare är utan tvifvel den mest berättigade att ikläda sig rustningen för deras olyckliga sak. — — Men ingen rustning är så stark, att den ej på något ställe kan genomborras. Äfven Gustaf III har utan tvifvel någon svag sida. Likväl — en krona faller icke, som ett lif på någon af Venedigs bakgator, för en sekin."

"Jag undrar," yttrade Fransmannen med ett leende, som icke var alldeles fritt från ironi, "hvilka skulle äga den största fördelen af Gustaf III:s försvinnande från skådeplatsen, aristokraterna i Sverige eller Jakobinerna i Frankrike."

"Jakobinerna i Frankrike," återtog Pechlin med orubbligt lugn. "De svenska aristokraterna

känna alltför väl den förkärlek deras Konung för dem hyser, och veta, att vägen till hans bevågenhet och välvilja står dem när som heldst öppen, endast de vilja beträda den. Jakobinerna ha redan gått för långt för att kunna vända tillbaka. De ha ingen nåd att vänta af Europas Konungar."

"Och Europas Konungar ingen af dem," sade Evrard, i det att ett dystert, men stolt, nästan trotsande, löje spelade öfver hans läppar.

"Striden är likväl olika. En motståndare mindre skulle betyda mycket," sade Pechlin och riktade på Jakobinen en af dessa snabba, lurande blickar, som så ofta skimrade under hans gråa, tjocka ögonbryn.

"Nå väl! den, som biträder oss i våra planer, kan vara säker på vårt bistånd, vår vänskap."

"Jakobinernas vänskap! ett farligt anbud i våra svåra tider! Det är en het gröt, som man måste försigtigt handtera, för att icke bli bränd. Jakobinernas vän och Europas fiende! Jaja! det är utan tvifvel lockande. Men — en statshvälfning utföres, thy värr! icke utan penningar — annars hörde statshvälfningar till ordningen för dagen — och Sverige är ett fattigt land. Man myntar icke guld af norrsken och ur våra "silfverfloder" kunna vi icke hämta ett åttaskillingsstycke. Gammal ära ha vi till öfverflöd men det är icke med den, som med gamla kläder och gamla furstehus, att den låter afsätta sig. Allt nog — utan mynt är det icke lönt att slå en enda hvirfvel på larmtrumman. Skaffar man oss icke penningar, så måste vi, ehuru ogerna, på den slå stormmarschen mot Frankrike."

"Men finnes det då ingen i sammansvärjningen, ..."

"Som har pengar, menar ni. Nej! en statskupp är åtföljd af vissa risquer, som den rike ogerna vill vedervåga. När man måste kasta sig i pöbelns armar, har man sett exempel, att omfamningarne blifvit nog hårdhändta, och ge *den* endast först friheten, så kan den sedan, till belöning, ge er ett rep om halsen. Och att på sådant sätt blifva fallen om halsen, förefaller alltid obehagligt. Nej! revolutioner utföras oftast af tiggare, som vilja ha sina påsar fyllda, och det är för knallen af de upproriska bössorna, som man ej hör skramlet af fattigbössorna. Nog finnas de, som, fastän välbehållna, från buskarne med ett visst intresse åskåda kronotjufvarnes djerfva tilltag, och höra deras förtviflade valspråk: "ned, tyrann!" hvilket ofta är precis detsamma, som "pengar eller döden", men de framträda först, när fältet är vunnet och tala då med mycken beundran om det mod, som blifvit ådagalagdt. Tro mig! den, som har något, vågar det icke gerna på ett lotteri, der, om f—n är lös, man gör sina barn faderlösa."

"Finnes då här ingen, som ledes af andra känslor, än den lumpna beräkningen af en i alla fall osäker vinst? Finnes bland tre millioner menniskor ej en enda, som är i stånd att handla verkligt stort, utan annan belöning, än sitt medvetandes? Äro nordens Spartaner så torftiga på hjeltemod, att man måste *solda* de dolkar, som slipas mot förtryckaren? Skall man muta Karl XII:s ättlingar till bragder, och köpa en tyranns

blod, droppe för droppe, med guld? J ägen segerrika häfder, en lysande historia. Är då här icke någon, som gör något för häfden, för historien?"

"Min bäste Herr Evrard! på en sednare tid har man icke inom Sverige gjort något för historien... ett par professorsstolar på sin höjd... hufvudsakligen snickararbete. Nej! äfven vi, nordländare, hafva ändtligen funnit, hvad söderns beqvämare barn länge vetat, att man icke bör göra något för intet. Förut hafva vi för intet hållit Ryssland i tygeln, så att icke dess tvehöfdade örn fått nedslå öfver det öfriga Europa; förut hafva vi, för att tjena Frankrike, mot en lapprissumma brutit Österrikes makt, och våra trupper hafva hjelpt till att plantera Fransosernas liljor vid Rhen; förut hafva vi fört krig, för att, till verldens gamman, utmatta oss sjelfva — men skadan gör vis och brändt barn skyr elden. Vi ge oss icke nu mera obetänkt i elden. Vill man icke lemna oss någon skadeersättning för den möjliga förlusten af en snillrik, aktad och ryktbar Furste, så — måtte han lefva länge och triumfera öfver alla sina fiender, de i Frankrike ej oberäknade. — Får jag anse vår öfverläggning slutad?"

"Ej ännu," återtog Fransosen. "Låt vara, att anläggningen mot Gustaf III:s lif gick om intet, men att edra underhandlingar med en Jakobinernas agent, edra hemliga stämplingar, edra vidtutseende, öfvergifna förslager en gång komme i dagen — hvad anser ni då edra hufvuden värda? Näppeligen så mycket som sanden i ett timglas! Har man en gång lagt handen vid verket, är man lika brottslig, äfven om man

drager den derifrån. Den, som vidrört en pestböld, misstänkes gerna för smitta. Ett kungamord i rådslag och ett kungamord i handling — tack vare edra lagar! — betyder i rättvisans vågskål detsamma. J måsten framåt, General! återtåget är farligare, än anfallet."

Med ett slags uttryck af triumf, som väl passade till hans bleka, stolta ansigte, betraktade Jakobinen den grånade konspiratören. Han trodde sig ha uppdrifvit räfven ur hans håla.

"Min vän!" yttrade Generalen med orubblig köld, "ni har alldeles misstagit er på Gustaf III:s karakter. Ingen är mindre blodtörstig, än han, och hans fel har mera än en gång, varit att förlåta i otid. Den, som slår sig för bröstet och strör aska i sitt hår, kan vara säker om tillgift af den ädelmodige och theatraliskt sinnade monarken, isynnerhet om man, genom vissa hemliga relationer, vore i stånd att i hans händer öfverlemna en så farlig och af Konungen så hatad fiende, som Jakobinernas ombud, som Herr Evrard. Gustaf III:s hämd hade då funnit *ett* föremål; hans böjelse att förlåta ett annat. Han kunde i ett andedrag både straffa och vara ädelmodig. En sådan frestelse har ännu aldrig emotståtts af Gustaf III, han, som vill vara både en kraftfull och en mild Furste. — — Ni ser, Herr Evrard! en hotelse om förräderi är jag fullkomligt i stånd att kasta tillbaka."

"Nå väl! om också Jakobinerna skulle vara färdiga att uppoffra något, för att få en farlig fiende röjd ur vägen, så kom ihåg, att vi äfven inom Frankrike hafva planer att fullföl-

ja, hvilka alltför väl erfordra de ringa tillgångar, dem det blir oss möjligt att skapa — kom ihåg, att vi äro ett fattigt parti, fattiga på allt, utom hufvuden och armar, och att en öfverdrifven fordran kan göra allting slut oss emellan. Låt vara, att vi ömsesidigt behöfva hvarandra, men uppoffringarne måste också bli ömsesidiga. Mina fullmakter medge mig inga stora åtaganden, och vidden af mina välönskningar stå i ett förfärligt missförhållande till njuggheten af hvad jag kan lofva.”

”Att lägga handen vid en revolution utan betydliga summor i bakhåll, är att kasta sig i sjön utan en planka till räddning; det är att sticka in hufvudet i snaran på försök, och veta, att snaran nödvändigt måste tilldragas. Hvarmed tror ni, att man håller en pöbel vid godt mod; hvarmed gör man sig en garnison bevågen; hvarmed soldar man de pennor och svärd man kan behöfva? Den, som försöker detta med tomma händer, hans hufvud är lika tomt, som hans hand. Nej! öppenhjertligt taladt! öppen pung är basis för våra underhandlingar. Att ni *icke* får knyta till den, se, deri ligger just knuten! — sluter ni den, så måste jag sluta samtalet, och allt förblir in statu quo. Är ni deremot icke alltför nogräknad med de hemliga fonder, som utan tvifvel stå er till buds, vill ni våga *något*, för att vinna *mycket*, nå väl! Herr Evrard! ni skall då sjelf finna, att ni icke råkat ut för några gnidare, och att svenska nationen icke är hälften så sniken om vinningen, som Fransosen.”

”Men också icke hälften så höflig, som han. Nå, om jag — jag får våga det på min en-

skilda och mina vänners kredit — skulle i goda vexlar på Schönska huset i edra händer deponera åtta tunnor guld — kom ihåg, att jag gör det utan all fullmakt, på egen risque, endast för den goda sakens skull — åtta tunnor guld, nå! är det nog, för att väga upp edra betänkligheter?"

"Vigtskålen börjar att luta, men ännu fordras några tunnor guld, för att få den att väga jemt. Hvad tror ni, att historien skall säga om de royalistiska Svenskarne, ifall de, för en så lumpen summa, sälja sin Konung? Nej! har ni äfven öfverskridit edra fullmakter, så har ni icke på långt när öfverskridit edra tillgångar. Ännu är budet för litet, för att tagas i betraktande."

"Trettio silfverpenningar," sade Evrard med ett hånlöje, "voro tillräckliga, för att tillvägabringa det svartaste förräderi mannaminne känner. Och för att stöta Sveriges onda genius från thronen, fordrar man mera guld, än som skulle kunna förblända en mexikansk Kejsares ögon."

"Furstars ögon äro lätt förbländade, Herr Evrard! huru skulle annars trapporna närmast thronen kunna inrymma så mycken utsökt oduglighet, så öfverlägsen enfald, så lysande tafatthet! De mexikanska Kejsarne torde dessutom, i ett tropiskt klimat, vara blottställda för solsting, och man vet, huru menligt dessa inverka på synen. — Således, om man äfven tror sig i stånd att slå dunster i synen på Furstarne, torde det dock derföre näppeligen låta göra sig med undersåtarne. *Vi* låta icke förblända oss.

Åtta tunnor guld, säger ni. En droppe i hafvet! Betänk hvad ett krig skulle kosta Frankrike — och *nu* blir det möjligt, att detta krig kan undvikas, åtminstone för en tid, tilldess man hunnit samla krafter och bereda sig på försvar. Nej! Herr Evrard! fördubbla ert anbud, och jag skall fördubbla mitt nit, för att få det antaget. Fullmäktigen för en stor nation bör icke visa sig fullt som Jude."

"Det är på ett eget vis ni anropar en *stor* nations ädelmod," sade Jakobinen med en spotsk kastning på hufvudet.

"Ädelmod! — Ni tror er måhända ge en almosa åt en tiggare och kastar derföre några småmynt på bordet. Ädelmod! åh ja! nog är det ädelmodigt att *köpa* en fruktad fiendes blod. Men, Herr Evrard! flosklernas tidehvarf är förbi. Handlingens har inträdt. På mig äro edra stora ord bortkastade. Har ni icke hört, att man kallar mig för en gammal räf? Mig narrar man icke med lockmat i fällan. Bytet skall vara säkert, innan jag råder någon att gå ut på rof."

Herr Evrard reste sig från stolen.

"Herr General!" sade han och såg denne med ett eget uttryck i ansigtet, "om jag skulle beqväma mig att bifalla utbetalningen af de fordrade sexton tunnorna guld, kunde ni i sådant fall visa mig den vänskapen att underrätta mig, huru mycket af penningarne, som i provision torde tillfalla underhandlaren?"

"Menar ni er sjelf," svarade Pechlin, "så torde ni sjelf bäst kunna bedömma hvad ni förtjenat. Menar ni åter mig, så får jag försäkra er, att jag nöjer mig med medvetandet,

att ni icke, såsom ni kanske först hoppades, gått härifrån utan alla uppoffringar, och att den fransyska listen icke alldeles lyckats att draga den svenska ärligheten vid näsan. Förlåt mig, Herr Evrard! att jag talar öppenhjertligt, men en gammal soldat väger icke sina ord på guldvigt, äfven om frågan skulle gälla tunnor guld."

"Nå väl! jag skall lemna vexlar på sexton tunnor guld, hälften genast, och hälften då...."

"Då verket är fullbordadt, menar *ni*, men så kan *jag* omöjligt mena. Ni skulle blott våga till hälften, då vi våga helt och hållet. Dessutom sätter ni endast penningar, men vi sätta lif och välfärd på spel. Nej! det är för ojemnt deladt, och kan inge oss en billig fruktan, att ni icke är helt och hållet intresserad för oss. Nej! hela insatsen måste göras på en gång. Ingen inbetalning, sedan vinsten redan är gifven. Summan genast eller — aldrig."

"Hvem skulle anse er för kristen, Hr General?" sade Fransosen med ett leende, på en gång stolt och ironiskt," ni skulle, om ni fick råda, icke vilja lemna en sous i fickan hos edra bröder på andra sidan kanalen. Men — lika mycket — alltifrån den trettonde Ludvigs tider har det behöfts fransyskt guld, för att sätta svensk tapperhet i verksamhet, och nordens Fransoser hafva, om ej historien misstager sig, mer än en gång, låtit solda sig af södrens. — Således — här äro vexlarna, hvarpå jag får anhålla om qvittens."

"Det gläder mig ändå," tänkte Fransosen, att den gamle räfven icke lyckats aftvinga mig

mera, än hälften af den summa, hvartill jag hade fullmakt att gå."

"Qvittens! — åh! med mycket nöje. Jag kan försäkra er, att det icke är bortkastade penningar. Liksom under den trettonde Ludvig, skola nordens Fransoser, nu med sitt blod, hålla fienderna från halsen på söderns."

Gubben genomräknade vexlarne, skref med darrande hand qvittot, och öfverräckte det till Jakobinen.

---

2 Kapitlet.

Återigen var Stockholms slott vittne till en af dessa praktfulla baler, som i Gustaf III:s tid så ofta efterträdde hvarandra inom den Tessinska mästerbyggnadens lysande salar. Återigen utbreddes en brokig plankarta af det adertonde seklets toiletter för den bländade blicken; smärta gestalter sväfvade om hvarandra, med de höga chevelurerna lastade af blommor, med axlar af snö, der snön, liksom på fältet, låg fritt för den kommandes och gåendes blickar; ty i ringen af 1791 års hofskönheter var det modernt att vara mycket urringad; koketteriet gjorde, i detta parfymerade hvimmel, allt hvad med en solfjäder och ett par vackra ögon kan göras; styfkjortlar af siden, nog vida att i nödfall gömma både kärleksbrefven och souvenirerna af en amant, frasade, i yppig svallning, emot hvarandra, och förrådde, med sin korthet, den tjusande hemligheten af en vacker vad, hvilken då för tiden på baler, liksom nu på gatorna i

regnväder, föga var ansedd som någon hemlighet; de äkta perlbanden och de vackra halsarne derunder flöto tillsammans i ett enda svall af hvithet, under det att sminket lärde kinder att rodna, som längesedan förgätit denna barndomssvaghet. Å en annan sida, för att vända sig till det starkare könet, såg man här filosofer i chapeaubas'er och röda schärp, lärjungar af Voltaire och mästare i alla otrons och hädelsens hufvudstycken, — barn af sextio år och gubbar af tjugofem, jollrande åt lifvet eller mätta deraf, — kloka män, som gällde för narrar, och narrar, som gällde för genier. Lyckliga j ändock, som haft mod att tillkämpa er modets ynnest! Den största dumhet j sägen blir genast upprepad såsom en snillrikhet. Det uråldrigaste plagg j kasten öfver edra axlar blir eftergjordt såsom modernt.

Och på denna brokiga samling, så liflig i sina åtbörder, så högt samtalande, så glad, så lysande i sig sjelf, kastade tusende vaxljus sitt klara sken, och återglindrade i strålande juveler och glädjestrålande blickar. Naturliga blommor, uppställda i grönskande pyramider, täflade med de konstgjorda uti damernas lockar i glans och yppighet, och kastade sitt doft, liksom utmanande, in bland de galaklädda balgästernas parfymer. Ornamenter af kristall, rikt eklärerade, gåfvo något féiskt, något luftigt och förtrollande åt första intrycket af den kungliga festen, i synnerhet när detta skimmer blandade sig med den dunkla grönskan af det naturliga löfverket, eller göt sig öfver den lefvande, varma marmorn af damernas blottade halsar

och armar. Sinnebilder af ära och bragder, kärlek och galanteri, sköldar och svärd, lutor och hjertan, smyckade, i allegoriska dekorationer, den präktiga danssalen, der nu så många panascher vajade, så många leenden skiftades, så många betydelsefulla blickar vexlades, men äfven, så många skor klämde, så många handskar brusto sönder, så många tillbedjare saknades, ty den kungliga balen delar med den enskilda det förhatliga innehållet af missödenas stora ymnighetshorn, hvarmed balernas Pomona så gerna, efter sägen, smyckar sig.

"Här är horribelt varmt!" yttrade Fröken Eva, i det hon, just nu kommen framför en stor spegel, med van hand förbättrade en liten bristfällighet i sin chevelur; "det är här omöjligt att med kall blod åhöra kavaljerernas artigheter. Låna mig på ett ögonblick din roseflaska, Marianne! Den gemena blomsterlukten afficierar mig. Det är också en trädgårdsmästaresmak att torna upp resedor på det här viset."

"Ja!" inföll Marianne, "man måtte vilja drifva dem utan eldning, och elda upp oss på samma gång. Hu! är detta skärselden, så hvad skall det icke bli, när balen börjar! Hans Maj:t vill riktigt hålla oss varma."

"Se på Grefvinnan Mejerfelt, hur hon är utstyrd, som om hon klädt sig, för att göra bönderna till viljes, till ett bondbröllopp. Juvelerna i hennes kam lära vara tagna ur hennes mans presentsnusdosor. Fy! jag tycker just, de lukta snus."

"Hon har lemnat sina fyratio bakom sig, och vill ännu se tillbedjare framför sig. Det

vore tid, hon gjorde frontförändring. Hon vände i alla fall sin bäst bibehållna sida åt adoratörerna — ifall några sådana finnas till hennes behag, och icke till hennes hjerpar. Hon gaf i förgår en superb supé, troligtvis för att samla anhängare till i dag, men det tyckes icke vara många, som ämna strida under hennes urblekta färgor. Ah! se Baron Adelschöld adresserar till henne några ord — nå nå! Grefvinnans man är Fältmarskalk, och Adelschöld är Löjtnant. Man påstår ju, att det är Grefvinnan, som väljer sin mans Adjutanter."

"Derföre har också Fältmarskalken alltid haft att skryta af vackra Adjutanter, som hyllat ancienniteten, för att kunna gå förbi sina äldre kamrater. De Besche har, om jag minnes rätt, gått i denna skola."

"En ypperlig "school of scandal"! anmärkte Fröken Eva. "Men, mon Dieu! har icke Friherrinnan Stackelberg en hel trädgård i håret; hon vill visa verlden, att hon äger för tvåhundrade riksdaler fransyska blommor; hon har verkligen hufvud för hortikulturen. Hon bär en hel sommar på hjessan, då derifrån, ända ned till fotabjället, endast är höst."

"Ja! för att våga ett infall på hennes skröpliga gestalt, så är hon verkligen bra infallen — stoppningen naturligtvis oberäknad."

"Ah! der ha vi Fröken Elisabeth, hur gudsnådeligt enkel, en enda törnros i lockarna — hon vill icke erbjuda sina tillbedjare aspekten af för många törnen — ett halsband, så sinpelt, att en borgardotter skulle skämmas att bära det i kyrkan! Är det icke alldeles, som

ville hon säga till de kavaljerer, hvilka göra henne sin cour: "Mina herrar! min toilett skall åtminstone icke ruinera er. Jag kommer att begära ganska litet i nålpenningar. J sen, jag är en hustru för godt köp.""

"Af allt koketteri är mig intet förhatligare, än simplicitetskoketteriet. De eröfringar man gör i bomullsklädning och redgarnsstrumpor äro föga afundsvärda. Det är alltid en egenkärlek att försmå prydnader. Man tror sig icke behöfva dem. Men, ack! stackars Elisabeth! hon saknar ändå sin primo amoroso. Grefve v. S. kan icke se hur enkel hon är, hur hon har blott *en* blomma i sitt hår, ty från slottet kan man väl, om man vill, se in i högvakten, men från högvakten ser man icke in i slottet."

"Ja! det var en besynnerlig sak den der arresteringen. Nyss så väl i vantarne, bekant för att kunna säga qvickheter, och vacker se'n, som en Adonis, den komplettaste epouseur vid hela hofvet och nu — i fängelse. Men han får likväl mat från kungliga taffeln. Allt hopp är således icke ute. I går hade han ett besök af Öfverståthållaren. Min kammarjungfru såg det från sina fönster."

"Man påstår, att han haft en mycket häftig scen med Hans Maj:t, samma natt han blef fängslad. Somliga hviska, att Konungen känt en liten paroxysm af jalousie, i hänseende till Grefvinnan Segerschöld, och med sina nådiga misstankar fallit på sin Kammarherre. Emedlertid tror jag nog Grefven i stånd att tvista med en Konung, men föga att göra sin cour till en trettioårs qvinna. Hans Maj:t lär ha

blifvit liflig vid påståendet af sina rättigheter, och Grefven ej heller utan motstånd velat lemna terrängen. Ordvexlingen blef allvarsam. När man har trehundratusen riksdaler och ett lysande oberoende i bakhåll, glömmer man så lätt, att man är hofman. Grefven hade hört det der gamla aristokratiska ordspråket, att Kungen är adelsman, och trodde sig stå adelsman emot adelsman inför majestätet. Majestätet deremot trodde sig stå inför en upprorisk undersåte. Uppträdet fick en tragisk anstrykning, och andra akten är redan ett fängelse. Den tredje innehåller måhända en försoning."

"Fängelset har således vunnit hvad societeten har förlorat — en ämabel kavaljer, en intressant umgängesman."

"Ja! det är nu för fyra tomma väggar han får utveckla denna sednare talang. Stackars v. S.! Han var värd ett bättre öde, än att kurtisera fångbetjeningen."

"Men," inföll Fröken Marianne, "se bara på Öfverstekammarjunkaren Grefve Segerschöld! Han begagnar sig verkligen af v. S.s frånvaro, för att inkräkta hans positur vis-à-vis Fröken Elisabeth. Han måtte säkert nu säga någon stor dumhet, ty han skrattar sjelf deråt. Mon Dieu! hvilken gärdsgårdsstör i svensk drägt! Jag har läst hos Rollin, att de gamle brukade uppställa benrangel vid sina måltider, för att erinras om döden och alltings förgänglighet. Gustaf III behöfver icke låta leta på kyrkogårdarne. Benranglet står här, lifslefvande, med nordstjernan på bröstet. Sätt i stället för lemonadglaset, som han just nu för till sina läppar,

timglaset i händerna på honom — och kostymeringen är komplett. Hur sjelfkärt är icke uttrycket i detta redan likbleka ansigte. Jag tror honom om att i detta lifvet tänka på den tillfredsställelse han i ett annat skall äga, att, som vålnad, smyga sig in i slumrande qvinnors sofkamrar, glänta på sparrlakanen, och mätta de tomma, men ännu lystna ögongroparne med åsynen af varma, lefvande former. Hu! hvad han förefaller mig afskyvärd! Det är sjelfkärlekens fanatism, att tro sig kunna behaga vid sextio år. Man är falsk spelare, då man, utlefvad, vill spela liflig."

"Jag medger," återtog den andra af de högvälborna, "att han skulle vara hidös såsom älskare, men, såsom man — pourquoi non? Han tyckes just vara skapad, för att narras April, och man bör kunna få skratta rätt godt åt honom. Dessutom, vore han till och med rubbad, ett orubbadt bo på några hundrade tusen riksdaler försonar ju alla fel hos en sextioårig make, i synnerhet om han icke har det felet, som Methusalem — att lefva för länge?"

"Men i sådant fall, att för Rachel — arfvet, — i sju år blifva trogen Lea, — den ledaste figur i kristenheten — hu! då fruktar jag, att man blifvit narrad. Jag tror nästan, att man skulle frysa ihjel i brudsängen — åtminstone skulle det uppstå ett ganska kallt förhållande. Nej! min tjusande Eva! i sådant fall vore det mer än förlåtligt, om du, som din stammoder och namne, grep till den förbudna frukten."

"Vi slösa för mycket med *den* frukten, Marianne! vi måste lemna något åt efterkom-

mande, så att våra döttrar, vid en jemförelse, icke måtte få skäl att rodna öfver oss."

"Tidehvarfvet går framåt," anmärkte Fröken Marianne, "kanske lemna våra döttrar oss långt bakefter sig. Ah! men se der är Baron Adelschöld. Vi skola göra honom till skiljedomare. — Min goda Baron! Ni ser oss i början af en dispyt . . ."

"Jag, för min del, ser af dispyter heldre slutet, än början," sade Adelschöld med mera allvar, än man vanligen, vid Gustaf III:s hof, lade i umgängestonen.

"Dock, vill jag hoppas, ej i en dispyt mellan fruntimmer," sade Fröken Eva. "Betänk hvad fördelar ni deraf kan vinna, om ni rätt vet att begagna er ställning, som skiljedomare. Hvad tror ni om våra döttrar, Baron? Jag misströstar om dem. Marianne deremot tyckes ha lust att taga de oföddas parti."

"Evas döttrar, Fröken Eva!" genmälte Friherren, "har jag ofta sett skildras med både obelåtenhet och misstänksamhet. Hvad deremot Fröken Mariannes angår, har jag tills dato aldrig hört talas om dem. Jag torde således vara ursäktad, ifall jag anhåller, att, angående dem, bli förskonad från hvarje omdöme."

"Hu! hvad ni är vresig i dag, Baron Adelschöld!" utropade Fröken Eva, "ni måtte visst ha fått refus på någon uppbjudning. Er mine är så sträng, att ni borde kunna skrämma en hel kadrilj på flykten."

"Ni drar er icke så lätt tillbaka, min Fröken! ifall *ni* hör till kadriljen," svarade Fri-

herren; "mycket måste ske, innan *ni* skrämmes på flykten, om man annars får tro edra loftalare."

"Åh fy!" inföll nu Marianne, "det der är en verklig impolitesse. Ni hugger ikring er med blanka vapen, då ni på sin höjd får skicka satirens bisvärmar mot edra vedersakare. Hvem skulle tro, att Baron tjenar Gustaf III?"

"Jag tror icke, att man tjenar Gustaf III med att smickra fåfängan hos hans hof," sade Friherren med en bugning och aflägsnade sig.

"Nå! det tycker jag om," utbrast Fröken Eva med ett tvunget skratt, "han måtte göra sig en ära af att vara ohöflig. Jag vet, att han aldrig kunnat tåla mig, men mitt tålamod tar också en gång slut. Jag lofvar att ha Baron Adelschöld i minne."

"Min charmanta svåger!" yttrade Grefvinnan Segerschöld, och begagnade tillfället att fatta Öfverstekammarjunkarens arm, för att med honom göra ett slag kring danssalen. "Ni tyckes ha framgång hos er Fröken; kanske slår det afgörande ögonblicket innan kort. Ni har redan vunnit terrängen närmast hennes stol, om icke närmast hennes hjerta. Ge nu blott icke efter, utan fullfölj edra fördelar . . !"

"Jag ge efter, min nådigaste svägerska! Befall verldshafvet att lemna stränderna och solen att lysa nattetid, och ehuru allt är skyldigt att ge efter för er, skall ni finna, att jag kan vara lika envis, som verldshafvet eller solen. Den löpande hingsten tröttnar icke upp vid sjelfva målet af banan. Krigaren lägger icke ner vapnen, då han ser fienden färdig att ge sig. Visst är det någon skillnad i år . . . ."

"Nå ja! om hon icke genast kan skänka er kärlek, så högaktning . . ! Det ena har ju det andra i släptåg, om jag rätt läst mina romaner! Kärleken bör ju vara byggd på högaktning!"

"Ah! min nådiga! hur kan man nyttja ett så materielt ord, som bygga, om en så etherisk sak, som kärleken! På det viset skulle ju Amor bli en byggmästare och Venus en murarkäring; allt bruk af kärleksförklaringar och dylikt skulle bli murbruk, och äktenskapen till slut förklaras vara af korssvirke. Man skulle nämna lyckliga älskare för konduktörer, och Hofarchitekt skulle bli den afundsvärdaste af alla titlar inom hofvet."

"Och ni finner ingen likhet mellan en modern kärlek och en modern sommarpaviljong, isynnerhet om denna paviljong är flyttbar? Paviljongen är temligen vårdslöst sammanslagen, och det är icke så helt med kärleken heller. En sommarpaviljong är sval och vår tids kärlek äfven. Sommarpaviljonger äro att hyra, och närvarande ögonblick saknar icke exempel på hyrd kärlek. Sommarpaviljonger äro till för nöjes skull, för att der bortslösa några annars långsamma timmar, och kärleken, kärleken såsom den nu betraktas, hvad är den väl till för annat?"

"Nånå! min nådiga! men kärleken har ändå, som paviljongen, sina sidor. Jag får väl lof att taga den guddomlighet i försvar, som jag för ögonblicket hyllar. Kärleken är mången gång en paraply mot lifvets störtskurar, en grotta, der man, som Dido och Æneas, i stormväder kan taga sin tillflykt. Ack! min

nådiga svägerska erfor utan tvifvel allt detta under sitt äktenskap med min saliga bror, han, som alltid var distrait, och, när han gick till en annan verld, i denna glömde qvar den bättre hälften af sig sjelf — er, hvars vackra hand så många gånger slätat örngåttet på hans sotsäng, och som aldrig, under hans lefnad, förorsakade honom någon bitter känsla, utom då ni gaf honom medikamenter. Men hvem tar ej gerna en sked rhabarber, då er hand följer med, då man nästan får vidröra den med sina läppar! Hade ni räckt giftbägaren åt Sokrates, skulle han sagt, att han aldrig, under sina meditationer, sett döden ur en vackrare synpunkt, än då. Ja! min svägerska! jag skulle nästan önskat mig att vara Sokrates, ehuru jag annars icke gerna har något obytt med pedanter. Dem hatar jag alltifrån mina fändriks-år, då jag hade informator, en mager, långbent, svartklädd Sokrates, en varelse af hälften glosor och hälften tobaksrök. Nu har jag endast en gouvernante, men en gouvernante, som tjenstvilligt leder mina första, vacklande steg på den knaggliga stigen mellan Amors tempel och Hymens, en gouvernante, som har lofvat att göra mig lycklig — för all del, glöm icke ert löfte, gracieusa svägerska! Den vackra Fröken och survivansen såsom Öfverhofjägmästare! — Det finnes gouvernanter, som förmå allt öfver sina herrar; ni, ifall ej den underdånigaste, trogligtigaste uppmärksamhet bedrar, kan, hvad stund ni önskar det, bli en "gouvernante du gouvernement," kan styra blindare, än slumpen . . ."

”Ni väljer edra komplimenter väl, Herr Grefve!” sade Grefvinnan med en bitter och halft sorgsen ton, liksom hade en smärtande erinring trängt sig in på henne; ”de blommor som ni strör ikring er, hafva, kanske i en helt annan mening, än den ni åsyftar, taggar. Emedlertid vill jag nämna för er, att det är blott en slägting jag kan ursägta allusioner af den förgripliga art, som ni nyss behagat tillåta er. Om intet för *min* skull — *ni*, Herr Öfverstekammarjunkare! borde blygas att ens *låtsa* tro på den mest enfaldiga af alla sqvallrets slagdängor för dagen.”

”Att underkufva Konungar, Grefvinna svägerska! smickrade sjelfva Semiramis.”

”Hon byggde trädgårdar i luften. Ni bygger slott i luften — och dermed bjuda vi detta ämne ett evigt farväl. — Nå! Grefve v. S. lär vara häktad.”

Det var nästan med bemödande Grefvinnan frambragte dessa sju korta ord, och det darrade i djupet af hennes klara stämma en rörelse, som hon icke kunde tillbakahålla, och som för en finare observatör, än Grefve Segerschöld, framträdde desto tydligare, just under hennes sträfvande att göra rösten onaturligt jemn och likgiltig.

”Ja! var det icke en märkvärdig tilldragelse? En Kammarherre, som konspirerar, när omtalade historien något dylikt? En man, som bär nyckel, nyckeln till gåtan af Furstarnes ynnest, byter ut sin chapeaubas mot Jakobinermössan! Är det icke att alldeles gå i nattmössan? När man endast behöfver sätta nyckeln

i nyckelhålet till ärans tempel, faller man i stället på det orådet att spränga upp den med en petard. Och det är en karl, ansedd för belesprit, som har så litet esprit du corps, som på ett sådant sätt vågar såra "les bienseances." Jag deremot, min förtjusande svägerska! skulle, som Öfverhofjägmästare i survivans, vara den trognaste tjenare, som ännu fallit till fota för majestätet. Bed en hög personlighet vara öfvertygad, att jag icke hyser några upprorsplaner, om icke mot Fröken Elisabeths hjerta — eller tycker ni kanske, att jag ser ut som en rebell?"

"Visst intet, min värda svåger! Ej ens den vaksammaste polis skulle misstänka, att ett hjerta klappade under er jacka — för friheten. Ni är den personifierade troheten, men, liksom alla af er ätt, troheten och otroheten inom hvalfvet af samma bröst, trohet mot Fursten, otrohet mot qvinnan."

"Hade jag varit i min brors ställe, min svägerska! och ägt er, jag hade blifvit mera, än trogen. Jag hade blifvit slaf."

"Men nu vill jag icke längre uppehålla er, Herr Grefve! ty annars slösar ni bort på mig, både oförtjent och onyttigt, edra bästa komplimenter, som kanske, på ett helt annat håll, fölle i god jord."

"Ah! min nådiga! vackra enkor på några och tjugo kan man säga en hel hop saker, hvilka skulle klinga besynnerligt i en adertonårig flickas öra. Jag har således här för mig två alldeles olika gebit. Frukta derföre icke! jag äger uppfinningsförmåga nog för båda."

"Grefve! Grefve! Ni är för respektabel till edra år, för att så litet respektera er slägts damer. Hvad vackra enkor kunna fördraga såsom en försägelse, kunna de, öfverlagdt, anse såsom en skymf."

"Mon Dieu! min svägerska! heldre himmelens vrede, än er! Jag tigger er förlåtelse på mina bara knän, men ni tillåter väl att jag slipper lossa mina knäspännen? Ett lejon i bur är mindre farligt, än en vredgad qvinna i sin jungfrubur, i synnerhet när hon har ögon af en så Gustaviansk vältalighet, som edra, och när på dörren till jungfruburen klappa fingrar, sirade med det signet, som är sanktionen på hvarje kunglig ynnest. Ack! min svågerska! kom ihåg, att det endast behöfs ett hugskott af er, framkastadt med er ljufva stämma, för att göra mig till Öfverhofjägmästare i survivans. Jag lägger mitt öde i edra händer, och ber er att af all lag ha svågerlaget närmast i åtanka."

Och den sextioårige sprätten skyndade sin väg, för att inför någon annan af hofvets skönheter knyta en ny länk i den kedja af narraktigheter, hvartill han dagligen och stundligen gjorde sig skyldig. Med ett leende, som på Grefvinnan Segerschölds stolta, befallande läpp nästan antog skepnaden af hån, blickade Grefvinnans mörka öga, med ett tankfullt uttryck, länge efter honom.

"Sådan bör en finkänslig qvinnas bödel vara," hviskade hon, ohörbart för alla, utom för henne sjelf; "aldrig kunde mitt val falla på någon mera passande. Hvart ord han säger, den gråhårige vällustingen, skall vara ett dolkstygn för en

ärbar hustru; hvar löjlighet han begår, den fåfänge narren, skall vara henne en skymf. Åh! jag kan, likaså väl, som inqvisitionen, vara uppfinningsrik, när det gäller torturer."

"En vacker bal, Herr Baron Armfelt!" fortfor hon till den allsmäktige favoriten, som med den lätta artighet, hvilken var honom så egen, i detsamma under en bugning nalkades, lekande med den venstra handsken, under det att den högra, hvitare än snön, slöt sig kring den svarta sidenchapeaubas'en, denna besynnerliga hufvudbonad, som var skapad för handen, icke för hufvudet, som gaf den förra en sysselsättning, men den sednare icke någon betäckning. Den, som skrifver detta, har sett åtskilliga porträtter af Armfelt, bland hvilka ett, som förvaras på Gripsholm, och framställer honom som Herkules med hjelm och lejonhud, lär vara det likaste. Denne Herkules bär dock icke i sitt ansigte den antika pregeln af den medvetna gudastyrkans öfverlägsna, lugna kraft, är ej, såsom i Grekens myth, en lefvande förklaring af mannens väldighet. Det är en Herkules i rödt och hvitt, med fylliga kinder, med sorgfälligt kammade lockar, med starka, men nästan qvinnligt rundade proportioner; det är en balernas Herkules, med mera välmåga, än styrka, mera fett, än senor; en af dessa Herkuler, som man drifver i höjden med köttmat och kroppsöfningar; som, sjelfva merendels sinnliga, äro sinnliga qvinnors ögonlust, och figurera i sällskapslifvet, emedan naturen gifvit dem stora, resliga figurer.

Och äfven den afvogaste åskådare kunde icke neka, att Baron Armfelt ägde något impo-

sant i uttrycket af sitt vackra ansigte, i det ståtliga sätt, hvarpå han förde sin kraftfullt byggda gestalt; den känsla, som för verlden börjar bli allt mera främmande, och i hvilken äfven ej sällan ligger någon grad af stupiditet — beundran ägnade man visserligen icke åt denna sjelfkära, beständigt leende min, åt denna pregel af indolens, som en viss grad af fettma så ofta trycker på en annars ädel statur, men icke utan välbehag varseblef man dock den fina, utsökta artighet, som så väl klädde Gustaf III:s gunstling, den älskvärdhet han visste ådagalägga äfven i småsaker, den undfallenhet för andras meningar och tycken, som verldsmenniskan småningom afvunnit aristokraten. Och visserligen fanns något aristokratiskt i denna artighet; det låg öfverlägsenhet i sjelfva Armfelts ödmjukhet, men han var likväl för mycket bildad, för att icke verkligt uppskatta bildningen, der den fanns, för mycket geni, för att icke anse snillet värdt sin hyllning. Måhända trodde Armfelt — många trodde det på den tiden — att i hans ådror flöt ett renare blod, än i den ofrälse mannens. Och hvarför icke det, då ännu *de* finnas, fastän visserligen få, som förmoda detsamma rörande sina vener. Armfelt hade åtminstone *några* aristokratiska egenskaper — dessa sednare hafva *inga.* Armfelt älskade sitt fosterland — dessa sednare hafva en bizarr smak, ty de älska uteslutande — sig sjelfva.

Det var med en djup, en klar och manlig stämma, som Armfelt svarade Grefvinnan: ”En vacker bal, säger ni! Hvad skola då vi andra säga, som se så mycket vackert *mera*, än ni —

ty, min Grefvinna! äfven de klaraste ögon se icke sig sjelfva. Det är med dem, som med oskulden, de märka icke sin egen tjusningskraft, så vida icke någon spegel, tvekande att rätt kunna återge deras glans, blygsamt och flygtigt återstrålar dem mot ägarinnan. Ursägta, min Grefvinna! att jag, som sett trettio år, vill vara poetisk. Men beundran antar så lätt en poetisk gestalt, och en gift man, som jag, får för en skön qvinna icke hysa annan känsla, än beundran."

"Mer än *en* af det svagare könet skulle måhända från Baron Armfelts sida icke vara belåten med en så ödmjuk känsla, som beundran. Jag, som gerna vill stå högt i Baron Armfelts omdöme, är förtjust, om komplimenten, emot komplimenters vana, är allvar; är den skämt, är jag förtjust öfver ett så allvarligt sätt att skämta — ty beundran, Herr Baron! är icke att narras med — men, enfin! Jag hade en vänskap att utbedja mig af Barons beundran — och jag tillåter Baron att bli förundrad, när jag framställer saken. Jag har en svåger, en äldre, meriterad man — han blef fändrik i vaggan."

"Ah! jag har hört Hans Maj:t nämna, att Hans Maj:t med nöje skulle se ett parti mellan honom och Fröken Elisabeth * * *."

"Nå väl! Kanske är något sådant i fråga. Men min svåger vill med en viss pomp göra sitt inträde i brudstolen. Han vill bli Öfverhofjägmästare i survivans."

Armfelt skrattade.

"Jag har föreslagit Hans Maj:t i underdånighet, att till alla sysslor bilda survivanser, likväl med uttryckligt förbehåll för innehafvarne

af survivansen, att aldrig göra anspråk på sjelfva sysslan. Betänk, hvad statskassan i lösen för fullmakter skulle vinna, och hvad staten skulle vinna för en mängd af dignitärer!"

"Jag behöfver således icke misströsta, Herr Baron! när jag med min anhållan just stöter på en af edra egna favoritidéer, en af dessa idéer, som från favoritidéer, så lätt blifva kungliga idéer."

"Vi äro inne på ett farligt kapitel, madame! jag skulle kunna svara er i samma anda, men jag nöjer mig med att säga, att ni inom "idéernas verld" är vida mäktigare, än er tjenstvilligaste tjenare, som med nöje begagnar tillfället att kunna vinna er ynnest och garantera er, att hans medverkan för er klients bästa skall, för er skull, ansträngas till det yttersta. Bland all jagt efter titlar är utan tvifvel jagten efter en Öfverhofjägmästare-beställning den, som egentligast slår hufvudet på spiken."

"Jag litar på er, Baron! Ni är för mycket kavaljer, för att bryta ett löfte, gifvet ett fruntimmer, så snart detta löfte icke gäller — kärlek."

"Ack! madame! sedan min tjenstetid vid gardet känner jag vådan af alla "löftesförbindelser", men, för er skull, hvad vackra föresatser skulle icke till och med den strängaste filosof vara i stånd att glömma? Dock — jag får icke förneka menniskans natur. Egennyttig måste jag vara, och jag hoppas, att om jag någon gång har en ynnest att af er utbedja mig, ni icke då nekar mig lånet af er vältalighet inför en person, som vet att värdera vältaligheten, i synnerhet när den spirar upp från en

sådan grund, som ett vackert fruntimmers rosenläppar."

"Kungen! Kungen!" hviskades det nu från flera håll, och en stark skockning förmärktes åt den dörr, hvarigenom Hans Maj:t gjort sitt inträde. Personer, som tusen gånger förut sett Gustaf III, som skulle kunnat ur minnet, hvad ögonblick, som heldst, upprita hans porträtt, reste sig nu nyfiket, för att uppfånga en skymt af den snillrike herrskaren; panascher rörde sig, hviftande, om hvarandra, under deras ägarinnors ifriga bemödanden, att, emellan hvimlet af hufvuden, kunna vinna en synvinkel, nog stor, för att åtminstone varseblifva en nick af det kungliga hufvudet; mer än *en* förtjusande vacker fot spände hårdt de hvita sidenbanden i en fulländad chaussure, då den skulle höja sin darrande ägarinna ett par tum öfver hennes vanliga längd, och dymedelst bereda henne den bländande anblicken af majestätets glans. Men allt detta var dock ej blotta uttrycket af en lumpen nyfikenhet — denna nyfikenhet, som i icke ringa mån karakteriserar vår nation, som skapar folkvandringar kring lik och brudar, och bringar så många munnar inom Sveriges landamären att gapa. I flera af dessa lifligt intresserade ansigten, i en eller annan ung flickas halft tårade öga, talade en verklig känsla, en sådan känsla, som spirar upp ur *hjertats* grund, en känsla af den tillgifvenhet för sin Kung, som sällan eller aldrig hos Svensken förnekar sig. Hvarken Fredrik I:s, den kunglige goddagspiltens, vällustiga bekymmerslöshet, eller Adolf Fredriks aldrig fullsöfda dåsighet, eller Gustaf III:s

lindrigast sagdt, espieglerier såsom statsman, och narrverk såsom krigare, eller Gustaf IV:s halsstarriga öfvertro och vansinniga kamp på lif och död mot nödvändigheten, eller Karl XIII:s politiska betydelselöshet, hafva förmått släcka den heliga elden af Svenskens kärlek till sin Kung, denna eld, hvilken ännu brinner såsom en vakteld mellan rofgiriga grannars läger och den gamla svenska kronan, som, fastän den dyrbaraste juvelen blifvit stulen derur, ännu äger qvar nog många, för att reta den omättliges lystnad. Vore icke liknelsen förvägen, skulle vi säga, att i Svenskens kärlek för sina Konungar ligger något af guddomens alltförlåtande, af alla skiften oberoende, kärlek, som lönar ondt med godt, och ger välsignelse i utbyte mot vårdslösande. Hvilken Konung har ännu *så* lekt med sitt folks lagstiftning, *så* satt dess ve och väl på ett lättsinnigt hazardspel, som Gustaf III, och huru många ögon flöto dock icke i uppriktiga tårar vid den hemska underrättelsen om hans mord, huru slogos icke millioner af fasa vid den blodiga varning, som *Hans* finger, utan hvars begifvande ej ett höstens löf faller, skref på royautéens egen panna?

Nu framgick han der, den lättsinnige, behagfulle, snillrike herrskaren, och, liksom kometen släpar sin svans genom rymden, drog han med sig en skara af beundrare, som alla täflade att vara lika lättsinniga, lika behagfulla, lika snillrika. Det fanns ingen, som ej hade ett smicker tillreds, der Gustaf nalkades; ingen, som ej med ett förtjust öga mötte hans ynnestsrålande blick; ingen, utom dem, hvilka redan

hunnit det klimakteriska året, som ej gerna gifvit ett år af sin lefnad för ett ögonblicks utmärkelse af den firade Konungen.

Men bland denna skara, som i krypande underdånighet rörde sig kring Gustaf III, funnos dock två, som beslutit hans död: Ribbing och Liljehorn. Dessa voro icke bland de egentligen så kallade disgracierade; de voro adepter i Gustafs förtrognare kretsar, ägde hans ynnest, hugnades af hans nåd. Det var en egen Nemesis, att Gustaf III, han, som hatade allvar och grundlighet, som omgaf svenska thronen med skägglösa ynglingar eller lättsinniga män, skulle falla, förrådd af sitt eget lättsinnes apostlar, för personers händer, dem hans hof bildat och hans kungliga efterdöme förelyst. Svartare, än de dominos, som omgåfvo Gustaf III i ögonblicket af hans mord, var utan tvifvel den otacksamhet, som gömde sig under dem; men klarligt bevisades det då i Stockholm, liksom förr i Lissabon, Petersburg och Köpenhamn, att favoritsystemet, hvilket Gustaf alltid hyllade, oftast aflar af sig hofsammansvärjningar.

"Om Guds hand nu träffade honom," hviskade Liljehorn, "midt ibland det uppvaktande packet af hans smickrare, under musiken och dansen, under löjena och skämtet, och smickrarne stodo bleka och försagda, och musiken tystnade och de dansande stannade midt i sina vackraste steg, och löjena stelnade till fasa och skämtet blefve verop; om han i detta ögonblick sjönke ned — ett lik, om han fölle i sitt kall, sysselsatt med sina nöjen, med hufvudet fullt af planer till nya upptåg, fölle leende,

skämtande, med en ordlek på läpparne och en stråle af vällustingens lystenhet i ögat; — ett sådant underverk, Ribbing! kunde bespara oss en blodskuld."

"Det är alltid med en vidrig känsla," svarade denne, "som jag hört talas om underverk, dessa taskspelerier af guddomen. En säker hand, ett raskt beslut äro lika mäktiga, som ett underverk."

Aldrig har man på samhällets höjder trott mindre på en Gud, än vid Gustaf III:s hof. Att qvickt kunna häda, hörde der till fordringarne för en bildad konversation, och hvem vet, om ej fäder underviste sina barn i denna ädla konst? Det är dock en märkvärdighet, att hädelsen sällan lyckas upparbeta sig till qvickhet. Den äger för mycken inneboende ömklighet, för att annorledes, än på den yttersta ytan, kunna vara rolig, och den qvickhet, som icke är rolig, är ostridigt ledsam. Der vid lag finnes ingen medelmåtta.

"Hunden dör på sin herres graf," sade Liljehorn; "tror du ingen bland alla dessa i stånd att våga lifvet, för att hämnas sin Konung, bland dessa, som lefvat af hans valgerningar, solat sig i ljuset af hans skenbara storhet ...?"

"Slickat hans tallrikar och kysst spåren efter hans stöflor," fortsatte Ribbing. "Nej! som lefvande kan Gustaf III vara en eller annan ganska nyttig. Som död .... Hvem befattar sig med sådana spegelfäkterier, som att fäkta de högtsaligen aflidne till ära? Dessa män, som omge oss, äro hofmän. Du kan vara trygg! De veta nog att foga sig i sitt öde. De hylla purpurn, hermlinerna, kronan, äpplet, spiran, på hvilka

skuldror, i hvad händer plaggen och bijouerna än må finnas. Stoffera ut hvilken idol, som heldst, i all denna prakt, och, tro mig! de skola falla ned och tillbedja. Solen går upp för dem i hvarje ny herrskare. De lefva för dagen, och stå i föga relationer till minnet."

"Man har påstått, att midnatten, ensamheten, bädden, sömnlösheten vore samvetsqvalens tid och ort. Men, Ribbing! När jag ser honom glad, leende, utan aning om försåt, midt i glansen af en lysande fest, beundrad af alla, uppmärksam mot alla, när jag sjelf står här, hans gäst och hans tjenare, äter af hans bröd och dricker af hans bägare . . . ."

"Nå! hvad gör du då för djupsinniga upptäckter? Kanske att vinet är surt?"

"Jag tömmer en bittrare kalk, Ribbing! Jag tror, att jag smakar känslan af — ånger."

"Nå! det smakar skolgosse. Filosof, anhängare af en ny, segrande lära, kungahatare af öfvertygelse, af genomtänkt, klar, fast öfvertygelse — och ångra, med beslutet taget, med dolken lyftad! Så granntyckt var icke Brutus, då han räddade Rom."

"Skall verlden då vara för trång för en Kung och hans undersåte?"

"För en sammansvärjning och en förrädare är den *säkert* för trång. — Menniska! vore du min egen bror och du stode vid randen af altaret, jag skulle mörda dig på stället, om öfver dig endast fölle en half skugga af misstanka, att du ämnade förråda mig."

Men ett sådant samtal, som detta, var icke längre rådligt att fortsätta, ty i detsamma pas-

serade Grefvinnan Stormhjelm, med sin dotter under armen, förbi, och om Grefvinnans öron icke såsom Heimdalls, kunde höra gräset vexa, så vexte åtminstone allt, som fick insteg genom dessa öron, så, att, när det åter mellan läpparnes munpomada trädde ut i verlden, återsåg man myggan såsom kamel.

"Ma chère Emilie!" sade Grefvinnan till sin dotter, som nyss blifvit presenterad vid hofvet, "du måste vara höflig mot löjtnant de Planchette. Hans Maj:t talade vid honom i fem minuter och fyra sekunder. Jag såg just på min klocka. Han har dessutom ett godt bord och är således omtyckt. Såg du, att hans ena vad var större, än den andra? Det största af hans Bruk ligger aldeles ägor om ägor med vårt Klåphamra. En liten blick ofvanom solfjädern kan du väl kosta på honom, han hör i alla fall till noblessen, och en face tar sig hans ansigte väl ut. Men kom alltid ihåg att kokettera "en grande dame". Till att börja med, mera raillerie, än sentiment! Borgarmamsellerna bli genast rörda, endast en karl ser på dem. Vi måste taga vårt köns värdighet i akt. Så småningom kan man lägga "un peu d'affection" i sitt sätt att vara, och friar han till dig, så kom för all del ihåg att rodna. Han ser enfaldig ut; tala derföre grannt, när du konverserar med honom. Man har intagit både hjertan och fästningar med "des belles phrases". Beröm hans vext och hans hvita tänder. Han tyckes mig vara svag för smicker, ty han skrattar ofta, troligen för att visa sin vackra tandrad. — Den ena af dina lockar har raknat. Du kan frisera upp den helt

oförmärkt med fingret. Se så, min egen Emilie! Nu är din löjtnants hjerta i den ögonskenligaste fara. Hvad det lilla sminket klär dig! Du bör tacka himlen, för det du har din beau jour på en jour de féte. — Skulle Hertiginnan af Södermanland tala med dig, så kom ihåg att skratta, såsom ur djupet af ditt hjerta, men ändå med den respekt man är skyldig ett krönt hufvud. Hon vill gerna anses för rolig. — Men se der är Fröken Elisabeth, ifrigt sysselsatt af sin tillbedjare, den sextioårige ungkarlen, Grefve Segerschöld i egen, skröplig person. Hennes mor hade en liaison — man säger så åtminstone — med Hans Maj:t. Det kan således icke vara dig onyttigt att bli presenterad för dottern. Hon kommer utan tvifvel att spela en rol vid hofvet. Likväl tycker jag icke, att hon är så vacker, som man talar derom, vacker nog ändå åt den der skrynkiga markattan Segerschöld. Sök emedlertid att bli intime med henne. I ett sådant hus, som deras utan tvifvel blir, är det alltid intressant att vara "amie de la maison"; det ger anseende, i synnerhet om man har en hand med i spelet vid upprättandet af deras bjudningslistor. Skulle du icke bli gift till nästa vinter, kan du i alla fall behöfva ett "förkläde" på de societéer, dem min gikt hindrar mig att freqventera, och aldrig kan du då få något bättre, än den tillkommande Grefvinnan Segerschöld — hon har godt renommé, ett förnämt namn, och ett mycket beqvämt ekipage. Du bör likväl icke tillåta hennes man att alltför ifrigt göra dig sin cour. För ett narris skull bör man aldrig försaka ett förhållande, som kan vara oss till nytta.

Fröken * * *! ursäkta mig, om jag stör er i ett samtal, som ni dock utan tvifvel får god tid att fortsätta." *(Ett skälmaktigt leende.)* "Tillåt mig att för er presentera min dotter!" *(De båda unga damerna nego.)* "Emilie är förtjust att göra er bekantskap. Aldeles jemnåriga, om jag icke misstar mig?"

"Förträffligt! min Grefvinna!" ropade Segerschöld, "de ha då icke ett år mindre att afundas hvarandra, och det betyder något, när man hinner till emellan trettio och fyratio, så vida vänskapen hinner lika långt, hvilket mera sällan emellan tvenne damer torde vara förhållandet, isynnerhet om de taga koeffyrer hos samma modehandlare."

"Vänskap mellan fruntimmer," sade Fröken Elisabeth, hvars utseende i dag bar pregeln af sorgsenhet, "kan, som jag förmodar, ingen man *sannt* bedömma. Det finnes sympathier i en qvinnas själ, som hennes man, hennes älskare icke en gång skulle kunna förstå, dessa grannlaga, fina, rent qvinnliga känslor, som endast kunna begripas af en mor eller en vän af samma kön."

"Ah! min Fröken!" inföll Grefven, "till annat kan ett ungt fruntimmer på modet behöfva en förtrogen, än till utbyte af känslor — en tystlåten vän är en skatt, som alla tungor i verlden aldrig kunna tillräckligt prisa."

Men i detsamma vändes den allmänna uppmärksamheten i salongen just på den grupp, som vi nu sökt framställa för läsarens ögon. Gustaf III, som en längre stund varit invecklad i ett samtal med Armfelt och Grefvinnan Segerschöld,

riktade sina steg åt det håll, der satsen om behofvet af en vän gjordes gällande, och, stadnande framför Fröken Elisabeth, yttrade han: ”Ah! min vackra rebell! jag fruktar, att Amor redan är på god väg att hämna hvad ni bröt mot Momus, då ni lemnade i sticket den bästa supé, som ännu förnöjt Baron W.s öga. Eller fattar jag annars rätt Grefve Segerschölds glädjestrålande blickar? Ni tiger, min Fröken! En sådan tystnad är lika vältalig, som rodnaden på edra kinder. Tillåt då er monark vara den förste att lyckönska er till er förening med vår *Öfverhofjägmästare i survivans!*”

Grefve Segerschöld skulle hafva gjort ett hopp af glädje, ifall hans sextioåriga ben kunnat bevisa honom en så utomordentlig tjenst. Nu gjorde han i dess ställe en djup bugning, så gränslöst ödmjuk, att hans figur emot golfvet nästan formerade en triangel.

”Ers Maj:t!” stammade Elisabeth, häpen, förlägen, tillintetgjord, med hela hofvets ögon, många afundsjukt, alla forskande, riktade på henne. I en skimrande, oredig blandning rörde sig ikring henne idel främmande gestalter; ingen mor, ingen vän, ingen ens fjärmare slägting i hennes grannskap; han, som var henne allt, i fängelse, utan aning om hvad som föregick, och, äfven om han vetat det, utan annan förmåga, än att i vanmäktigt raseri skaka sina bojor. Äfven den djerfvaste qvinna skulle knappt hafva ägt mod, att, inför några hundrade personer, furstar, ädlingar, de mest lysande och högättade i Sverige, ansigte mot ansigte med sin egen Konung, bredd i bredd med en person, som,

för sin del, bugande emottar den kungliga lyckönskningen, sjelf trotsigt förneka den, kasta den tillbaka åt en monark, hvars ovilja hon redan en gång förut vågat reta, göra sig till föremålet för det allmänna grinet, till brännpunkten för qvickheterna af hofvets belespriter! Och ändå försökte Elisabeth, med handen på hjertat, der *hans* bild bodde, att tala, men orden dogo, innan de hunnit till hennes läppar. Hennes tankar och ögon svindlade. Det tycktes henne, som om de spegelklädda väggarne började röra sig omkring henne, och hon trodde sig märka, att golfvet gick i vågor under hennes fötter. Hon var i ett tillstånd af bedöfning, af nästan medvetslös dvala. Blek, tigande, orörlig stod hon der, de vackra läpparne lindrigt öppnade, lockarne raknade af förfäran, handen hårdt, krampaktigt tryckt mot hjertat, — handen, hvars genomskinliga alabaster var hvit, men nu kall, som alabastern på en graf, — och en graf var också i detta ögonblick hennes hjerta. Hennes skönaste förhoppningar hade der fallit tillsammans till stoft; af alla de bilder om lycka, som svällt hennes barm, låg endast askan qvar — blixten hade träffat; allt var förbi.

"Ni söker ord, min Fröken! för att uttrycka er tacksamhet mot en monark, som vet att främja sina undersåtares bästa vid sjelfva portarne af Hymens tempel; men, tro mig, jag är tillräckligt belönad af denna uttrycksfulla gest, en så vacker hand på ett så oskuldsfullt hjerta! Det enda vilkor jag stipulerar såsom *min* vedergällning, är att bröllopet hålles på Stockholms slott, och att *jag* blir den, som i

fars ställe leder den lyckliga bruden till altaret. Jag vill icke låta något tillfälle gå mig ur händerna, att visa mig som en far för mina undersåter."

"Ack! Ers Maj:t! Ers Maj:t har i det fallet gjort mera, än Sverige af Ers Maj:t kunnat fordra," ropade Öfverhofjägmästaren i survivans i den öfversvallande lifligheten af sin förtjusning.

"Er dotter träder i edra fotspår, fru Grefvinna!" fortfor Gustaf III och närmade sig Grefvinnan Stormhjelm, "och likväl påstod man, då ni 79 dansade gavotten på Drottningholm, att en så liten fot, som er, aldrig ägts af någon annan, utom Cendrillon. Få se, om er dotter kan göra er äran stridig, och skänka Cendrillon en ny medtäflerska."

Man får icke föreställa sig, att i Gustaf III:s sista uppträdande såsom medlare af en förlofning, låg någon åsyftad elakhet, något begär att hämna sig på Fröken Elisabeth för ett drag af missaktning, som han förlät i samma ögonblick den begicks. I Gustafs natur låg föga hätskhet, såvida man icke sårat hans fåfänga, hvilken utan tvifvel var den svagaste sidan af hans personlighet. Gustaf räsonerade såsom verldsman, såsom en man af några och fyratio år, då han lade Elisabeths hand i Grefve Segerschölds. Han visste, att Grefven var rik och Elisabeth fattig, och han ville jemna detta missförhållande. Han insåg lätteligen den dem emellan rådande, nästan oerhörda skillnaden i ålder, men han insåg icke hvad som kunde hindra Elisabeth, att, i likhet med mängden af fruar vid hans hof, i en älskares armar glömma en makes obehaglighet.

Att en dam vid hofvet, äfven om hon fästat sin böjelse vid ett annat föremål, skulle äga mod att afslå en lysande förbindelse, hvaraf hennes lycka berodde, hade Gustaf svårt att föreställa sig. Gustaf ägde visserligen begrepp om det poetiska, det chevalereska elementet i kärleken; han fattade den dubbla njutningen af ett älskogsmöte vid månsken och näktergalsqvitter; han förstod, att ju högre man kunde stegra den yttre hyllningen för qvinnan, desto dyrbarare för fåfängan voro de tysta segrarne öfver hennes förmenta köld. Men den svärmiska innerligheten af en oskyldig varelses första kärlek hade Gustaf aldrig erfarit, och anade näppeligen, att den fanns annorlunda, än på scenen och i romaner.

Hans verkliga öfvertygelse var derföre, att han på en gång gick Fröken Elisabeths bästa och Grefvinnan Segerschölds, å hennes svågers vägnar, yttrade önskan till mötes, när han nu, af ett likgiltigt, om ej kallt förhållande, tillskapade en förlofning. Den nya fästmöns synbara förvirring tillskref han lika mycket glädjen, som öfverraskningen. Hans afsigt var således utan tvifvel god, men han begick det egoistiska felet, hvartill vi ofta, vid bedömmandet af andra, göra oss skyldiga: han beräknade, med sig sjelf till måttstock, Fröken Elisabeths karakter, och glömde, att man, för att rätt kunna sätta sig i en persons ställe, måste också se med dennes ögon.

”Sköna brud!” läspade Öfverhofjägmästaren i survivans, och fattade sin fästmös hand. Hon drog den mekaniskt, med en inre rysning, tillbaka.

"Ah! den lilla oskyldiga!" tänkte fästmannen, "hon tror icke det går an, att tvenne förlofvade hålla hvarandra i handen inför hela hofvets ögon. — Men, mon dieu! jag borde tänka på att få min uniform sydd."

Och nu öfverhöljdes den stackars Elisabeth, så olycklig, så nedtryckt, så djupt lidande, af fadda lyckönskningar, hvilka i hennes öron ljödo som det bittraste hån, af förespeglingar om sällhet och glans, hvilka kommo henne att rysa i det innersta af hennes varelse. Lyckönska offret, att man släpar det till slagtbänken, gratulera den förtviflade, som drifs ut ur paradiset af sina ljufvaste drömmar — af drömmar, som voro så nära att bli verklighet! — den som uppbär en *sådan* lyckönskan, skall då kunna göra sig ett begrepp om hvad Elisabeth i detta ögonblick erfor, omgifven af glatta, leende ansigten, föremålet för hundradetals bombastiska komplimenter, smickrad, beundrad, kanske afundad, och — krossad i djupet af sitt hjerta.

Man anmärkte, att Grefvinnan Segerschöld, ehuru nära slägting med fästmannen, och, efter hvad man påstått, intresserad för partiet, var en bland de få, som icke åt de förlofvade helgade någon lyckönskan. Endast då och då kastade hon en skygg blick på den olyckliga hjeltinnan i skådespelet; en gång reste hon sig från sin stol, för att fullgöra en pligt, som etiketten *henne* ålade, men fötterna tycktes neka henne sin tjenst och hon sjönk tillbaka på taburetten. Grefvinnan Segerschöld hade ännu icke genomgått klasserna i lastens vexelundervisningsskola. Hon vågade icke triumfera öfver sitt offer, —

tankfullt sänkte hon sitt hufvud, och betraktade, utan att sjelf veta det, spetsarne nedomkring sin klädning. Hon kände, att det fanns en hämnare i skyn, och mot honom djerfdes hon icke lyfta sin panna, fräckt utmanande blixten af hans vrede. Liksom våra första brottsliga föräldrar i paradiset, tycktes hon, i det lysande hvimlet, tigande och nedslagen, vilja gömma sig undan himmelens hämd.

Nästan sist bland de lyckönskande framträdde Hofmarskalken Friherre W., och fattade, med den rättighet hans ålder kunde gifva honom, Fröken Elisabeths hand.

"Förtvifla icke!" hviskade han, "allt är icke förloradt. Ännu kan mycket förändra sig."

Förundrad blickade Fröken honom i ansigtet. Det vanliga, liknöjda, dåsiga uttrycket hade der försvunnit; i den för fånige anseddes drag talade en varm, en innerlig medkänsla. En droppe balsam föll i det blödande såret.

---

3 *Kapitlet.*

Vi föra den aktade läsaren direkte på — corps de gardet. I ett rum, der endast en stor eldbrasa kastade sitt osäkra, darrande sken öfver de mörka väggarne, satt Grefve v. S., tankfullt tillbakalutad i en ländstol, som han flyttat framföre den nedrökta, väldiga kaminen, och rörde med en klumpig eldgaffel långsamt i den småningom nedsjunkande glöden. Framför denna kamin, fullritad med sysslolösa fångars senten-

ser, hade mången före honom hängifvit sig åt qväljande betraktelser — ty äfven oskulden känner sig nedtryckt af luften i ett fängelse — och groparne i golfvet hade nötts af steg, hvilka, genom den yttre rörelsen, bort ge en afledning åt den inre, den beständiga oro, som gör, att man städse finner taket af en arrest så lågt, äfven om det vore hvälfdt, högt som en kröningssal, och väggarne så trånga, äfven om inom dem ett kompagni skulle kunna manövrera. Ett eget afbrott mot den djupa, melankoliska tystnaden i v. S.s arrestrum, gjorde sång och guitarrklang från det vägg i vägg belägna. Det innehades af en aktör, som, för något fel mot subordinationen, på några dagar dit inflyttat med sina noter och sina kupletter, sina kulissminnen och sitt glada lynne. Åtskilliga menniskor hafva en afundsvärd vekhet i karakteren: de foga sig efter alla förhållanden, liksom trikottyget efter alla former; deras lättsinne är hemligheten af deras lycka. De kunna sörja en qväll, men göra om morgonen narr af sin bedröfvelse; de älska från måndagen till lördagen, men väl vetande, att söndagen är hvilodag, slå de sig då lösa äfven från sin passion. Sådana menniskor hafva sällan vänner, men aldrig ovänner; de äro tjenstvilliga i bagateller, men tjena för öfrigt hufvudsakligen sig sjelfva; de äro moraliska nulliteter, som hvarken kunna förtjena en salighet eller en fördömmelse. De sky hvarken tadlet eller vanäran, men hysa en slags fruktan för döden; med den skulle de gerna vilja leka kurra gömma, såsom med en efterhängsen slottskanslibetjent. Emedlertid gå dessa menniskor genom

lifvet, utan att känna något af dess bekymmer, skämtande, sjungande, leende åt allt.

En dylik personlighet var den, som, vägg om vägg med v. S., oupphörligen gnolade på sina arier och deklamerade sina roler, som, med två galenskaper mot hvarje förnuftig idé i sin hjerna, skrattade åt sina egna tokroligheter, och grimaserade, för sällskaps skull, emot sin egen spegel. Det är en egenhet hos menniskonaturen, uppdagande dess inneboende egoism, att äfven ädlare karakterer erfara en åtminstone ögonblickligt vresig känsla, då andras glädtighet, opåkallad, blandar sig i gången af deras dystra tankar, och med sina löjen faller in i det ändå nog enformiga themat af deras bekymmerfulla grubblerier. Man fordrar af andra en likstämmighet, som man visst icke ändå kan anse afundsvärd. Också var det med en kastning af förargelse på hufvudet, och under en tyst ed öfver obotlig lättsinnighet, som v. S., från det närgränsande rummet, hörde det preludieras på en guitarr, och en öfvad, men för öfrigt medelmåttig stämma sjunga:

"Portförbud har han skaffat på mej,
Mångprocentande Juden.
Men från Blå Porten är jag dock ej
Portförbuden.

Ack! hvad min själ längtar, törstande, dit
Långt från baletter och körer!
Kör' mig på *Porten*, till lön för min flit,
O Direktörer!"

"Vid Kongl. Maj:ts spektakler," fortfor han, skrattande af full hals åt sina egna improvisa-

tioner, och v. S. hörde ögonblicket derefter steg, liksom af en dansande, på golfvet.

Slutligen tystnade äfven dessa sprättande ljud, dessa släpiga glissader, och v. S. sjönk ostörd tillbaka i sina tankar.

"Jag här —" hviskade han för sig sjelf — "en natt bortförd under bevakning, häktad som statsfånge, misstänkt för mord — hvad skall *hon* tänka, — frukta, — ana?"

Och åter klingade guitarren, och aktören sjöng:

"Du undrar väl, ma belle! hvar jag stått skrifven,
Alltse'n jag afskedsbrefvet till dig skref.
Jo! från din afgud är jag vingud blifven,
Från Hymens jag till "Bacchi tempel" klef.
Men, öfvergifna! blif ej öfvergifven,
Fast ensam du i gröten trä'r din slef.
Se! ock för dig har hoppet ju ett *ankar*.
Gå dit, som jag, och smutta hvad som vankar!"

"Kanske har det behagat Gustaf III, att mitt försvinnande skulle vara en gåta! Kände *hon* mitt öde, skulle hon vara för storsinnad att misstro mig, — i samma tanke skulle hon aldrig kunnat förena mig och ett brott. Men nu kanske fullkomligt okunnig om orsaken till mitt aflägsnande — för blyg, för rädd, för obekant att derom förfråga sig — lemnad åt sig sjelf — måhända fruktande att vara föremål för ett bedrägeri, — nej! hon är för ädel, för ren att om sin älskare kunna hysa en sådan misstanka. Men hvad skall återstå henne att tro,

då hon ser mig försvunnen, borta, utan en förklaring, utan ett ord, ett antydande . . ?"

Och nu intonerade grannen:

"Fråga ej, hvarför jag ej syns i dansen;
Ack! re'n till fanders de gått, mina skor.
Till garderob har jag nu Assistansen,
Och har gäldstuguvaktmästarn till bror."

Det är en besynnerlighet hos somliga menniskor att vilja ådagalägga ett skojaraktigt trots, ett pöbelmässigt hån emot vissa missöden, af hvilka de ofta drabbats, och dem de frukta, att än oftare se förnyade. De inbilla sig att deri ligger någon grad af stoicism, om de också icke med detta ord veta att uttrycka detta begrepp. De tro, att man visar sig såsom herre öfver sitt öde derigenom, att man bespottar det. Men öfver höfvan obehagligt är emedlertid det intryck, som en dylik, rå kraftyttring, ett sådant misslyckadt försök till triumf öfver egna oblida förhållanden, alltid gör på hvarje person af bildning och finkänslighet. Denne Thalias gunstling, som så mången gång med mindre lätt hjerta, än vanligt, vandrat vägen mellan Norr och Söder, för att der finna den hemfrid han, missgerningsbalken i ära, hemma saknade, som delat sitt öra mellan sufflörens hviskningar och exsekutionsbetjenternas knackningar på dörren, som med så mycken framgång spelat på scenen, men deri aldeles misslyckats i Bergstrahlska huset, som så många gånger uppträdt med peruk, men aldrig med tur — denne kulissernas Adonis, hvars sång annars applåderades, kom nu med densamma v. S. att brista ut i en fördömmelse

öfver alla menniskor, som naturen gett mera hals, än hufvud.

Men i ett språng öfver strängarne på guitarren föll artisten in i melodien till marseilläsen, och började nu, i fängelset å högvakten på Stockholms slott, att med dundrande stämma afsjunga den franska frihetshymnen. Det finnes många ord, snillrikare, djuptänktare, passionfullare, än orden till Marseillermarschen, och aldrig har ändå något poëm så gripit in i historien, som detta; så, som dessa ord, framkallat handling; så, som dessa rader, elektriskt gått från man till man, väckt blifvande Konungar till bragder, och gjort hjeltar af barn. Marseillermarschen är ett stående ackompagnement till det nya Frankrikes häfder. Den skallade vid revolutionens blodbad, vid Napoleons slagtningar, på den märkvärdiga dag, då "parvenyen" tog rangen af alla Europas Furstar och satte den mäktigaste krona i verlden på sitt hufvud; den spelades ännu af gardets musikkorpser, när Napoleon vid Waterloo, bland sprängda kolonner och vingskjutna örnar, med en blick, den hemskaste blick, som ännu lyst ur ett menskligt öga, såg att *allt* var förloradt; den skränades på gatorna i Paris, då herrskaren öfver tjogtals millioner, med en armé till skydd, vräktes från sin ärfda thron af några hetlefrade ynglingar och en beslutsam pöbel, vid den mest improviserade revolution, som historien torde kunna omtala; den sätter ännu Ludvig Filip myror i hufvudet, och, såsom Romrarne skreko på skådespel och bröd, då de äskade en förändring, så är i närvarande ögon-

blick Marseillermarschen oftast lösen för det fransyska missnöjet.

"Finns det då icke en vrå i rummet, dit jag kan rädda mig undan gasten bredvid mig!" yttrade slutligen v. S. med otålig stämma, och sköt ländstolen ifrån elden, sedan han temmeligen lugnt lyssnat till samtlige stanserna af Marseillermarschen, men nu hörde det återigen preludieras, såsom till omvexling af thema. "Det måtte väl ges någon plats, der jag kan vara i fred för min plågoande."

Men plågoanden skrålade:

"Det finns en plats, der solen aldrig skiner,
Der ingen stjerna sänder ned sin blick,
Men kärleken skalkas på lösa boliner,
Och gracerna samlas till glad pickenick.
Kennst Du den Platz? Willst Du sein Namen
wissen?
Nå väl, min vän! den heter då — kulissen.

Det finns en plats, der man ej konsten lärer
Att gå — med statens bästa — hand i hand,
Men ändå der skockas hvar qväll dignitärer,
Snärjda i bojor och prydda med band.
Kennst Du den Platz? Willst Du sein Namen
wissen?
Nå väl, min vän! den heter då — kulissen.

Det finns en plats, der korten aldrig delas,
Der icke blandning, ej kupering sker.
Men ändå med händer och fötter der spelas,
Skönmålade *damen* mot *knektarne* ler.
Kennst Du den Platz? Willst Du sein Namen
wissen?
Nå väl, min vän! den heter då — kulissen.

Det finns en plats, der ofta knytas bolag,
Med löfte om inbördes jalousie,
Der Amor, den skälmen, bestämmer sin tolag,
Och örat förtullar blott galanteri.
Kennst Du den Platz? Willst Du sein Namen
wissen?
Nå väl, min vän! den heter då — kulissen."

Denna sista kraftyttring måtte emedlertid ha uttömt sångarens förmåga af rimmade och oräsonliga utgjutelser, ty några ögonblick derefter försporde v. S. genom väggen hörbara tecken af en djup och ostörd sömn, och gjorde således den erfarenheten, att hans stojande granne icke i sjelfva hvilans armar förnekade sin bullersamma natur, utan tycktes vara fast besluten, att, så väl sofvande, som vaken, förfölja den person, hvilken ödet kedjat fast i hans närhet.

"Det vore dock icke så oäfvet att vara ett dylikt kreatur med fem sinnen," mumlade v. S. för sig sjelf. En sådan önskan af en man i fulla kraften af sina förmögenheter, af en man, som har ett värde och känner det, — gömmer icke den inom sig en obeskrifligt nedslående erfarenhet, en dyster påminnelse, att menniskan, tankens Konung, har stunder, då hon önskar nedlägga sin krona till förmån för den slöa liknöjdheten eller den flacka lättsinnigheten, stunder, då den snillrike bipeden ej skulle försmå att, åtminstone för ögonblicket, byta skinn med den mindre lyckligt lottade fyrfotingen?

Dörren till arrestrummet öppnades. En soldat i kappott och med hatten nedtryckt öfver pannan trädde in, men utan att göra någon militärisk helsning, utan att hans ställningssteg

dundrade mot stengolfvet. Ett ögonblick såg han sig omkring i rummet; sedan lyftade han hatten med dess sträfva, långa plym från hufvudet; det var Hofmarskalken Friherre W.s bleka, af tiden härjade anletsdrag; det var hans gråa hår, hans kalla, liknöjda blick, som i det mörkröda skenet från de nedbrinnande glöden i kaminen uppenbarade sig för den fängslades ögon.

"Kan någon höra oss?" frågade Friherren.

"Vi kunna åtminstone höra *någon*," sade fången med ett eget misslynt leende, och pekade på den vägg, hvarigenom den sofvande artistens nasalljud banade sig väg på ett sätt, som föga öfverensstämde med harmoniens lagar, äfven om det var fullkomligt enligt med akustikens.

"Godt, — fastän bättre vore det, om han härbredvid sof den eviga sömnen, ty hvad jag har att säga er, bör evigt stanna mellan er och mig. — Ni måste fly!"

"Fly, för att ge Gustaf III ett ypperligt tillfälle att med sken af rättvisa komma från sitt förhastande; fly, för att på mig sjelf trycka brännmärket af ett brott, hvarom nu endast misstankan kringsväfvar mig! Nej! Baron W.! säg den, hvilken skickat er hit såsom frestare, med fängelsenycklarne i handen och falskheten på läpparne, säg honom, att han tryggt kan, dag som natt, låta denna dörr stå uppslagen. Ett steg öfver denna tröskel vore för mig skymf, så vida jag icke toge det frikänd, högtidligen aftvådd hvarje misstanka. Med ett godt samvete och ett godt sällskap" — Grefvens blick föll på väggen till grannens fängelse — "kan man till och med leka med bojan."

"Hör mig, v. S.!" sade Friherren, "ni tror, att jag nu står inför er i förställningens skepnad. Skulle ni förundra er om jag sade, att hela mitt förflydda lif var ett hyckleri, att jag nu tagit af mig masken, och att ni derföre icke känner igen mig? Hade ni begripit mig, skulle ni i min karakter upptäckt de sista, stolta och melankoliska dragen af en aristokrati, som sörjer sin tillintetgörelse, men som döljer sitt hat under hofdrägtens färgor. Dock — ni bedömde mig, såsom alla de andre; ni trodde, att man icke i närheten af Gustaf III kunde spela någon annan rol, än sprättens, belespritens eller gunstlingens. Min rol lider nu mot sin upplösning, och jag kan på förhand säga er katastrofen. Den dolk, som Gustaf III ville göra till er tillhörighet, var min; — jag hade höjt den öfver hans hufvud och det är ert hufvud, som misstaget derom kan kosta; — det är min skyldighet att befria er. — Fly!"

Ett slag gick Grefven omkring golfvet; sedan stannade han framför Hofmarskalken och sade: "Jag har betänkt allt hvad som kan hända. Jag stannar qvar."

"Ni har betänkt allt hvad som *kan* hända, men vet ni väl allt hvad som *händt?* Jag, v. S.! är icke den tanklöse, godlynte, i allt medgörlige gubbe, som jag synts. Äfven jag har någon gång anställt mina betraktelser, kanske fullt så djupsinniga, som de dansanta filosofernas i Gustaf III:s omgifning. Under sådane ögonblick, v. S.! har jag varseblifvit, huru ni ägnade er tillgifvenhet, varmt, men tystlåtet, åt en skön, en älskvärd qvinna, för hvilken äfven jag, från tider och

förhållanden, som längesedan äro förbi, kände ett intresse af innerligare och upphöjdare natur, än det, som glansen af skönheten annars flyktigt väcker äfven i de sinnen, hvilkas fordom högtsträfvande anda, ålder och bekymmer böjt mot jorden. Denna qvinna, v. S.! edra tankars helgon, edra drömmars maka . . ."

"Nå väl! hon! ett ord! ord! menniska! ord!"

"Hon är förlofvad med en annan," fortfor Friherren.

"Gå, Herr Baron! gå!" yttrade v. S., rätande upp sin höga, vördnadsbjudande gestalt, och fångens hand pekade, inför hans befriare, befallande på fängelsedörren, "nu finner jag i hvad afsigt ni är hitkommen. Ni vill locka mig att fly. Har ni hört talas om Konungar, som, med stolt resignation, heldre, än att afsäga sin frånröfvade krona, räckt sina händer åt bojan? Äfven jag vågar att välja fängelset för vanäran; flyende skulle jag, fastän oskyldig, ropa till hela verlden, att jag är skyldig; nu har *hon* åtminstone rättigheten att tveka om min brottslighet."

"*Hon*," fortfor Grefven efter ett ögonblicks uppehåll, "hon förlofvad med en annan — min brud i en annans armar — Elisabeth, den trognaste, mildaste, ljufvaste varelse, som ännu lyftat sitt öga mot himlen, Elisabeth otrogen den enda ed, som gått öfver hennes jungfruliga läppar! — så gerna, Herr Baron! kunde ni ha förkortat tiden för den stackars fången med en vanlig barnsaga. Tro mig! den skulle klingat rimligare i mina öron, än denna skändliga osanning, som kostat ert blod, ifall ni icke vore en man med

gråa lockar, och jag — en fånge. Och nu — lemna mig!"

"Man gaf i går en bal på slottet," berättade Friherren. "Öfverstekammarjunkaren, Grefve Segerschöld gjorde ifrigt sin cour till Fröken Elisabeth, fastvext vid hennes stol och gapskrattande bifall till hennes yttranden. Konungen hade troligtvis svurit att lägga er under tortur, ty Gustaf III är förfinad i sin hämd. Med några ord, i form af en lyckönskan, skapade han af två oförenliga naturer ett forlofvadt par . . . Slagen med dödlig förskräckelse stod Elisabeth der, en marmorbild, hvars hvita läppar ej förmådde öppna sig . . . Konungen gick vidare, och tärningen var för evigt kastad."

"Kastad!" — — återtog Grefven med förfärlig stämma. "Hå! jag kunde äfven en gång vilja kasta . . . det finnes ju spel, der man slår — Kungen! Men en plötslig galenskap, en fix idé kan ha fattat dig! — Du ljuger, menniska!"

Och med förtviflans styrka fattade Grefven Hofmarskalken, och skakade honom våldsamt, under det han med spända pupiller blickade honom i ögonen. Det låg något förfärligt i den obändiga kraft, som nu utvecklade sig hos den annars så lugne, städade verldsmannen.

"Nej! denna blick är för fast, för klar, för redig," fortfor Grefven och skakade på hufvudet; "nej! det måste då vara sannt . . . Ditt öga talar icke om galenskap . . . Men — jag släpar dig inför ditt eget samvetes domstol — ljuger du för mig i ett ögonblick, som detta, ljuger du, för att locka mig till ett förhastadt steg — o! då

har afgrunden ingen håla, nog förpestad, för att straffa ditt nidingsdåd; bättre vore då, att du begått fadermord, än att jaga mig utur fängelset, beredd på det yttersta — ty förfärligt måste det ända, om hvad du säger, är sannt; — jag har redan gjort mig en dygd af hatet och en förtjenst af törsten efter — blod. Du ser på hvilken gräns jag står. Sanning, i din salighets namn, sanning!"

"Du har hört sanning, så sannt mig Gud hjelpe till lif och själ."

v. S. störtade ned på sina knän. Hans ögon tycktes vilja hvälfva ur sina gropar, så förfärligt stirrade de, blodsprängda, framför sig. Hans hår stod rest mot skyn. Han läppar kröktes konvulsiviskt. Med en stämma, så dåf, så sammanpressad, som om millioners hat darrat deruti, yttrade han:

"Jag har svurit min Konung trohet. Han har svurit att vara mig en nådig och välviljande Furste. Det enda i verlden, som var mig dyrbart, har han, med kall öfverläggning, plundrat ifrån mig, för att skänka åt en annan. Bandet oss emellan ligger slitet. Främmande, hatande, förhatlige stå vi emot hvarandra. Han har svurit min undergång. Jag svär nu hans. Min själ skall ej upphöra att tänka hans förderf, min hand att bereda hans fall, förrän dödsengelns vingar fläkta kring hans hufvud."

"Amen!" sade Friherren långsamt och högtidligt, och den sista branden slocknade i spiseln, och det vardt mörkt, som natten, i fängelserummet.

Men i detsamma vaknade den stormige grannen från sin korta slummer, och nu deklamerade han, qvarliggande i sängen:

"O! hvilken skön och herrlig qväll, min Atis!
Af solens purpurmantel der en flik
Ses fladdra än utöfver insjöns vik, —
Och torparhustrun skalar der potatis.
Den matta vågen sträcker sig mot stranden,
Och vestanvinden, se'n han lekt sig trött,
På tufvans höjda barm inslumrar sött, —
Men näktergalen, han ger slumra fanden.
Hur, eldigt trånande, hans toner klinga!
En suck af vällust och af välljud blott,
Ett skri af trängtan, som ej målet nått; —
Men derpå undrar, uti trädskor, *Inga*.
Se! drömmande hon i det milda skenet
Af månan, som just nu sin blick slår opp,
Bland blommor hvilar, — sjelf en blomsterknopp —
Och klår sig alltemellanåt på benet.
Men ensam svärmar hon. Den tysta flamman
I hennes hjerta får ej sympathi.
Hur lyckliga dock, Atis! äro vi!
Vi kunna svärma, begge två, tillsamman."

Den djupaste förtviflan och det lättsinnigaste skämt skiljda af blott en vägg! En alns bredd mellan den högsta tragiska hänförelse och det kallaste komiska ordspel! Raseriets skratt, löje om löje, med infallsmakeriets!

"Här är en soldatkappa och en dito hatt," sade Hofmarskalken, och framtog ett knyte, som han till dess hållit gömdt. "Den gardist, som nu står på post i gången härutanföre, är vunnen. För honom behöfver ni således icke

frukta, — dölj endast ert ansigte under det ni passerar förbi högvakten, så skall man troligtvis icke tilltala er, utan anse er för någon permitterad. I Trångsund står en hyrvagn, som för er till grannskapet af stora sjötullen, hvarest en båt ligger för er räkning. Der får ni vidare upplysning om den tillflyktsort, som för er är bestämd. Förlofningen är knuten, lyckönskningarne emottagne. Men en Bartholomeinatt kan föregå bröllopet, *en* natt, som förändrar *allt*. Kärleken kan med våld återtaga de rättigheter, som man den våldsamt beröfvat. Här hand och handslag på en väns trohet, på en mans fasta beslut att, i lif och död, stå vid din sida!"

Friherren aflägsnade sig, och några ögonblick derefter rullade v. S., i en af den tidens anspråkslösa hyrvagnar, öfver den knappt ännu fulländade Norrbro, hvarifrån han såg ett matt, sorgligt ljusskimmer darra genom de täta rullgardiner, hvilka blygsamt omslöto hans älskades jungfruliga boning.

---

4 Kapitlet.

I Friherre Pechlins kabinett gingo han och Thure Bjelke, under ett lifligt samtal, fram och tillbaka, stannade emellanåt vid hettan af någon tvistefråga, och fortsatte sedan, än hastigt, än långsamt, sin gång, under det att den väldiga, tungt bronsbeslagna bordstudsaren, med hårda pendelslag, förde sina visare öfver timmar, hvilka bestämde en Konungs lif eller död, och med sakta darrning utpekade minuter, då undersåtare

vågade sätta sig till doms öfver sin Furste och, i dubbel mening, besluta hans fällande.

Det ligger någonting obeskrifligt hemskt i dessa hofrevolutioner, med sina tysta, smygande tillredelser, sina hviskningar och tecken i sjelfva slottstrapporna, sina försåtliga mördaruppvaktningar, sina Judaskyssar på fållen af den kungliga manteln, i dagsljuset dyrkande royautéen ända upp till gränsen af guddomligheten, och under midnatten, med dolk vid gördeln, dyrkande upp dörren till den kungliga sängkammaren. Helt annat, då ett folk, såsom det mer än en gång har skett, länge förtryckt, länge utarmadt, med ett gallskri af förtviflan och raseri, sliter sina band, och skakar de brustna länkarne mot skyn, liksom vädjande om rättvisan af sin sak till försynen. Vid en sådan dekorationsförändring på statshändelsernas stora skådeplats sättes ett ofantligt, bullrande, gnisslande maschineri, under stoj och rop, i rörelse, och verldstheatern skakas, och de, som förut spelat stora roler, fly, skrikande, öfver scenen. Detta är visserligen äfven en bild af fasa och förvirring, men den är klar, åskådlig, oförtäckt — det är sanning, om äfven en förfärande sanning, i dessa vilda skrän, dessa dragna svärd, dessa slungade eldbränder. I ett sådant uppträde finnes ej sällan mycket af tiger, men intet af orm. Tvertom med dessa kulisssammansvärjningar, der man oftast, liksom i ”Wallensteins död”, endast ser ett lik af gråtande betjening bäras öfver scenen, och en ny *Furste*, liksom der Piccolomini, i hast tillskapas, för att sluta skådespelet. Hvar finnes något vedervärdigare, än dessa sängkammaruppror af missnöjde

aristokrater eller utledsnade hofmän, hvilkas enda rimliga basis är lönnmord, som till blomman af sina ansträngningar räkna att muta ett corps de garde, och att bedraga en kammartjenares eller en hunds vaksamhet. Den nyare historien förvarar näppeligen några ohyggligare minnesmärken, än Peter III:s giftbägare, laddningen i det skott, som kostade Gustaf III lifvet, officersschärpet, som snoddes kring Pauls hals under hans dödskamps sista, förtviflade ansträngningar, och hvem vet, hvarmed häfden, sedan sanningen hunnit dagas kring dunklet af en nyligen afliden Kejsares sista stunder, kommer att vidare föröka dessa ofvan uppräknade, det kungliga lönnmordets attributer?

Friherre Pechlins kabinett var ett tempel, redan för länge tillbaka invigdt åt konspirationens genius. Här, vid elden af denna lampa, hade han mången sömnlös natt smidt sina mörka, rastlösa planer. Här, inom förlåten af dessa gardiner, som nu, till hälften nedfällda, spridde en dyster skymning kring rummet, hade den sjuttioårige intrigören spelat döende för verlden, och dock, tyst och beslutsam, lefvat för sina djerfva, hotfulla förslager. Inom klaffen af denna birå, så enkel och redan så gammalmodig, gömde sig handlingar, hvilka, i en fiendes hand, varit värda millioner, tystlåtna chiffer, hvilka, om de kunnat tala, skulle aflagt bekännelser, som nu måhända evigt blifva en hemlighet för svenska häfden. Denna matta, med sina urblekta färgor, luggsliten och förnött, huru ofta hade den icke trampats af någon missnöjd aristokrats stolta fjät? Detta med svart skinn klädda skrif-

bord var ett altare, der en ovanlig man offrat öfverlägsenheten af sin förmåga åt mörkrets gerningar, och förslösat tredjedelen af sin lefnad på en brottslig och förvägen plan, hvilken måhända blott en tums missriktning på en pistol till slut gjorde om intet. Dessa porträtter, som behängde väggarne, herrar med krås och spetsmanschetter, med smala, tunna mustascher och pudrade lockar, damer med stora, blå ögon och i halfcirkel penslade ögonbryn, med styfkjortlar, och tulpaner i händerna, hade kanske kunnat uppsnappa något ord, som i obevakade ögonblick, betydelsefullt stal sig öfver den tankfulle enslingens läppar — ty af lefvande varelser lät aldrig Pechlin komma sig på spåren.

”Vexlarne äro redan till en del realiserade,” yttrade Pechlin till Bjelke. ”Det är ändå till slut på dessa runda metalltrissor, hvilka kallas penningar, som en statshvälfning sättes i rörelse. Det är med mynt man ger opinionen den pregel man önskar. Det finnes hos svenska allmänheten en viss förkärlek för Gustaf III, som man måste söka undergräfva. En pöbel ger icke gerna sin ovilja i utbyte åt någon, som ger den spektakler och ordensprocessioner. Gustaf har derföre ett parti bland skrikhalsarne på gatorna i Stockholm, och dessa skrikhalsar äro också en auktoritet, de, så väl som skrikhalsarne på Riddarhuset. Försigtigt, eftertänksamt måste vi söka att vinna dem på vår sida. Vi måste stämma om ljudet i dessa sträfva strupar, som annars kunde få lust att heldre hurra, då vi bestiga schavotten, än då vi vandra uppför trapporna till thronen. Vi böra med varsamhet genast

börja preliminärerna — brännvin på krogarne — vinkar om att något märkvärdigt förestår — klagan öfver de höjda skatterna och förhoppning att de, under andra förhållanden, kunde sänkas — antydanden, att ett krig, ifall något sådant är i faggorna, måste lemna Stockholms redd tom och Stockholms arbetare utan förtjenst — lögner, om icke annat hjelper, i kasernerna — i smyg en eller annan broschyr, om att uppror, nödfallsvis, är tillåtet, ty Svenskarne äro nog samvetsgranne att tvifla på allt, som de icke sett tryckt — kasta sedan ut några rykten om arresteringar, pinliga förhör, ju värre, desto bättre, och ju gräsligare, desto heldre trodda. — Se så! nu äro ingredientierna färdiga. Nu fordras endast litet fängkrut till explosionen."

"Lyckligt, om den kunde sveda "polissongerna" af sådana villhjernor till kamrater, som Ribbing och Liljehorn! Men jag fruktar, thy värr! att de alltid blifva sig lika. Medge mig, Herr General! de komma att göra en ypperlig figur, vid det rådsbord, der måhända deras tjenster berättiga dem att sitta — Ribbing och Liljehorn, senatorer! Den rådsherrliga purpurn kring personers axlar, dem naturen i evighet ämnat till subalterntjenst!"

"En skicklig mästare, broder Thure! vet alltid verktygens plats. Låt dem, vid en simulaker, figurera, som funktionärer, till häst, kreatur på kreatur, maschin på maschin; deras fåfänga har att fordra en belöning, icke deras duglighet; den förra hafva de ofta ådagalagt; den sednare aldrig. För att icke få namn af att vara otacksamme — och det är farligt för partichefer, —

måste vi icke lemna dem i glömska. Må vi gifva åt kalendern att förvara deras namn och titlar — låt dem stiga i arméen, blifva Söndagsparadernas hjeltar och vaktombytenas härförare, — men inom rådkammarn, Bjelke! — inom en rådkammare, som skall ha frihetstidens senat till förebud och sin egen kraft till grundval, der bör man aldrig få se spåren af en Ribbings eller Liljehorns ryttarstöflor."

"Men Ankarström! Hvar vill ni göra af honom? Jag tror att den menniskans gallblåsa har brustit. Han hatar allt hvad han ser. Han skulle vilja, såsom bödeln, lefva af afrättningar. Efter ett vildare vilddjur torde man få leta i öknarne. Det finnes ögonblick, då jag, vaktaren vid det här menageriet, nästan fruktar honom för hans obändighet och ilska."

"Ankarström är en farlig menniska. När vi segrat, är det bäst att vi göra oss af med honom och faderligt sörja för hans hustru och barn. Deri ligger ändå litet ädelmod."

"Det förefaller mig alltid, som om den motsatta husraden med alla sina fönster begapade oss här," föll Pechlin sig sjelf i talet, under det han helt och hållet hissade ned den ena rullgardinen, så att den förlängda skuggan af fönstret, som legat utsträckt öfver mattan, krympte tillsammans och slutligen försvann.

Under det han på den vanliga haken fästade rullgardinssnöret, fortfor han: "Hos en menniska, som icke studsar tillbaka för hvad blodigt dåd, som heldst, är alltid farligt att stå i förbindelse. Anser han sig icke nog belönt, tar han sin fyllnad i ett mord. Den ene Bravon

kan, när han gjort sin tjenst, falla för den andres hand. Ankarström måste ur vägen, sedan han röjt oss väg.”

”Och denne veke, svärmiske Horn, som, ifall han vore här, skulle göra en filosofisk reflexion öfver kontrasten mellan de tvenne män, som på denna sidan om gatan bestämma en statshvälfning, och de tvenne fruntimmer, som i huset midtemot sy på en balklädning för aftonen — som med en slags stolthet skulle lägga sitt hufvud på schavotten för den idé, som genomglöder honom — han, som är för ädel att heta narr och för fantastisk att vara en förståndig man — hvad öde ämnar ni honom?”

”Det att finna, att han missräknat sig på oss. Han vill en republik — oss emellan den oförsigtigaste statsform, som en förnuftig hjerna kunnat upptänka, porten ständigt öppen för pöbelväldet, en hårsmåns skillnad i åsigter, genast anarki, styrelsen omöjlig för *osynliga* regenter. För att der kunna verka, måste man beslutsamt kasta sig i strömmen af händelserna, ständigt med äfventyr att bli förd längre, än man från början ville. Huru besynnerligt det än låter — aldrig finnas några mera beroende, än styresmännen för en republik. Det är ohyggligt att ha på sin lott att kurtisera millioners tycken. Det är hemskt att kunna bli offer för någon pöbelpredikants handgripliga vältalighet, som fordrar af hopen ett hufvud, under det att han af sin granne begär en pris snus. Den enda utvägen blir måhända till slut, att, såsom i Rom, sätta militärvälde mot pöbelvälde, för att sedermera, liksom der, få Kungar ur kasernerna. —

Nej nej! Republiken må tills vidare skyldra i programmet, och det står för Horns räkning att solo utföra den, om han vill; men för att smickra en dåres idéer — denna dåre må för öfrigt vara den beskedligaste menniska under solen — få vi ej förlora våra fördelar ur sigte, lemna våra högre planer i sticket. Jag förutser, att Horn en gång kommer att bli vår dödlige fiende. Han, den högtflygande fantasten, skall aldrig kunna förlika sig med vår prosa. Emedlertid — han är ingen menniska, som vi behöfva frukta. Han har näppeligen förmågan att skada andra, än sig sjelf. Skall han uppträda såsom handlande på eget bevåg, begår han, i bästa fallet, endast galenskaper." — — "Nå! jag hör, att v. S. icke trifts längre på högvakten, utan en vacker afton lemnat buren tom. Har man någon spaning, hvarest han nu uppehåller sig?"

"Nej! icke mig veterligen. Vådligt för honom, om så vore!"

"Det har nästan fallit mig in, att Grefvens flykt vore ofrivillig. Grefven är en genom sin rikedom och sina slägtskapsförhållanden betydande man. Kanske har Gustaf III velat draga uppmärksamheten från den ostridigt besynnerliga tilldragelsen af hans arrestering, och, med ett af de theaterinfällen, som äro honom så egna, utspridt, att Grefven tagit flykten, och måhända under allt detta låtit hemligen afföra honom till något mera obemärkt förvaringsställe. Stockholmsqvallret blir derigenom tvunget att åt andra håll söka en näring, och Stockholms pigor jemra sig icke mera för sina matmödrar, huru de sett den vackra fångens bleka, afmagrade ansigte

tankfullt stödja sig mot fängselgallren, och afundsamt blicka ner på de åtminstone till benen fria gardister, som taktmessigt promenera under hans fönster. Hela saken dör på sådant sätt snart i glömska. Emedlertid vet jag knappt någon person, som vore vigtigare att vinna för vårt företag, än v. S. Han äger en furstlig förmögenhet, och de tider äro måhända icke långt borta, då det pekuniera oberoendet måste anses som en yttre borgen för det moraliska. Endast på en sådan embetsman skall massan finna sig benägen att lita, som, fastän sjelf i styrelsens tjenst, kan, när hans pligt så fordrar, vända henne ryggen och säga: "Jag behöfver er icke." Den, som för lifsuppehälle är i behof af lönen, kan, thy värr! icke umbära tjensten, så vida han icke lärt sig att vara Spartan i sina umbäranden, och det händer sällan Svensken. Det är ett stort lyte hos vår moderna, soldade embetsmannakorps, att man ofta på sin plats tvingas öfverlefva sin pligt. Måhända har skickelsen bestämt, att egendomsbegreppet måste fylla de lakuner, dem det allt mera misskrediterade religionsbegreppet lemnar öde; ty *något* måste dock menniskan akta heligt, för att en stat skall kunna gifvas. Och huru oberäkneligt väger ej det pekuniera anseendet i fråga om en statshvälfning! Ett missnöje, som är millionär, representerar blott och bart derföre ett vigtigt intresse, har derigenom ett ovedersägligt anspråk på talan. Man hyser i allmänhet föga förtroende till dessa hjeltar i trasor, som vilja genom en revolution reparera sina förstörda affärer, och stormlöpa mot schavotten, för att slippa krypa in i gäldstugu-

häktet. I den ännu oförvillade, allmänna opinionen ligger oftast mycket sundt, godt förstånd, och den ser, om ej djupt, dock merendels rätt. Hos låga själar slutar den till låga motiver. v. S. är deremot aktad för sina grundsatser och sin redlighet, aktad för sin oberoende, lysande förmögenhet. Han, i våra leder, skulle draga mer än en beslutsam partigängare på vår sida, och hans tillgångar äro dessutom ovärderliga för den sak, på hvilken de slösas. Man borde begagna sig af den uppretade stämning, hvari han, efter sitt häktande, måste befinna sig — den bundne är alltid afvogt sinnad mot den, som bundit honom. — Mycket berodde på att veta, hvar han nu uppehåller sig; ty, är han äfven fängslad, riglar och lås kunna falla för ett trollspö — af guld. Tyst! någonting faller mig in. Ni känner ju Hofmarskalken, Friherre W.?"

"Åhja! somliga antaga, att det skall finnas menniskoförstånd i det trädbelätet; andra påstå, att han är förryckt."

"Genom väns vänner — ty, ser du, jag är, thy värr! stängd från hofvet; visade jag mig der, skulle till och med de Besches pratsamma tunga stanna af häpnad öfver min förmätenhet — genom väns vänner har jag erfarit, att Baron W., just för det att man känner hans nullitet, ej sällan blir betraktad såsom ett väsen utan ögon och öron; — man anser honom endast för en stol eller ett bord mera i rummet, och han lär vid flera tillfällen varit vittne till åtskilligt, som han väl icke kan begripa, men som ett förslaget hufvud kan utan svårighet locka ur honom. Det är väl endast en förmodan, ett svagt hopp, men

möjligen skulle han kunna ha något att upplysa om de åtgärder, dem Gustaf III troligtvis vidtagit, för att låta Grefve v. S. tills vidare försvinna. Kanske har något uttryck, någon vink fastnat i Hofmarskalkens slöa minne, som törhända kan leda ett fint väderkorn in på rätta spåret. Sök derföre upp honom, tala vid honom, utforska honom, vänd upp och ned på den torftiga sparbössan af karlens förstånd — något guldkorn ligger måhända på bottnen, som belönar din möda!"

"Jag är icke nog sangvinisk, Herr General! att kunna hoppas något af en underhandling med en person, som, ifall man vill vara mild i sitt omdöme om honom, endast är halfförryckt. Men jag inser alltför väl hvilken styrka, förbindelsen med en sådan person, som v. S. bör skänka åt vårt parti, och jag är derföre villig att åtaga mig uppdraget, ehuru jag icke vill neka, att det sker med en axelryckning."

"Men gå äfven med den gamle narren icke alltför bröstgänges till väga, ty ingen menniska är nog enfaldig att icke kunna dra öronen åt sig; och dessutom — ser han i ert uppförande något besynnerligt, så rådfrågar han sig med tredje man, och då är spelet förloradt. — — Ert leende svarar mig ungefär detsamma, som att jag till er kan spara mina uppmaningar. Nånå! jag medger, att jag är hvad språkbruket kallar "en försigtig General", men Sverige har af det slaget embetsmän haft så många antingen dumdristiga eller fega, att General Pechlin opåtaldt må kunna gripa till medelvägen mellan dessa båda ytterligheter. Nu vore emedlertid för mig

ett ypperligt tillfälle att säga er en försonande kompliment öfver er slipning, er slughet; men, ser du! jag försmår att smickra den jag aktar. Vi förstå hvarandra utan sådant der pladder. Det må man gömma åt underordnade naturer. — Kom ihåg att bearbeta pöbeln för våra afsigter. Ljug för den värre, än kongl. svenska vettenskapsakademien i den af henne utgifna almanacha; tag elementerna till missnöjet i vädret, om så fordras, men, Gud vare lof! sådant finnes tillräckligt i verkligheten. Här är en bundt med tiotusende riksdaler, för att lägga grundvalen — och slutligen, först och sist, brännvin, brännvin, brännvin! Vi skola bekriga Gustaf III med hans egna vapen."

Efter ett handslag åtskiljdes de båda konspiratörerne, utan att vidare yttra ett ord. Bjelke passerade öfver tvenne bakgårdar, och kom dymedelst ut i en gränd på temligt afstånd från den gata, der Friherre Pechlin bodde. Pechlin var redan så illa anskrifven på högre ort, att ett besök hos honom lätt kunde gifva anledning till misstänksamma räsonnementer.

Det var en af dessa kalla Novemberdagar, som i norden utgöra öfvergången från hösten till vintern. Snön låg redan hård och packad på gatorna, och knarrade under fötterna, och de första slädorna försökte sin lätta fart öfver det tunna vintertäcket. I jemna, raka pelare hvirflade röken ur skorstenarne mot skyn, och breda strimmor af middagssolens upplifvande ljus hvilade öfver gatornas taksträckor. Himlen var klar och kall, utan ens en skiftning af moln; den skarpa Novemberluften stal sig under de

promenerande damernas slöjor, och sminkade deras kinder så naturligt, att en galanterihandlare vid Drottninggatan, i förskräckelsen öfver denna upptäckt, släppte en sminkburk i golfvet; kring den nyligen tillfrusna isen vid Kornhamn och Riddarholmen postade stadsvakter, för att hindra ungdomsöfverdådet att gå ner sig, men ändå surrade en lagbrytares skridskor på det förbudna elementet, och lagens eller stadsvaktens arm var för kort eller för rädd att nå honom; förståndiga husvärdar hade strött sina förstugor med sand, och beskedliga husmödrar åkte omkull på de tvenne försåtliga trappsteg, som börja Norrbros trottoirer; posten vid Gustaf Adolfs torg blåste i händerna, innan han skyldrade för en Excellens, men "Snökonungen" satt der orörlig till häst, med en snödrifva i lockarne, liksom väntade han att också få honnör, innan han red vidare. Med ett ord, det var en af dessa kalla, klara, lifliga, uppfriskande dagar, som skänka en nordisk vinter ett på eget behag, och hvilkas egendomliga skaplynne det endast är möjligt för en nordländare att rätt uppfatta, om också en nordländare nu skulle ha misslyckats i att rätt beskrifva dem.

Bjelke fortsatte vandringen till sin boning i jordvåningen af ett hus vid Drottninggatan, men knappt hade han der inträdt, förrän, ögonblicket derefter, dörren våldsamt uppslogs, och Ankarström och Horn, med hattarne på hufvudet, inrusade i rummet.

Med en blick af förundran och missnöje mätte dem Bjelkes stolta, skarpa öga.

"Verket är fullbordadt! Konungen är död!" skrek Ankarström.

"Ögonblicket är inne! Allons, enfans de la patrie!" deklamerade Horn.

"Tala svenska! Ni vet, att jag icke är Fransman," sade Bjelke med köld.

"Du är kanske ond för det att vi handlat utan att begära ditt lof," yttrade Ankarström; "men för att visa dig, hvad vi förmådde, Thure Bjelke oberäknad, gingo vi i dag ut att mörda Kungen. Han var redan död, då vi kommo."

"Lotten föll på Ankarström och mig," sade Horn; "men Försynen hade icke velat, att våra vapen skulle fläckas. Guds finger lade sig skenbarligen mellan oss och vår hämd."

"Talar jag med kloka eller galningar?" utropade Bjelke.

"Bevars! med galningar, emedan vi vågat företaga oss något, som icke du befallt oss," inföll Ankarström. "Kort och godt! för att icke ge dig någon rimlig anledning att sätta ditt hufvud öfver våra, beslöto vi, ensamne, dig ovetande, utföra det svåraste af företaget. Horn, Ribbing, Liljehorn och jag drogo lott. Horn och jag fingo de svarta kulorna, och lade dem sedan till den öfriga laddningen i våra pistoler. På Haga funno vi Konungen — död"

"Död och djefvul! Något nytt enfaldigt streck, kan jag tänka," ropade Bjelke i uppsvallningen af en häftighet, som han icke mäktade tillbakahålla. "Med er till kamrater i en sammansvärjning, finnes ingen annan möjlighet, än att sluta på schavotten."

"Och du tackar oss icke för den vigtiga underrättelse vi medbringa?" sade Horn. "Har ärelystnaden till den grad förblindat din själ, att blott för det *du* icke är orsaken, blir det efterlängtade resultatet, en gång inträffadt, dig förhatligt? Bjelke! du har glömt, att du äger ett fosterland."

"Du har glömt," återtog Ankarström, "att du ägde en förtryckare, och att denne förtryckare nu står till doms för sina synder."

"I detsamma hördes klatschen af en smällpiska, och skrammel af bjellror. Framåt Drottninggatan ilade den kungliga vagnen med Gustaf III och Armfelt.

"Ger grafven sina döde tillbaka?" stammade Horn, och hans hår reste sig.

"Har han hundrade lif, så är jag hundradefallt färdig att förgöra dem," ropade Ankarström, drog en pistol ur barmen, och sigtade åt vagnen.

"Menniska! du sliter oss alla i förderfvet," skrek Bjelke och, fattande Ankarström vid skuldrorne, betraktade han honom med denna kalla, befallande blick, denna det öfverlägsna förnuftets blick, hvarmed man påstår, att vilddjurstämjaren tvingar det rasande lejonet att ödmjukt lägga sig ner vid sin beherrskares fötter.

"J sen, mina herrar!" återtog Bjelke lungt och nästan föraktligt, "att j denna gången, lindrigast taladt, lupit med limstången. Nu återstår för mig att reparera hvad j, genom ert förhastande, möjligen kunnen hafva nedrifvit."

Men för att läsaren i sin helhet måtte kunna fatta den här sednast beskrifna tilldragelsen, utbedja vi oss frihet att få gå några timmar tillbaka i vår berättelse, och att förflytta oss till det

---

5 *Kapitlet.*

På nedre bottnen af lustslottet Haga ligger ett litet kabinett, der Gustaf III ofta vistades. Ifrån dess fönster öppnar sig en leende utsigt, och emellan de täta löfträden framskymtar Brunnsvikens silfvervatten, såsom det hvita broderiet på damernas gröna slöjor. Konungens skrifbord stödde sig just mot sjelfva fönsterposten, hvars höjd från marken ej kunde öfverstiga tvenne alnar. Det var vid detta skrifbord, då en frisk sommarvind fläktade genom de öppna fönstren och sakta rörde de tunga, mörkgröna gardinerna, då foglarnes körer lifligt qvittrade i de tätvuxna lunderna, då svanorna med hvita vingar plaskade i de breda, grumliga kanalerna, som den kunglige författaren sjelf nedskref sin eleganta, men föga orthografiska korrespondens, eller, med Voltaire, Racine, Corneille, Crebillon bredvid sig, låt "Siri Brahe" eller "Gustaf Adolfs ädelmod" se dagen. I detta rum hade Karsten repeterat "Gustaf Wasa", och mamsell Löf fått vänliga föreställningar af den högborne theaterdirektören. Här hade programmer uppgjorts till pantomimbaletter — och planer till fälttåg. Här hade författare och Furstar blifvit bedömda. Här

hade man beräknat framgången af en representation och framgången af en diplomatisk underhandling. Här hade noter vexlats, och någongång — kyssar. Lilla intagande kabinett! Kunde dina väggar återspegla allt hvad de sett! Det skulle i sanning blifva en brokig tafla, brokig, såsom allt, hvartill Gustaf III blandat färgorna, med skarpa konstraster, såsom allt hvad Gustaf III företog sig; ty både som menniska och författare älskade han antitheser. Hvad fantastiska basreliefer erbjuda sig ej, vid en sådan tankegång, för blicken! Krigs- och kärleksförklaringar, rustningar till torner och till finska kriget, kombater, gifna på ryska gränsen och på kungliga stora theatern, båda lika litet på allvar och båda här uttänkta, infall, beslutna mot Norrige och fällda mot Fru Schröderheim, proklamationer och billet-doux'er, kärleks- och statsintriger, nya luftslott och nya lustslott, det aldrig verkliggjorda kriget mot Frankrike och den aldrig fullbordade byggnaden af Haga!

Jag föreställer mig detta täcka kabinett, bebodt af Gustaf III. Se der, på detta pelarbord, ligga några ark af den svartsjuke Italienaren, och derbredvid en halffärdig skrifvelse till den mäktiga grannfrun, Katharina II! Hvad dessa ord äro hala, smekande, hvad dessa vändningar äro eleganta, såsom allt hvad Gustaf III skref! Han kunde icke stafva, men han kunde öfvertala med hvad han skref; han mäktade ej bygga ett ord, men en period mäktade han bygga. Der hänger Ludvig den sextondes porträtt, med sitt vanliga, städade, sirliga, sjelfbelåtna, indolenta uttryck. Bredvid honom hans

gemål, med den lilla hatten behagsjukt uppfästad öfver de friserade lockarne, med blick af eld, med former af vällust; hon, som var lättsinnig i lyckan, men stor i olyckan, som var en vanlig qvinna, medan hon lefde i skydd af thronen, men var Drottning, i ordets fulla bemärkelse Drottning, då hon dog på schavotten. Ofta stod Gustaf i djupa tankar framför porträtterna af detta par, öfver hvilket ett oblidt öde läst välsignelsen, och dem skickelsen redan i brudstolen invigt till gemensamma martyrer. Han tänkte på de flydda dagarne i Paris, på dessa dagar af nöjen, skämt, upptåg, maskerader, spektakler; han tänkte på, huru han då såg Marie Antoinette i hvimlet af lustbarheter och banketter, firad och beundrad, älskvärd och älskad (hennes fel var kanske endast att allt förmycket låta älska sig); han tyckte sig höra hennes stämma klinga med den henne egna, naiva tyska brytningen; han trodde sig höra henne hviska tusende saker, som endast kunna sägas så på ett enda språk, på fransyska. Hans tankar gingo ett par decennier framåt. Han såg henne i tempeltornet, en vansinnig nations fånge, med pöbelgodtyckets Damoklessvärd ständigt sväfvande öfver hennes hufvud, detta hufvud, till hvilket Gustaf III måhända en gång blickat upp med ej aldeles likgiltiga ögon. Det var i sådana stunder, som Gustaf III, vid en hans inbillnings hastiga sceneriförändring, tyckte sig, i spetsen för en brokig skara emigranter, omgifven af den fransyska aristokratiens mest lysande namn, följd af svenska, ryska och preussiska arméer, med svärdet i hand, öfvergå Rhen,

och såsom eröfrare ställa kosan till samma Paris, der han för tjugo år sedan uppträdt såsom bel-esprit, såsom nöjenas förklarade vän och konsternas beskyddare. Han ämnade nu taga en dynasti i sitt beskydd, och med de chevalereska åsigter, som voro honom egna, under Marie Antoinettes färgor, bekriga hennes undersåtare. Der ligger en tom af Voltaire uppslagen i ett fönster, och till märke tjenar en förgätmigej, på skämt plundrad af en rodnande Hoffrökens bukett, nu glömd och bleknad, men, af häfd, intagande sin gamla plats i skötet af den fransyska satiristens fauniska qvickheter. Derbredvid står en urna från Pompeji, den antika, ädla enkelheten bredvid det slingrande, försåtliga, hädiska i Voltaires moderna perioder. På stolarne en liten verld af oordning, ty i Gustafs hjerna korssades för många olika elementer, att han skulle kunna vara i besittning af den prosaiska, men aktningsvärda vana, som nämnes ordentlighet. Der hvilade en statsdrägt fredligt bredvid en maskeraddomino, och utan tvifvel hade Gustaf med lika allvarliga föresatser påtagit sig den ena, som den andra. Der trängdes ett svärd om platsen med några spatserkäppar, der låg en fruntimmersnäsduk kastad och skylde den vidlyftiga plankartan öfver Frankrike. Ett porträtt af Katharina II stod ännu, ouppsatt, på golfvet. Man måste taga ner ett af Ninon d'Enclos, för att rödja rum åt den ryska sjelfherrskarinnan. Prins Gustaf Adolfs themaböcker, dem Konungen önskat genomse, delade samma läger med partituret till Sargines — på golfvet. Det präktiga uret på ma-

hognysekretären, en skänk af Påfven, stod ouppdraget, och tiden, i bronz, satt helt handfallen bredvid sitt stannade konstverk. Ack att Gustaf ägt samma förmåga, som uret, att alltid följa sin tid, att aldrig brådstörta sitt lopp, att med säker takt gå sin bana framåt! Nu hade han med uret ingenting gemensamt, utom oron.

I det rum, som vi här ofvanföre sökt att beskrifva, gick Konung Gustaf III, tankfull, fram och tillbaka. Han hade på ett kort besök åkt ut till Haga, endast åtföljd af Armfelt, som nu aflägsnat sig i och för några ekonomiska förfoganden, rörande lustslottets förvaltning. Ensam stirrade Gustaf III utåt det vinterliga landskap, som ödsligt utbredde sig för hans irrande blickar. Hvitt, som svepningslakanet öfver en död, hvilade snötäcket öfver Hagas lustgårdar, dess förr så lummiga träd stodo, knotiga som benrangel; i dess kanaler stänkte ej vattendropparne från en simmande svans vinge, och ingen vestanvind krusade mera deras klara speglar, öfver hvilka nu vintern lagt sitt silfrade och kylande folium. Öde var allt; inga glada tärnor skrattade mera i de lummiga boskeerna; ingen liten fot ilade lätt öfver de krusade sandgångarne, utan att der ens lemna ett flyktigt spår efter sig; inga ljufva hviskningar vexlades i de tomma salongerna; sporrar klingade ej mera i de breda trapporna; man hörde ej skramlet af skildvakternas gevär eller den regelmessiga takten af deras väpnade gång. Gustaf kände sig besynnerligt stämd. Ensamhetens stund är ofta äfven minnenas. Gestalter från hans flydda lif skymtade fram och tillbaka för hans

upphetsade inbillning. Han såg sig först 1772 afgudad af ett folk, som han räddat från branten af förderf; han hörde sitt lof bo på hvarje tunga och hans namn klinga i hvarje bön. Mera populär har kanske aldrig någon Furste funnits, än Gustaf III efter den lyckligt tillvägabragta revolutionen. Han påminde sig de högsinnade föresatser, som då häfde hans bröst, den fosterländska eld, som då ännu, vestaliskt ren, brann i hans hjerta. Ännu kunde hans blick med tillfredsställelse hvila på flera hedrande administrativa förbättringar — ännu kunde Gustaf III säga, att han var sitt folk värdigt. Men nu — fattar honom plötsligt en osäll genius, detta blinda fikande efter yppiga nöjen, detta obetänkta äflande af Fursten för en fattig nation, att spela en ridderlig, åt kärlek och sång hängifven, mellan kyssar och harpoklang delad arabisk Sultan, som än för lansen i glänsande torneringar, och än ordet bland sitt lands vittre. Nu är Gustaf III:s bana en cyklus af hvarandra jagande lustbarheter; allt förlorar sig i ett brokigt hvimmel af divertissementer, torneringar, spektakler, lustläger; theatrar uppväxa och Gripsholm förgylles; skägglösa ynglingar intaga de gamla vördiga Riksrådens stolar; allvar har blifvit lek.

Inför detta minne bleknade Gustaf III. Han såg att den lager han förvärfvat såsom de fria konsternas beskyddare, näppeligen mäktade öfverskygga ruinerna af Sveriges grusade välstånd. Hans eget klara förstånd röjde sig väg bland de fraser af smicker, hvari hoflismeriet sökt begrafva det kungliga samvetet. Gustaf

gick allt oroligare fram och tillbaka. Furstars samvetsqval! I er ligger glöden af millioners tårar! I er talar samljudet af millioners klagan! I er hvilar tyngden af en verlds förbannelser.

"Furier, furier!" mumlade Gustaf III, och höll handen för sin brännheta panna.

Han såg i sina tankar det finska kriget, nederlag, vanära, Hästesko på schavotten.

"Men Svensksund," ropade han med den hastiga, vilda skyndsamhet, hvarmed den skeppsbrutne fattar en planka, "Svensksund är alltid en glanspunkt i min historia. Jag har besegrat Katharina II. Historien skall derföre hålla mig räkning. Och för öfrigt — nationen beundrar mig; det är blott adeln, denna stolta, yfverborna adel, som ställer sig i min väg. Man förstår mig måhända icke. Dock — såsom Pope säger — det är snillens olycka att vara mera beundrade, än älskade."

Måhända kände Gustaf likväl inom sig tröstlösheten af detta sjelfbedrägligt framställda räsonnement, ty på hans panna hvilade qvar uttrycket af en djup grämelse, så djup, som den lättsinnige Gustaf III kunde den erfara.

Gustaf närmade sig fönstret. Han tänkte måhända, att anblicken af de yttre föremålen skulle skänka hans tankar någon förströelse.

Men allt var ödsligt och liflöst. På den glatta snöytan ingen ojemnhet, intet spår; ingen vindfläkt skakade snöflingorna från trädens kala grenar; ingen slädas bjellror skramlade, lifvande, från Brunnsviken. Försänkt i betraktelser, lutade Gustaf sin panna mot den kalla rutan,

och stödde med händerna sitt arbetande hufvud. Han var blek, som ett lik; hans läppar voro blodlösa; det tycktes, som om redan döden, med nedvänd fackla, smugit öfver tröskeln till Gustaf III:s kabinett.

Det var då, som tvenne män försigtigt och lurande närmade sig fönstret, *tvenne*, ty bödeln behöfver en tjenare och mördaren en förtrogen. I den enes, i Johan Jakob Ankarströms hand, glänste en pistol med uppspänd hane. I dennes kärfva, råa drag stod en djurisk blodtörst målad; hans läppar darrade icke; hans hy hade all sin vanliga färg; han tycktes vara bland dessa menniskor, som äga ingenting att förlora utom lifvet. Den andra var Grefve Horn. Han tycktes vara obeväpnad.

"Inom fem minuter står den kunglige vampiren till ansvar inför sin Gud," yttrade Ankarström med det kalla hat, som var honom eget. "Må han der kunna försvara det blod, som flutit i finska kriget, de orättvisor han hopat öfver oss, Finlands försvarare; må han kunna nedtysta de verop, som följa honom i grafven; må han deruppe få lägga sin död i vågskålen, såsom ett försoningsoffer för sina fel!"

"Må Gud förlåta honom hvad han brutit! Med mig är han i detta ögonblick försonad," utropade den exalterade Horn; "fosterlandet kräfver hans blod, ej jag."

De hade nu smugit på några steg nära det utsedda, kungliga offret. Som tvenne dödsfanor hängde de tunga gardinerna ned öfver Gustaf III:s hufvud. Hans blick var stel; hans ansigte förfärligt blekt. Utan rörelse stödde han

sig mekaniskt på armbågarne, och ingen andedrägt höjde eller sänkte märkligt de briljanterade ordnarne på hans bröst.

Ankarström lyftade pistolen och sigtade.

"Guds hand har träffat honom!" ropade Horn plötsligt och ryckte sin medbrottsling häftigt i kappan, "han har fått slag! Hvad Gud rört måste menniskan skona. Det var en högre makts vilja, att vår arm icke skulle behöfvas för det stora verket. Han har sjelf, handlande, trädt emellan. Det är fullbordadt. *Ditt* vapen skulle ej bli verktyget för *Hans* vilja."

Långsamt sänkte Ankarström pistolen, under det han skarpt fixerade Konungen. "Du har rätt," yttrade han. "Sverige kan åter hoppas. Men jag har gått miste om hans lif. Min ed är ännu olöst."

"Döden har löst den! Fort härifrån! Vi måste hastigt taga våra mått och steg." Konungamördarne drogo sig djupare tillbaka in i den boské, i hvars skygd denna scen tilldragit sig, och hastigt, såsom det onda samvetet, skyndade de ifrån den förmenta skådeplatsen för en Konungs död.

Plötsligt, såsom vaknad ur en dröm, spratt Gustaf upp, och for med handen betänksamt öfver pannan. Ej anade han den fara, som, väpnad, stått honom så nära. Hans själ hade irrat fjerran kring aflägsna tider, medan försåtet här gått honom inpå lifvet. Hans själs frånvaro hade räddat honom, hvilket hans själs närvaro icke kunnat göra. Slumpen är ofta mäktigare, än menniskotanken.

I detsamma inträdde Armfelt. "Ah!" utropade han, "jag har af Ers Maj:ts Kastellan på Haga hört en ypperlig historia. Ers Maj:t har, som Ers Maj:t måhända påminner sig, åt Tollen inrymt en paviljong i parken. Tollen har velat gifva de goda Svenskarne ett någorlunda lättfattligt begrepp om hvad ett fransyskt "petite maison" vill säga, och aldrig gick öfver paviljongens tröskel någon qvinna, som ej var mindre oskyldig, än en vestal, och ej mera hemma i koketteriet, än i sin pligt: för några dagar tillbaka hade Sparren begärt att få begagna Tollens paviljong till ett rendez-vous med Grefvinnan F. Grefvinnan kommer och yttrar genast, då hon inträder i kabinettet till venster: "men hvar i all verlden har det lilla söta divansbordet tagit vägen?" Grefvinnan glömde sig; men det var säkert hvarken för första eller sista gången.

"Ah! c'est charmant!" ropade Gustaf III och slog sig, gapskrattande, på benet. Hans lifliga, oroliga själ var mäktig till hvarje öfvergång, som helst. En lättsinnig anekdot var tillräcklig att rycka honom ur de allvarsammaste tankar.

Men härunder ilade Ankarström och Horn till hufvudstaden och till Bjelken, för att göra honom bekant med den stora nyheten om Konungens plötsliga frånfälle.

---

6 *Kapitlet.*

Framföre Friherre Bjelkes boning stampade en häst, hållen af en ridknekt, otåligt i gatan

och kastade hvirflar af snö på drängen, hvilken förgäfves uttömde språkets ömmaste talesätt, utan att kunna förmå sin ystre "stallbroder" till ett ögonblicks stillestånd. Än räckte denne sjelfsvåldigt ut det fina, magra hufvudet och gnuggade sig mot den mensklige kamratens axel, under det att skummet fladdrade kring den hårdt tuggade betselstången, och i hvita flingor lade sig på ridknektens livré; än satte det ädla djuret nosen i bringan och gjorde ett par höga, korta språng, liksom ville han öfva sin ovige vårdare i en passande gymnastik.

Baron Bjelke, som af den Ankarströmska expeditionen till Haga icke försport några för sammansvärjningen menliga följder, hade redan ridspöet under armen, och var just sysselsatt att draga på sig handskarne, då han såg Friherre W. rida förbi på ett svart, stubbadt sto, hvars tjocka bringa och yfviga man förrådde dess norrska härkomst, men hvars djerfva, harmoniska rörelser, hvars säkra dressyr lätt föll en hästkännare i ögat. Den gamle Hofmarskalken hade för sed, att hvarje middag klockan 12 taga en promenad till häst en fjerdedels mil utom Norrtull, till en der vid landsvägen stående fattigbössa, i hvilken han alltid nedlade en sedel, och genast derpå återvände. Sällan afhöll honom något annat, än verkligt oväder, från fullgörandet af denna sjelfföreskrifna pligt, och, ehuru lätta snökorn redan sväfvade i luften, ilade han dock, i jemn traf, till det bestämda målet. Bjelke, som af gammalt var bekant med denna gubbens besynnerliga vana, hade beslutit att deraf begagna sig, för att under ridten råka och utforska

Hofmarskalken, ifall denne skulle äga sig något bekant, angående v. S.s vistelseort. Många ögonblick hade således icke förflutit, sedan Friherren passerat förbi, innan Bjelken kastade sig upp på sin stegrande springare, och i galopp jagade Drottningatan framåt.

Det är en glad, stolt, aristokratisk känsla att så der, höjd öfver jorden, i hvinande fart lemna de försvinnande föremålen bakefter sig, och, gungad på en ädel hästs smidiga rygg, flyga nya scener till mötes. I en ställning som denna, känner menniskan, klarare än någonsin, att hon är född till varelsernas herre, och, när hon med en dragning af en smal läderrem kedjar våldsam, skummande otålighet orörligt fast vid platsen, der den befalles stanna, då sväfvar tydligt för hennes själ, att hon, den allt betvingande, icke föddes till slaf.

Ett stycke utom Norrtull upphann Bjelke Friherre W.

"En vacker vinterdag!" yttrade han och höll in sin unga, under sadeln häftigt arbetande häst, hvilken på den svarta bringan redan bar långa drifvor af hvitt skum, och nu, ryggad tillbaka ur galoppen, behagsjukt piafferade i snön, förgäfves uppmanad till stillhet af sin ryttares lugnande stämma. "Jag fruktar endast, att vi få snö."

"Jag, Herr Baron! fruktar hvarken snö eller regn," sade Hofmarskalken fåordigt.

"Nej! jag ser Baron dagligen, i hvad väder, som heldst, promenera till häst. Baron fruktar endast Gud och Konungen. — Har Baron sjelf födt upp stoet, som Baron rider?"

"Nej! det har fölmärren gjort," svarade Hofmarskalken med en af dessa dåsiga blickar, hvaraf han emellanåt begagnade sig; "hon dog sedan i döfkoller, stackars Betsy! Men hon lemnade åt mig saknaden och den här arfvingen." Hofmarskalken klappade sin lugna, sediga trafvare på halsen.

"Är den manegerad här på kungliga stallet?"

"Nej! hvad värre är, den är *icke* manegerad. Den går skridt, traf och galopp, och det har jag lärt den sjelf. Men travers, renvers, redop, courbette, terre-à-terre, balotade och alla de der slinkrätterna, dem j serveren på edra ridhus, förstår min "piga" icke mera, än om man bjöde henne en kotlett i spiltan. Det är emedlertid en slug, en förståndig häst."

"Nå!" inföll Bjelke, "Grefve v. S. — jag kommer att tänka på honom derföre att han var en skicklig ryttare — han rymde helt tvärt ur arresten."

"Min häst, till exempel," fortfor Baron W., "skulle ovilkorligen slita sig, om man obarmhertigt, oförskyldt misshandlade henne."

"Nå nå! han är väl redan långt borta. Man brukar icke spara fjäten, då man har schavottens handtlangare i hamn och häl efter sig."

"En instinkt skulle säga min häst, att närmast stallet skulle hon minst eftersökas. Misstankan går gerna på långhåll."

"Emedlertid måtte icke Grefve v. S. efter den lidna skymfen, vara bland de mot Konungen mest vänskapligt sinnade."

"Ja! hon skulle aldrig kunna förgäta en öfvergången misshandling. Så länge hon lefde,

skulle hon draga öronen tillbaka mot den, som tillfogat henne en sådan. Hon tar aga, ej martering."

"Men samma känslor med Grefve v. S. dela många. Något fruktansvärdt står för dörren."

"Det är gifvet, att en häst, af en våldsam och oskicklig ryttare jagad till förtviflan, med sporrhugg och piskslag tvingad öfver förmågan, till slut stjäl tyglarne och durchar, durchar, med sin styresman kastad till jorden, utåt det fria — besegrar alla hinder, springer öfver alla skrankor."

"Adeln är missnöjd och uppretad."

"Ja! det är besynnerligt, att en ädel Arab sällan kan finna sig på samma fodring, som en holsteinsk eller skånsk lastdragare."

"Bonden flämtar under sina bördor."

"Man kunde göra med honom såsom med de engelske kapplöparne — skära upp näsborrarne. Han skulle då kunna bättre flåsa ut."

"Man ämnar utan skoning drifva ut landets ungdom i ett blodigt och onyttigt krig."

"Utan skoning! — Utan skoning skulle jag icke ens vilja släppa ut min häst."

"Någonting måste företagas."

"Ni vill kanske spela stallmästare och taga tyglarne ur den oskicklige scholärens händer."

"Baron!" sade Bjelke och höll inne sin frustande springare, "ni' är icke den ni synes vara."

"Och ni sjelf, Bjelke! är *ni* icke *mera*, än ni synes vara? Ni kallar er missnöjd och är — konspiratör."

Detta sista ord sades i en hviskning, men Bjelke drog dock af en ovilkorlig känsla tyglarne tvert tillbaka, så att den känsliga hästen

nästan sattes på häsarne vid den våldsamma ryckningen.

”Ni talar nog obetänksamt, Herr Hofmarskalk!” yttrade Bjelke med häftighet.

”Ni vill väl icke för säkerhets skull genast expediera mig och gräfva ner mig i snön? Tyst! der kommer en bryggare. Jag är räddad. — Men, allvarsamt taladt, någon måste göra första steget till en förklaring. Ni har minst att förlora. En gammal narr, som jag, tror man icke, hvad helst han må säga. Ni är vittnesbär, näppeligen jag. Er tillhör således att börja.”

”Hofmarskalken går först. Jag följer.”

”Nå väl! Baron Bjelke! Ni är bland de förklaradt missnöjde. Ni sökte försigtigt utforska mig, huruvida jag kunnat uppsnappa något, ledande till en förmodan, hvarest v. S. för det närvarande torde uppehålla sig. v. S. är en genom sin rikedom och sina relationer betydande person. Den missnöjde ville således bilda ett parti, ty ur någon annan synpunkt kunde ni näppeligen för v. S. hysa intresse. Ni var icke hans vän; ni kände honom knappt. Men den missnöjde, som redan bildar ett parti, har ett gifvet, klart tänkt ändamål, ty de förbundne måste veta, för hvilken sak de kämpa, och blott gemensamhet i afsigter kan ge hållning åt de spridda delägarne i företaget. Ni icke allenast *vill*, ni har *beslutit* en revolution — invänd icke! — neka icke! — Nå väl! jag lofvar att föra v. S. ibland er.”

”Detta går något för hastigt, min Baron! Ni rusar, såsom vän, inpå oss med en fart, som ger er misstanka af att vara fiende.”

"En annan gång skall jag förklara er mina motiver, mina skäl. Mycket skall då bli för er ljust, som nu torde förefalla dunkelt. Klockan mellan tio och elfva i natt kommer jag till er. Ty längre kan icke gerna Gustaf III:s Hofmarskalk färdas tillsammans med den förklarade frondören Bjelke, utan att väcka skäliga misstankar om sin underdåniga trohet. Farväl!"

Friherren samlade sitt ridsto till ett lidande, skarpt traf, och var innan kort ur sigte.

"Detta tål att tänka på," mumlade Bjelke mellan tänderna, under det han med en tryckning af benet vände hästen mot hufvudstaden.

---

7 Kapitlet.

Från Furstars slott och de förnämas salar, der vi kanske alltför länge uppehållit den aktade läsaren, vända vi oss nu till en motsatt ytterlighet: vi göra ett hopp, som skulle komma de starkaste frökensjälar att darra, ett saltomortale, som åtskillige före oss måst våga — från hufvudstadens salonger till en bygdens bondstuga. Läsaren inträder med oss i ett temligen högt rum — ty bondstugor äro icke alltid så låga, som man inbillar sig — med tvenne på hvar sin gafvel midt emot hvarandra belägna fönster, med en stor, nedrökt spis på sidan om dörren, med tre kistor och en smalryggig stol på långsidan af rummet, der dessutom ur ett blåmåladt väggskåp ett par silfvertumlare titta fram genom den halföppnade skåpsdörren, och stolt höja sig öfver några matskedar, af samma

metall, hvilka blygsamt tagit sin plats vid tumlarenas fötter. Framför hvardera fönstret står ett rödmåladt fällbord. På det ena ligger en räfsax kastad. På det andra står en brännvinsflaska, till hälften fylld med finkel och på bottnen proppad med gamla, mångåriga pomeransskal, hvilka, liksom ständdrabanterne, endast göra tjenst för syns skull. Flaskan är, såsom en General af sin adjutant, åtföljd af ett långt, skrangligt glas, hvilket på en skral fot håller sig så rakt det möjligtvis kan. Lik en redutt, hvilken desse respektive myndigheter rekognoskera, ligger framför dem en half ost, som tydligen bär märken efter en fiendtlig medfart. Den gamla, svenska gästfriheten har slagit sig på att supa. Kommande och gående måste fram att offra en libation på detta altare, med dess penat i flaskfoder, vid hvilket, från början upprest af gästvänligheten, fylleriet kanske mer än en gång raglat omkull. Man står ej väl hos värden i huset, om man ej åtminstone med läpparne berör hans välfägnad, den må nu bjudas på aldrig så olämplig tid och ej sällan uppskattar bonden herremannens välvilja efter storleken af den klunk brännvin han hos honom tar. Det var en olycksalig stund, då Eva bet i äpplet; och säkert hvilade en förbannelse öfver det ögonblick, då en Svensk först smakade den sex månader om året förbjudna drycken. Brännvinet har nu för svenska allmogen vext ut till en gigantisk nödvändighetsvara. I medlet af sextonde århundradet tvingade Erik XIV dermed fångar till bekännelse — det var då tortur — huru många bekännelser afläggas icke nu frivilligt vid

finkelglaset. Det utgör nu för icke få — salighet. Gån ur koja till koja, j, som hafven landets väl er ombetrodt! j skolen då finna spenabarn, som man ger brännvin, för att söfva dem, barn, fjorton- femtonåringar, hvilka på gästgifvaregårdar och hållstugor supa i kapp, ynglingar, som darra, då de om morgonen lemna bädden, och dem endast brännvinet, deras lifs onda genius, åter för ögonblicket gör arbetsföra. J skolen träffa män, män, som äga svensk jord och rättighet att representera Sverige, hvilka lefva i en evig vänskap med flaskan och i en evig fejd med hustru och barn, — de närmaste föremålen för ölsinnets misshandlingar, — män, som en stor del af sitt lif äro litet mera kreatur, än innehafvarne af båsen i deras ladugårdar, män, rabulister inom tankens verld, som älska oredan, för att undgå ångern och qvalet af deras rediga ögonblick. J skolen under dessa låga tak finna vida mera enskildt, husligt missnöje, än det allmänna, hvilket nu som bäst tjuter i tidningarne, — oenighet mellan makar, barns missvördnad mot föräldrar, köld i alla frändskapsförhållanden, dåsighet, lojhet, elände, hunger — och på bottnen af allt detta roten och upphofvet till alltsamman — brännvinet. J skolen finna, att i fyra hushåll af fem är det *qvinnan, som uppehåller svenska allmogen.* Men en vis man har ju sagt, att en svensk Konung alltid bör låta sitt folk i fred behålla tvenne ting: brännvinet och religionen. Det är dock möjligt, att den vise mannen i det förra hänseendet tänkte mycket fåviskt.

De tvenne öfre hörnen af rummet voro upp-

tagne af hvar sitt sängställe, det ena med tvenne våningar eller så beskaffadt, att en slags trädbotten blifvit anbragt vid pass en aln öfver sjelfva husbondsfolkets bädd; och på det sängtak, som dymedelst åstadkommits, drömde husets tvenne pigor, under fällar af fårskinn, sina oskyldiga drömmar, medan husbondeväldet, nedlagdt, slumrade inunder den, och endast emellanåt, i en dof snarkning, lät förnimma sig. Rummet var strödt med granris, och i taket hängde hårda brödkakor på några uppfästade stänger, medan från en väggställning tenntallrikar och kopparlock i eldskenet från spisen speglade sina trinda konturer.

Men kanske är detta att gå för mycket uppåt väggarne i "en karakters och sedemålning". Vi begifva oss således, ofördröjligen från tenntallrikarne till menniskorna, hvilka röra sig i den omgifning, vi för läsaren sökt skildra.

Närmast jemte spisen sitter, vid en spinnrock, en qvinna, som tillika har ett vaksamt öga på en öfver elden ställd gryta, från hvilken det kokande vattnet redan kastar sin hvirflande imma mot höjden. Denna qvinnas proportioner hafva redan antagit den serdeles rundade form, som trettiotalet så gerna skänker en fryntlig och välmående bondqvinna, men hennes ansigte bär ett mildt och godt uttryck af husmoderlighet, och bibehåller ännu denna märkvärdigt fina hy, som icke är någon sällsynthet bland svenska allmogens fruntimmer, och som, hvitare än snön, trotsat både snö och solsken, utan hvarken slöja eller parasol eller täckvagn, och ändå, vid en jemförelse, skulle komma mången Stockholms-

skönhet, hvilken aldrig sett solen genom annat, än sin voile och snön genom annat, än fönsterglas, att rodna. Utan all ansats af ens ett landtligt koketteri, hade hon en blårandig bomullsnäsduk hårdt snodd kring hufvudet, så att icke en enda hårlock fått tillfälle att stjäla sig ned på den släta, lugna pannan. Stödd mot modrens knä, med sin rosiga kind lutad mot hennes randiga bomullsklädning, slumrade på en pall en vid pass femårig flicka med sina båda små, feta händer lagda i korss under det guldlockiga hufvudet, och alltemellanåt föll en öm blick från modrens klara, milda öga på det sofvande barnet. Bredvid hustrun stod hennes man, en vid pass trettioårig, liten, mager, muskulös karl, med ett ärligt, men tillika förslaget ansigte framtittande mellan det långa, på båda sidor rakt nedfallande, mörkbruna håret. I de grå ögonen låg något så klipskt och lifligt, att det nästan retade till löje, men på den höga, breda pannan, i de rena anletsdragen hade naturen tecknat redbarhetens signatur. "Enfaldiga, som dufvor och listiga, som ormar", är ett uttryck, hvilket, med en grad af moderation i ordens begrepp, låter sanningsenligt säga sig om svenska allmogen. Den är öfver hufvud, der brännvinet icke gjort alltför stora eröfringar, ordhållig, vänfast, modig, med ett godt ord lätt vunnen, men i några dumdristiga företag låter den icke inleda sig — den har gemenligen ett skarpt omdöme, ett klart, oförvilladt öga, så snart det icke gäller andeliga ting, ty vidskeplig är svenska allmogen med besked — att föra den bakom ljuset är i allmänhet svårt, ty en egen misstänksam-

het, åtminstone mot herremän, ligger på bottnen af svenska folklynnet. Och må ingen deröfver förundra sig! Omgifven af stora possessionater, som förtrycka den, af små, som processa med den, i akt och mening att afvinna rättvisan en aktningsbetygelse för deras *herr*liga egenskaper, öfversvämmad af en mängd cidevanter ur de så kallade bättre kretsarne, hvilka gått ned sig på slippriga affärers hal-is, och nu ljuga för den, skrifva för den, tigga af den, måste svenska allmogen fatta en billig misstanka mot alla personer i frack och galoscher, för hvilka den måhända mer än en gång, varit ett utkoradt offer, och med hänseende till hvilka dess känslor på goda skäl just icke kunna vara af den aktningsfullaste natur.

Den hedervärde odalmannen hade aflagt sin gråa vadmalsjacka och stod nu framför spisen i grofva, men rena skjortärmar, rödrandig väst, gula skinnbyxor, som här och hvar fått en stark anstrykning af svärta, blåa ullstrumpor och skor med trädbottnar. Ur venstra västfickan stack fram hälften af en näfversnusdosa, med en liten läderrem på locket, och kring bondens högra ben hade en fet och rödblommig, sjuårig gosse slagit sina knubbiga armar, under det att fadrens hand smekande hvilade på det jollrande barnets hufvud.

I ett hörn af rummet, motsatt det, der husbondfolkets säng hade sin plats, låg på en bädd, den hon icke på flera år lemnat, en mycket gammal qvinna, kanske farmor eller mormor i huset, hvars magra, knotiga, skrumpna händer lågo hopknäppta öfver nöthårstäcket, medan hen-

nes hvita, långa hår i oordning föll ned kring det bleka, matta, lidande ansigtet. Vid hennes hufvudgärd stod en väggklocka, i ett långt och smalt fodral, rödmåladt, med gula sirater, och de afmätta, jemna pendelslagen derifrån voro mindre enformiga, än det lif den arma sjuka nu en lång tid inom fyra sängstolpar fört, kedjad vid en ej mycket större rymd, än den hon en gång i grafven skulle besitta. På en låg trädstol satt vid hennes fötter en tioårig gosse, den unga familjens förstfödde, och höll på sina knän en qvartbibel i svart skinnband med messingsknäppen, hvilka redan anlupits af hundraårig erg. Utan höjning eller sänkning af rösten, i en nästan sjungande ton, läste barnet högt ur den heliga boken, någon gång afbrytande vid ett längre ord, för att stafva sig fram öfver en eller annan a-b-c-darisk svårighet, eller för att få draga andan och lyssna till de täta, raska slagen af de på logen tröskande drängarne.

Det var under ett sådant uppehåll dannemannen yttrade till sin hustru: "Jaja! Karin! som sagdt är, din väf får du igen, endast icke den, som stal den, hunnit att samma afton gå öfver rinnande vatten. Då kan ingen mera komma tjufven på spåren. Det sad' hon."

"Och hvad betalte du henne?" frågade hustrun och rörde med en slef i grytan.

"Tjugofyra skillingar och två kappar potater. — Jag prutade ändå med henne, men den gråhåriga hexan är snål, som en prest på gamla dar."

"Nå! talade hon icke om för dig hvem, som hade tagit väfven?"

"Jo! genom en dörr visade hon mig en karl i grå rock, som hon sad' hade tagit den."

"Såå! hvarföre knep du icke honom strax?"

"Åh! ser du, hon bara trollade fram 'en, för att visa mig huru den verkliga tjufven såg ut. Det var en vålnad, en skepelse bara."

"Äh! hon endast förvände synen på dig."

"Jo! hin gjorde hon heller," sade bonden med en obeskrifligt slug min; "liksom jag icke hade vändt ut och in på jackan, innan jag gick in till henne! Nej! mig drar ingen trollpacka vid näsan. Jag vet remedierna. Det var en ärlig vålnad, lika god, som dem man ser på kyrkogårdarne mellan tolf och ett på natten. Åh! min gumma! jag är intet barn, som låter narra sig af den förstkommande."

"Det vore bättre, Nils!" yttrade den sjuka med svag och matt stämma, "att du frågade den hederlige herren, som bor på kammaren uppe hos oss, om råd att få igen det stulna på rätta vägar, än att så der fresta Gud med trolldomskonster!"

"Herrn!" ropade Nils med någon grad af häftighet, "herrn! jo han skulle prata vidt och bredt om polisen, om att man borde efterlysa det stulna i socknekyrkan, om att göra undersökningar hos grannarne — och allt det der vet jag förut, så väl, som han. När ville herrarne någonsin oss, stackars bönder, verkligen väl — nå! jag undantager Baron W., ty han är oss en god och välvillig husbonde och måtte Gud derföre belöna honom på den yttersta dagen — men annars — hvem var det, som, då vi ännu hade eget hemman, tvingade oss att lägga ner

vår lilla qvarn vid Alsterån, som icke gjorde honom det ringaste förnär, men ändå gjorde oss några tunnor spannemål om året? Hvem var det, som vid storskiftet 1786 visste knipa våra bästa jordlappar, och i stället lemnade oss stenrösen och moras? Hvem var det, som på en jagt sköt ihjäl min egen bror och derföre pliktade tjugo daler — för ett lif en lapprissumma, som han skulle skämts att ge åt sin sköka? Hvem? jo! förnämt folk. Grefvar och Baroner. Herremän och Säteriägare. Hå! det är roligt att i Sverige vara en bland dem, som kunna kontant betala sina synder. En sådan står det mot åttatio daler öppet att, när han vill, hugga af mig arm eller fot. Till fyratio riksdaler riksgälds uppskattar staten således en menniskas arbetskraft, dess dyrbaraste lemmar! Är det icke nådigt och landsfaderligt? Stjäl en rik, så bötar han derföre. Stjäl sig en fattig till föda för en dag, så får han spö. Du ser, Karin! att jag icke ha varit nämdeman för intet."

"Men det der är ju ingen rättvisa, Nils!" yttrade hustrun saktmodigt.

"Jag talar icke om rättvisan. Jag talar om lagen," svarade bonden med darrande stämma, och knäppte våldsamt igen ett par knappar i sin väst.

"Men en gång," återtog han lugnare, "skall väl Gud dömma mellan de rika och förnäma, och oss fattige, som de förtryckt. För allt verldens guld och herrlighet skulle jag icke i den stunden vilja vara en bland dem — det är då *vi* upphämta den skörd, som inga fogdar från oss utpanta; det är då *de* framträda för en dom-

stol, som icke låter besticka sig. — — Vi hafva fått dessa herremän på halsen för våra synders skull; det är straffet för våra förbrytelser, och vi måste bära det med tålamod. Men det är de, som tränga sig kring thronen, så att Kungen icke har utsigt åt landet. Det är de, som utgöra skiljemuren mellan Kungen och hans folk. Dock — lika godt — jag skulle vilja tala vid Kungen."

"Är du rasande!" ropade hustrun. "Kom du väl inför Kungen, så vågade du icke säga ett ord."

"Jag! — jag skulle tala ärligt för honom, fast icke grannt, ty det förstår jag icke. I en sådan stund skulle Gud nog lägga de rätta orden på min tunga, ty reta vill jag icke Herrans smorda, och ljuga för honom kan jag icke. Jag skulle säga honom — — men hvad tjenar det att tänka derpå? — de skulle aldrig släppa mig in till honom; redan de förgyllda lymlarne i förstugan skulle knuffa och sparka mig, stackars bonde. Luns och lurk och bondtupp! skulle det hagla från alla sidor. Att jag kunde tänka något så dumt, som att en svensk bonde skulle blifva inlåten till en svensk Kung! Åh! herremännen sörja nog för att icke så sker. Bonden kunde säga åtskilligt till Kungen, som aldrig borde komma i hans öra. Och derföre heter det: "åt helvete med bonden!""

"Nils! Nils!" sade hustrun, "du vet att vi böra vara försonliga och benägna till förlåtelse mot andra, äfven om de gjort oss skada och förtrytelse. Men alltid när du kommer in på talet om herremän, blir du så obegripligt vred,

att jag just jemt känner mig ängslig för dig. Jag tror, att du i en sådan stund skulle vara färdig till mord."

"Till mord! — ja! mot den, som sköt ihjäl min bror, och gaf tjugo daler till enkan och de faderlösa. Det hade stått honom dyrare att på förbjuden mark skjuta en hare."

"För våra barns skull, Nils! far icke ut på detta viset! Han derborta är redan nog gammal att förstå hvad du menar, och vill du skicka ut gossen i verlden med sådana läror från fadrens mun?"

"Nej, Karin! det vill jag icke. Gud skall veta, att jag önskade kunna förlåta dessa stolta herremän det onda de gjort mig, men hjertat säger nej, om äfven presten tio söndagar å rad predikade om försonlighet. Den, som genom andras förvållande lidit mycket, har mycket att harmas öfver, och blott småningom vill harmen gifva med sig. En gång . . . . Men skål, hustru! Det är icke värdt att tänka på hvad som qväljer oss. Man måste slå bort sina bekymmer, om man vill ha roligt i verlden."

Bonden hällde i ett glas brännvin, och störtade ned det, tilläggande med ett bittert leende: "Se! det är hvad försynen gifvit oss i ersättning för de rikes företräden. När herremannen fick vinet, så fick bonden brännvinet. Hvarföre skulle vi gå miste om rättigheten att supa oss fulla? Visst är den fördömda lanken tungt beskattad, men lisan från bekymren kan man aldrig köpa nog dyrt."

Och innehållet af än ett glas rullade ned utföre bondens breda strupe.

"Nils! Nils!" sade hustrun och steg upp från sin stol, "är det handladt som af en man med hustru och barn? Jag tror, att du med afsigt vill supa dig full."

"Full! ja, för att sedan få somna. Det måtte väl icke ligga något ondt i att sofva? Man glömmer då, att drängarne stjäla på logen och att herrarne, på grund af dom och utslag, stjäla af oss inför rätta. Man glömmer då, att man är en mask, ty sofva kan man ju, som en hel herre. — Än ett glas, gumma! och tag dig du också ett! Det värmer!"

"Nej! intet mera brännvin nu, Nils! du har redan fått för mycket."

"För mycket eller för litet! Tillräckligt, för att bli orolig, men icke nog, för att bli lugn."

Nils grep än en gång efter flaskan, men nu trädde hustrun emellan, och ryckte den med någon grad af våldsamhet ur hans händer. Hon inläste den sedan i väggskåpet, och stoppade nyckeln i barmen.

Nils såg på henne ett ögonblick, liksom förvånad öfver hennes djerfhet.

"Det vore väl fan, om jag icke skulle vara herre i mitt hus!" yttrade han sedermera, och satte händerne i vestfickorne. "Du kan mena väl med hvad du gör, mor! men qvinnan skall vara sin man undergifven, heter det i Guds ord. Tag hit brännvinet! Missunnar du mig kanske de fattiga dropparne?"

"Nej! Nils! jag har gömt det, icke för brännvinets skuld, men för din egen," sade hustrun lugnt och satte sig ned vid spinnrocken.

"Skall jag icke kunna få en sup i mitt eget hus, så vore det väl djefvulen!" skrek Nils, hvars sinne nu tycktes sjuda öfver.

"Svärj icke vid din mors dödsbädd!" pustade den gamla, och reste sig till hälften från hufvudgärden, men sjönk straxt derpå utmattad tillbaka.

"Mina svordomar stänga icke er från saligheten, mor! Det är blott föräldrars missgerningar, som vedergällas på barnen. Icke tvertom. — Brännvinet, Karin! eller jag spränger upp skåpet med våld."

Med tårar i ögonen svarade Karin: "Gud skall veta, huru gerna jag gjorde dig till viljes, Nils! men, för dina barns skull, afstå denna gången från din föresats! Nils! du har svarat din mor hårdt, sårande. Du har redan fått för mycket."

"Anstår det dig att bedömma hvad jag tål? Är jag icke karl för min hatt utan dig? — Nå nå! efter du så vill, skola vi snart göra slag i saken. Det behöfs bara en knyck af den här yxan — och jag är inne i skåpet."

"Bed pappa, Svante!" sade den sjuka till den äldsta gossen, "att han gör, som mamma ber, och icke bryter sig in i skåpet!"

Svante såg på farmodern med sina stora, blå ögon, och tycktes föga hågad att efterkomma tillsägelsen.

"Gå nu snällt, min gosse lilla!" fortfor den gamla, och gossen uppsteg, liksom litet rädd, närmade sig fadren, och fattade med sina båda små händer hans mörkbruna näfve, valkad vid plogkörning och stenbrytning.

"Var icke ond på mor!" sade gossen; "hon vill bara, att far icke skall supa sig full, ty då skolka drängarne."

"Kommer du också, din byting! och är näsvis mot far din, tillärd af de förbannade qvinnfolken, som aldrig lemna mig i fred?" ropade bonden och slängde med sådan häftighet sin förstfödde ifrån sig, att han, rullande öfver golfvet, slog hufvudet i en kista.

"Du skall väl en gång slå ihjäl den stackars gossen," skrek hustrun snyftande, och skyndade barnet till bistånd; men hon tillade sedan mildare: "detta är icke rätt gjordt af dig, Nils!"

"Rätt! hvem fan har påstått, att det är rätt? Men, ser du, när alla sätta sig tillsammans emot 'en, när man blir förargad och det fördömda brännvinet står 'en i hufvudet — — han blöder, stackars liten! — och det är hans egen far, som skuffat honom blodig. Det ligger orättmätigt utgjutet blod mellan far och son — — —"

Men i detsamma hördes det starka ljudet af häftigt skallrande bjellror, som, klingande genom den kalla vinterluften, likväl plötsligt tystnade, och med denna tystnad gåfvo tillkänna, att en släda stannat utanför gården.

Ögonblicket derefter inträdde, djupt insvept i en pels, Friherre W., och drog med sina bottforter ett halft skottkärrelass snö in i rummet.

"Korss! — Hans Nåd!" ropade hustrun, "och just nu skulle det yra barnet springa omkull och stöta sig! Vill icke Hans Nåd sitta ned under vårt ringa tak. Se här är en stol, som Hans Nåd förut gjort den äran att sitta på."

"Tack, mor Karin! tack, men icke nu. Jag har annat att tänka på. Ett ord, Nils! — Är den främmande herrn på sitt rum?" tillade Friherren med lägre röst, sedan bonden höfligt, men utan kryperi, närmat sig honom.

"Ja! Hans Nåd! Han skrifver nu deruppe. Jag har annars varit så rädd, att barnen skulle få nys af honom, ty små tungor ha svårt att tiga; men hvad min hustru och min gamla mor angår — på dem kan man lita, så qvinnor de äro. Och fastän han deruppe är, såsom andra herremän, utom Hans Nåd, butter och tvär och knappt vårdar sig tala vid en fattig bonde; fastän han ser oss, som äga hans lif i våra händer, öfver axeln, och tycker sig för god att ge mig ett ärligt handslag, så — lika mycket — Hans Nåd har i nödens stund varit som en far för oss, och för den Hans Nåd vill skydda, ge vi lif och blod, om han också vore vår värste fiende; ty om man äfven har lastat en hel hop på svenska bonden — otacksamhet är en last, som han icke skall låta komma sig på skam."

"Han är olycklig, Nils! *Du* kan icke fatta hvad som nedslår och fördystrar honom."

"Nå, men så kan *han* väl ändå fatta mig i hand, när jag bär upp hans frukost om morgnarne — nemligen sedan jag ställt ifrån mig brickan, och fått händerna lediga."

Det är en egenhet hos somliga naturer, troligen en följd af lång vana att endast umgås med personer af ungefär samma bildningsgrad, en märkvärdig och i ögonen fallande egenhet, att de omöjligen, med bästa vilja i verlden, kunna ens hjelpligt taga sig ut i sällskap med

allmogen, visa den de små uppmärksamheter den fordrar, hålla samtalet med den inom det gebit, der bonden helst trifves, vid hans plog och hans ladugård, vid första proftröskningen och sista komministersvalet. En person, van vid allmogens seder och förhållanden, tvingas ofta ovilkorligen att skratta, då han af män, hvilka annars mästerligt veta att turnera fraserna i en salong, ser dessa krystade försök till godmodighet — för att nyttja ett annars mäkta osvenskt ord — dessa popularitetsvinglerier med tafatta handslag och ännu tafattare klappningar på axeln, hör dessa räsonnementer, som skola skrufvas begripliga äfven för den obildade och dymedelst blifva så himmelsbefängdt enfaldiga, att man nästan tvingas att skämmas å den talandes vägnar. Andra, icke ställda under så tvingande förhållanden att innästla sig med allmogen, som desse ofvan antydde, känna sig besvärade af dess närvaro, och låtsa helt enkelt, såsom de icke såge den. Något motiv, beslägtadt med detta sednare, skulle vi tillskrifva orsaken, hvarföre v. S., annars en man vida höjd öfver högmodet, måhända nog kallt bemötte en person, af hvilken hans säkerhet i så stor mån berodde. v. S. hade nästan uteslutande vistats i en hufvudstad, sedan ynglingaåren endast vid ett hof. Han var född i ett stånd, som näppeligen ansåg bönder för sina likar. Han ägde dessutom icke denna rörlighet i sinnet, denna förmåga att med behag fladdra öfver ytan, som sätter en eller annan lättsinnig, sangvinisk, smidig karakter i stånd att vara hofman med hofmannen, litteratör med litteratören, intrigör med intrigören, skomakare

med skomakaren, bonde med bonden. Må ingen då förmena v. S., att han icke för menige allmogen kände något intresse; att han, kanske utan att tänka derpå, vårdslösade en person, som måhända högt skulle ha värderat något ringa bevis af uppmärksamhet ifrån hans sida', och som nu, af v. S.s beteende, endast säkrare stärktes i sin djupt rotade fördom mot herremannen.

"För mig upp till den främmande herrn," yttrade Friherren; "jag har något vigtigt att säga honom."

Längs uppåt den smala trappan, hvars steg knarrade under deras fötter, lyste bonden, med en i staken lutande dank, den gamle Hofmarskalken, hvars väldiga, bredaxlade gestalt nästan intog hela vidden af den krokiga uppgången, den man tycktes hafva med afsigt byggt så brant och svindlande, i akt och mening, att menniskor der skulle beqvämligen kunna slå omkull sig.

Bonden öppnade dörren, för att låta Hofmarskalken passera derigenom, och aflägsnade sig sedermera, utan att ett ögonblick lyssna vid nyckelhålet — en uppoffring, hvartill hans beskedliga hälft, med all sin ärlighet, måhända icke varit i stånd.

v. S. steg upp från bordet, der han skref, och, utan att yttra ett ord, räckte de båda ädlingarne hvarandra handen. Olyckan, den manliga, ståndaktigt burna olyckan, är sällan mångtalig.

"v. S.!" yttrade Hofmarskalken efter några ögonblicks tystnad, "du måste följa mig till

staden. Jag har lyckats träffa Elisabeth. Hon väntar dig i afton, förklarad, som en engel, på sin sjukbädd. Och sedan från offret — till hämden! svärdet hänger på en tråd öfver *hans* hufvud."

"Hon har gråtit mycket, mycket, sedan jag sist såg henne — — jag har hennes qval att hämna; hämden för mina kunde jag efterskänka; men när man tvingar barn af himlen att gråta förtviflans blodstårar, att i outsäglig jemmer slita sitt silkeslena hår, att anropa döden såsom förbarmare! ha! då kan man få lust att falla döden i embetet. — Du nämde vid vårt sista möte om en sammansvärjning. Hvad har man bestämt öfver Gustaf III?"

"Dömd till döden! Må han *väl* använda sin beredelsetid!"

"Och öfver hans lik skall då hon räcka mig sin hand. Nå väl! ett sådant pris köpes aldrig för dyrt! Jag är färdig att våga det yttersta. Jag kan icke tänka mig utan henne. Jag kan tänka Sverige utan honom. Skulle det också ske för min hand — han må dö! Den gamla, slitna purpurn behöfver en högre anstrykning af rödt, och svenska Kungars blod kan vara en lika så ädel färg, som tyriska musslors."

Det är en egenhet med brottet, att tanken derpå, sjelfva familiariseringen dermed, ifall vi så få uttrycka oss, skapar, till och med hos annars veka karakterer, en grad af förvildning, gör sjelfve den bildade, i obevakade stunder, grof och ohöfvisk. Det är, som hvilade vid brottet en egen smitta, liksom i fängelserna en egen atmosfer. Man skall vid domstolarne träffa

personer, ursprungligen tillhörige de högre kretsarne och i dem uppfostrade, som i fräckhet och plumphet öfverträffa de råaste, de djupast sjunkna varelser, hvilka ännu inför ett dombord trotsat rättvisan. Brottet drar ned till sig allt hvad som sympathiskt vidrör detsamma. Äfven v. S., ursprungligen ädel, bildad, snillrik, kunskapsrik, skulle, med ett kungamord i tankarne, låta sina läppar smutsas af så exalteradt jakobinska, så fräckt blodiga uttryck, som dem vi här ofvanföre citerat.

v. S. skulle hafva afskytt ett vanligt lönnmord. Men ett mord, sådant som detta, förknippadt med fara, med ovilkorlig undergång om det misslyckades, tog hos honom, uppretad, förtviflad, som han var, utan betydligt motstånd fäste i hans tankar. Han tyckte, att hans brottsliga mål, om det vanns, vore rättmäligt köpt med äfventyret af hans eget lif, af hans ställning i samhället; att han, undersåten, endast bekrigade en Konung, som svurit hans olycka. Förfärliga poesi, förfärliga sken af rättvisa, som brottet äger, som gör röfvaren mindre afskydd och delinqventen beklagad! Jag talade en gång vid en af de grofvaste brottslingar Sverige äger, hvilken, född en förmögen bondeson, börjat sin bana såsom tjuf, utan att hunger, törst eller nakenhet tvingat honom dertill. Han sade: "Tro icke, att det ligger något så lockande i sjelfva behållningen på en stöld! Men, ser ni, att höra rutan sakta frasa sönder under den påklistrade becklappen; att märka på de råttaktigt skafvande, jemna dragen af filen, tills man har det frånsågade låset i sina händer; att lyssna, huru det

hederliga folket, gäspande, sträcker sig i sängarne, under det att deras egendom plundras i rummet bredvid; att, svärtad i ansigtet, en vacker sommarnatt hålla vakt i buskarne, på det att inga otillbörliga vittnen må öfverraska kamraterna — ser ni, Herre!" skrek han och hans ögon blixtrade vildt, "blotta tanken derpå kan riktigt komma mig att gnugga mina förvissnade händer af glädje. Ett sådant äfventyr är något värdt, må ni tro! Och för öfrigt — slår det illa ut, så får jag med min rygg betala rättvisan det misslyckade försöket. Jag sätter således mera på spel, än den, hos hvilken jag stjäl, och, mister han sin egendom, så qvittar jag med min risk hans förlust." Kommo dessa ord ur djupet af den gamle brottslingens hjerta, så innebära de utan tvifvel en gräslig sanning. Brottet har redan sin litteratur, sina röfvarromaner, sina tjufhistorier, sina domstolsscener — skulle det således äfven, fastän sedt i sin nakenhet, äga något romantiskt fängslande, något för fantasien retande? Erfar kanske brottslingen, vid sin förbrytelse, detsamma, som vi, mera förståndiga och mindre vedervågande lagbrytare, vid ett högt hazardspel, dessa för mången så dyrbara känslor af till det högsta stegradt hopp och fruktan; af darrande otålighet; af jublande triumf öfver framgången eller svärjande förtviflan öfver motgången?

---

8 *Kapitlet.*

Det var en kall vinterqväll. Det ofantliga, öfver alla kringliggande föremål utbredda snö-

täcket, gnistrade i det klara stjernljuset, och tillskapade dymedelst denna märkvärdiga dager i sjelfva natten, som är ett af de vackraste dragen i den nordiska naturens karakter. Ett präktigt norrsken stod dessutom, stundtals, flammande på fästet, och jagade sina skiftande lågor öfver himlahvalfvet. Rimfrosten glimmade i trädens plundrade kronor, likt diamanter — den enda prydnad, som den stränga årstiden ville bestå de stackars dryaderna, der de, skälfvande af köld, stodo i den alnsdjupa snön, och suckade för hvar och en vindstöt, som, isande, flög förbi dem. Från de nästan nedsnöade boningarne steg en eller annan klar rökpelare rakt i luften, liksom om den kommit från någon underjordisk eld; och ingen vandrares fjät knarrade öfver skaren på landsvägen, der, vid dikeskanten, endast spår syntes efter några luffande vargar, dem hungren troligtvis ledt dit, för att söka rof. Oberäknadt bjellrornas eviga skrammel, kunde man icke varsna något annat ljud, än på afstånd de genomträngande, med förmågan af en egen fasa begåfvade ropen från någon, som troligtvis gått ner sig på isen, och nu, i den våta grafven, under förfärliga ansträngningar, kämpade med döden.

Dessa skrän af ett långsamt dödsqval hördes dock icke af de båda resande. Begge sutto de djupt insvepta i sina pelsar och djupt försänkta i sina tankar. De lefde också i en tid, då mycket var att betänka, då det utan tvifvel såg besynnerligt ut i många annars sluga hjernor. — Ifrån de sekler, som redan fallit historien ur minnet, ända till närvarande ögonblick torde svårligen

häfden veta att omtala en sådan brytning inom tankens verld, som början af den franska revolutionen framter. Förut hade royautéen varit blindt hyllad såsom princip. Man lydde då, utan att räsonera; nu räsonerade man, utan att lyda. Man gick så långt, att man icke en gång tålde Konungarnes öfvervälde i kortleken. Voltaire, Rousseau, La Fontaine och Molière konstituerades i deras ställe till den medlande myndigheten mellan ässet och damen. Under Ludvig XIV hade hofvet och de förnäma lefvat i dryckenskap; under Ludvig XV i liderlighet. Men det fanns dock en offentlig anständighet, en statsblygsamhet, om vi så få uttrycka oss. Man hade så mycket dygd, att man fruktade för skandal. Franska revolutionen gaf alla sådana band lösa. Fruntimmerna klädde sig nu mer än halfnakna, och imiterade, i trikoter, Grekinnor. Aspasia blef ett mönster, och lättsinnet fick helgd. Karlarne dagtingade stundligen om schavotten och fästade derföre, trotsande, upp sitt hår "en victimes". Det blef urmodigt att dyrka Gud, och en landskyrka nära Paris bär än i dag till inskrift: "Temple de la raison". Men under allt detta släpade folk, som icke kunde läsa, Malesherbes och Lavoisier till döden; folk, som förgudat sina Konungar, höjde nu bilan öfver den siste af dem; folk, som uppfunnit det vackra och värdiga ordet "grand seigneur", ville icke nu erkänna någon annan herre, än sig sjelf, någon annan frihet, än passionens; och, medan Abbé Gregoire skref en bok om frihetsträdet, utbyttes de kungliga, vidtfrejdade liljorna mot den republikanska örnen; ty

på den tiden tänkte man alltid högtflygande, och, tog man äfven emellanåt i vädret, skedde det alltid med en stor gest. "Il faut une victoire à la republique"; så kommenderade Frankrike, liksom hade det ödet i händerna, till sina Generaler; och segern vanns, ty Generalerne visste, att det gällde deras hufvuden. Men under dessa äfventyrliga förhållanden, som för spekulationen öppnade ett omätligt fält, höjde sig, på ruinerna af bördens aristokrati, den financiella aristokratien, och med den rigtning åt fantasiens både nöjen och utsväfningar, som franska revolutionen genast i sin födsel tog, inträdde konstnärerne, förut hufvudsakligen hofvens och de förnämas pensionärer, såsom en aktad samhällsklass, i staten.

Att en sådan ställning i ett land, som då alldeles ojemförligt gaf ton i Europa, skulle i den allmänna sinnesstämningen lägga något osäkert och vacklande, men tillika bittert och fiendtligt, torde kunna antagas för gifvet; man visste ej egentligen på hvad punkt man stod, men förmodade på goda skäl, att det var vid randen af en afgrund, och man beslöt derföre att sälja sitt lif så dyrt, som möjligt. Man kände dessa symptomer af hängsjuka, hvilka genomgå åtskilliga perioder af verldshistorien, innan de, efter stormiga kriser, hunnit utveckla sig till något stort och välgörande resultat.

Under tankar, närskylda med dem, hvilka vi här ofvanföre lemnat åt papperet, hade v. S. och Friherre W. sjunkit tillbaka i hvar sitt hörn af slädan. De sågo endast för sig ett kaos, men hvilken ny verldsordning, som derur segrande

borde utgå, visste man endast ofvan stjernorna. Och bland detta hvimmel blandade sig bilderna af konspiratörernas egna planer; med franska revolutionen till prolog kunde man med skäl våga tänka sig ett fantastiskt spektakel, äfven om den nya scenen förlades på svensk botten. Men v. S. dröjde dock icke länge vid den brokiga tafla med dess obestämda, men stora konturer, som framtidens politiska synvidd öppnade; — heldre flydde han då tillbaka till mera husliga bilder; trädde genom de höga deuxbattangerna in i sin fäderneborg, på hvars med rödt eller blått sammet beklädda möbler, på hvars präktiga gobelinstapeter månan kastade sitt klara sken; lyssnade, vid Elisabeths sida, till sorlet af den mellan albuskarne framilande bäcken eller lekte, drömmande, med en lock af hennes hår. Det låg en slags längtan efter huslig glädje i v. S.s beslut till ett kungamord, så himmelsvidt åtskilda dessa begrepp också i öfrigt må synas. v. S. älskade varmt och innerligt, men, såsom det ofta händer män vid hans ålder, mera klart, lugnt, djupt, än fantastiskt brinnande; han älskade Elisabeth måhända mer såsom sin tillkommande hustru, än såsom sin älskarinna för ögonblicket; han kände, vid trettio år, behofvet af ett hem, af maka och barn. Derföre skulle också hans tycke omöjligen kunnat falla på en af dessa modkostymernas parerade originaler, med hjertan af socker och barm af bomull, på en af dessa olyckliga qvinnor, hvilkas enda hem är salongen, hvilka, såsom raketen, endast äro till för att lysa, förvåna och försvinna. Han hade nu

funnit en varelse, som förstod honom. Man ville rycka henne ifrån honom, och för hvad pris, som helst, hade han svurit att återeröfra henne. För honom var ett kungamord endast ett trappsteg till altaret. För sin sällhet, icke för sin ära, hade v. S. gjort konspirationens sak till sin. Annorlunda med Friherre W. Han var aristokrat till födsel och åsigter, fiendtlig mot Konungen af hämd och förolämpad stolthet, och måhända var det icke utan behag, som Friherre W. kring sina skuldror tänkte sig ett svenskt Riksråds purpurmantel — ett arf från högborna fäder, ett minne från de tider, då svenska adelsmän, i spetsen för Sveriges härar, sågo Tysklands Furstar öfver axeln, och, leende, afsade sig hertigdömen, som bjödos dem för lånet af deras svärd.

Efter ett par timmars färd anlände de resande till tullen; men, så snart besökaren igenkände Friherre W.s åkdon, förbyttes den på en gång beställsamma och myndiga embetsmannaminen i en ödmjuk bugning, och den rike ädlingen passerade oanhållen fram, der mången fattig stackare, frysande, svurit öfver statens misstänksamhet och dess tjenares långsamhet. Det var tomt och öde på den södra malmens långa gator, men på en eller annan ruta kastade elden från kakelugnen ett flammande sken, och gaf den förbifarande en angenäm bild af trefnad inom hus. På ett ställe var bal, och man såg de dansande paren i en vals lätt flytta sig från fönster till fönster, och slutligen försvinna i den motsatta delen af salen. Två hus derifrån varseblef man genom en spräckt ruta en aftynad varelse på ett uselt läger, under det att öfver

henne lutade sig en svartklädd man, med en kalk i handen. Det var troligtvis en prest, som hjelpte den sjuka att dö.

Framför ett hus vid lilla Nygatan stadnade slädan, och de båda konspiratörerne stego ur. I ett rum, upplyst af en lampa, och med en sprakande brasa i kakelugnen, men för öfrigt menniskotomt och öfvergifvet, fann v. S. nödiga medel till en förklädning.

"Du kommer att gälla för läkare," yttrade Friherre W. till honom; "lägg derföre djupa skrynkor i pannan. Kom ihåg, att du måste hafva tänkt många af dina patienter i grafven. Man tecknar alltid döden i en framåt lutad ställning. En af hans tjenare bör följa hans exempel. Gå derföre böjd, med ögonen slagna mot jorden. Det är ändå der, en läkare till slut gömmer frukterna af sin verksamhet. Håll alltid pekfingret och tummen på högra handen tillbörligt utsträckta, liksom af en ovilkorlig impuls att känna på pulsen. Är det en vacker hand, så kan det ju icke sakna sina behag? — Men klockan lider redan åt nio. Det var då jag skulle hos Elisabeth införa den nye läkaren — det finnes ju sår, dem endast kärleken kan hela? — Och måhända har hennes öga redan en lång stund otåligt följt urvisarens snäckgång, under det att du här bytt om skal."

"Larfven må vara olika. Derunder klappar dock samma hjerta evigt, oföränderligt, för Elisabeth. Se så! nu är jag färdig; nu slår den på en gång gladaste och sorgligaste timma i min lefnad. Jag skall återse min brud, men o! trolofvad med en annan."

När de begge vandrarne redan sågo slottets eleganta, architektoniska former afteckna sig mot den klara vinterhimmel, som utgjorde bakgrunden af taflan, yttrade Hofmarskalken: "Jag hoppas, att vi komma, oanmärkta, genom slottsgångarne, ty hinna vi endast till Elisabeths rum, så äro vi säkra. Hennes kammarjungfru är invigd i hemligheten — en trogen, beskedlig, pålitlig flicka, som icke skulle vara i stånd att öppna sina vackra läppar till ett förräderi mot sin herrskarinna. Emedlertid spelar du ett högt spel. Blir du gripen ...."

"Så faller *han* om några dagar och jag befrias."

"Men om man på högre ort skulle hasta med expeditionen?"

"Så måste jag väl komma att dömmas efter svensk lag?"

"Anjalaförbundet dömdes också efter svensk lag. Dock — någon har ju sagt, att vi "alla äro dömda till döden med obestämda uppskof," ifrån pojken, som hjular vid dikeskanterna, för att få sig en slant, till Furstarne, som väpna nationer emot hvarandra. En vacker skara delinqventer! Och en stor, oändlig schavott, timrad på skapelsens tredje dag och vid, som jorden! Således — några ögonblick flera eller färre göra föga till saken, och du spelar ju för öfrigt en läkares rol. En läkare bör väl veta bot för ett afhugget hufvud? — Jag ser på din blick, att jag sårat dig, v. S.! Förlåt mig, men ens lynne blir underbart hätskt, då man umgås med en så hatfull plan, som ett mord. Derföre, än en gång, förlåt mig! Vi böra emedlertid icke miss-

trösta. Håll dig nära vid mig! Jag är känd, och narrar låter man gå hvarthän de vilja. Göm hälften af ditt ansigte i kappan, för dig sjelf. Det kan vara nog, att du ger den andra hälften till pris åt verldens blickar."

De båda äfventyrarne inträdde i slottshvalfvet, der i detsamma en aflösning passerade förbi dem, utan att skänka dem någon uppmärksamhet. Slottskneckten, som postade på borggården med sin silfverbeslagna spanskrörskäpp i handen, lyftade höfligt på den trekantiga hatten för Konungens Hofmarskalk, hvilken med sin skyddling, innan kort hade uppnått Hertiginnans flygel. Ännu några steg — och målet hade varit hunnet; men blott på ett par alnars afstånd derifrån sammanstötte våra vandrare med — de Besche.

"Ah!" utropade denne, "god afton, min bästa Hofmarskalk! Jag har varit, för att efterfråga vår vackra Frökens helsa. Hennes bröllopsdag kostar mig en diamantkråsnål, men hennes dödsdag skulle kosta mig gråa hår, ty ingen hofärm har ännu slutit om en så vacker arm, som hennes, och ni vet, att jag är galen efter vackra armar. Ni ser således, att jag hör till lifvets parti. Heldre en kråsnål mindre, än ett grått hår mera! Ni bör derföre finna min förtjusning öfver att Fröken är på bättringsvägen, ja! ja! förstå mig rätt, på bättringsvägen, som en nitton års skönhet, men icke som en fyratioårs kokett. Hennes enda synd är att hon gråtit sina vackra ögon röda — det är verksynd mot behagen. Oss emellan sagdt, tror jag, ta mig fan! att hon tyckte om v. S. på fullt all-

var. — Men jag står aldeles och förtalar mig. Hvem har ni i sällskap, Baron? Jag tycker mig ha sett det ansigtet förr."

"Åh! det är en läkare, som man velat konsultera öfver Frökens tillstånd, en ung, skicklig man, nyss anländ till Stockholm. Jag har fått i uppdrag att föra honom hit."

"Min bästa Doktor!" yttrade Kammarjunkaren och vände sig till v. S., hvilken, så mycket anständigheten tillät, vände sig *från* de Besche, "lofva mig, att, när ni känner Fröken på pulsen, ni icke sjelf blir alltför känslofull, och att ni icke i så hög grad vill försötma Frökens dagar, att ni tar all den helsosamma beskan ur hennes medikamenter."

Och fullt öfvertygad, att han ägde rättighet yttra dessa sjelfsvåldiga ord till en menniska, som han aldrig förr trodde sig hafva tilltalat, fortsatte Kammarjunkaren, hvisslande, sin gång, utan att ana, huru nära han stått en upptäckt, hvilken skulle hafva satt hela hofvet i alarm.

"Ovädret har gått förbi," sade Hofmarskalken, och ögonblicket derefter stod v. S. i skenet af samma lampa, som hans älskade. Han ilade genom det yttre rummet, der en kammarjungfru satt vid sin stickstrumpa, och der äfven Hofmarskalken qvarstannade, för att icke störa en olycklig kärleks ljufva, men melankoliska möte — han steg öfver denna tröskel, dit mången vänlig blick redan, längtande, ilat honom till mötes — han kände en dyster atmosfer af mysk och kamfert, centnertung, lägga sig på hans bröst — han såg i en ländstol en blek, aftärd gestalt, som i hans åsyn fick lif, som, med en nästan öfver-

mensklig ansträngning, skyndade upp emot honom och, högljudt snyftande, sjönk till hans hjerta. Med fasa kände han, huru den bäfvande gestalt, som han höll i sina armar, var nära att af matthet sjunka till jorden, att den marmorhvita, afmerglade, genomskinliga hand, som hvilade i hans, var betäckt med en kallsvett, hvilken sympathiskt meddelade sig åt honom sjelf, och kom honom att rysa i de innersta fibrerna af hans varelse. Under detta öga, hvilket log så mildt och sorgligt mellan tårarne, som en döende mors mot sitt barn, drog sig en lätt blyfärgad rand; på den fallna, bleka kinden brann en röd, klar fläck, liksom hade döden redan tryckt inseglet på sitt utsedda offer. Denna barm, fordom så yppig, förmådde knappt märkbart höja den lätta schawl, som blygsamt betäckte den; men från de mörkröda läpparne andades feber.

”Hvem kunde tro, då vi sist här träffades, att vi *så* skulle återses,” snyftade Elisabeth, och äfven öfver v. S.s manliga kind rann en tår, ensam, långsam, tvekande, liksom ville den, full af blygsel öfver att hafva sett dagen, återvända till sin källa.

”Gråt icke, goda Elisabeth!” hviskade v. S., ”ännu är vårt öde icke för evigt bestämdt.”

”Ej för evigt! o nej! Kärleken äger ju sitt rätta hem ofvan stjernorna, och der har väl Gud rum vid sitt sköte för tvenne olyckliga — men *här* dagar, månader, år — utan dig — med honom. Hu! han har nyss suttit vid min säng — han har sagt mig, att jag hade vackra ögon, att min sjukmössa klädde mig — han lofvade,

att någon gång komma hit i sin nya uniform, som Öfverhofjägmästare — det skulle muntra mig, trodde han — ack! v. S.! har icke jag skäl att gråta? — — — Han skänkte mig dessa armband. Se, huru mycket för stora de äro!"

Och öfver den magra, fina armen fästade Elisabeth det juvelgnistrande smycket, som, alltför vidt tilltaget, genast halkade ned åt handlofven.

"Fordom skulle de ha passat mig; men — kunde väl något passa mig, som kommer från *honom?* Jag kan icke säga ut hans namn, och ändock skall jag en gång heta såsom han. O! jag är mycket, mycket olycklig! Jag måste säga ut det. Jag vill icke göra dig ledsen, men jag har icke heller hjerta att förställa mig — tillgif mig, v. S.! de qval jag kostar dig — aldrig har jag sett tydligare än nu, att du älskar mig — men aldrig har det *mera,* än nu, kostat på mig, att min kärlek skall göra din olycka."

"Tala icke så, Elisabeth! Jag har aldrig tänkt mig lyckan i någon annan gestalt, än din, och skall icke annorlunda tänka mig den. Hvem vet — —?"

"Hvem vet? — Jo! jag vet — första lysningen den sista Februari nästkommande år — — och sedan har det arma offret i lyckligaste fallet trenne veckor att derunder bereda sig till ceremonien — — man smyckar mig — man klär på mig — ty då, v. S.! är jag mera död, än lefvande, — man släpar mig till altaret — orgeln ljuder — presten, ett instrument mera i kyrkan, läser sina böner högt och välljudande och likgiltigt — tusende vaxljus brinna — allt är hög-

tidligt och grannt och ljust — blott mitt ansigte är mörkt, ty deröfver har sorgen för evigt bredt sin slöja. O! att det hade varit döden!"

"Du vid altaret — med honom! Nej! Elisabeth! så långt skall det icke komma, om jag också tvingas sätta mordbrand i alla fyra hörnen af detta slott, och på mina armar rädda dig ensam, ensam ur lågorna."

Och hårdt tryckte v. S. till sitt klappande hjerta denna aftynade varelse, i hvilken endast kärleken ännu inblåste lif — han trodde kanske, att hon icke skulle kunna dö i hans armar, med strålen af hans öga återgifven i hennes, med värman af hans andedrägt spelande på hennes kalla kind.

"Ack! v. S.!" hviskade hon, med orden smygande mellan hennes läppar och den älskades axel, mot hvilken hon lutat hufvudet med de ännu gudasköna lockarne, mörkt gullgula, som bronsen på den antika konstens statyer, i rik oordning nedrullande under den bländhvita mössan; "ack! v. S.! vet du, under det jag var som sjukast, hade jag en skön dröm — jag drömde den med öppna ögon — jag yrade. Jag tyckte, att jag låg i min likkista, blek, död, med en blomsterkrans kring pannan, som jag flera gånger sökte lyfta af mig, ty den kändes så kall, så kall. De sade mig sedan, att det var en ättickskompress. Jag hörde huru de strödde granris på golfvet, jag lyssnade till knackningen, då man slog nubben i lakanen, som uppfästades framför fönstren. Sedermera blef allt tyst. Alla gingo bort. Då tyckte jag, att jag såg tvenne englar, dem Gud skickat att afhämta

min anda. Jag kände fläkten af deras vingar, men min själ hade ändå icke makt att frigöra sig från kroppen. Men i detsamma inträdde du. Du gick fram till min hufvudgärd. Du lutade dina läppar mot mina, och kysste mig. Och se! vid din kyss blef min själ fri, och svingade, jublande, med englarne, mot skyn — var det icke en vacker dröm?"

Först nu märkte v. S., att den svaga, genom detta möte i sitt innersta uppskakade varelse, vid hvilken hela hans starka, manliga kärlek var fästad, för ögonblicket tärdes af en brinnande feber, hvars glöd skimrade i hennes onaturligt klara öga, på en kind, hvars enda färg annars var snöns. Med en ringa ansträngning bar han denna aftärda skugga af den sköna Elisabeth till en i rummet stående soffa, och han fasade öfver, huru lätt den dyra bördan var — knappt tre skoflar mull i vigt. Han satte sig bredvid henne. Med något af en mors ömma omsorg räckte han henne en kylande dryck, som han först sjelf vidrört med sina läppar. Hon drack, och fästade de stora, uttrycksfulla ögonen på honom.

"Jag är ett beskedligt barn," hviskade hon, och lade den darrande handen på hans axel, "det är bittert, men jag dricker det, för att göra dig till viljes. — Men, säg mig nu, jag har väl blifvit bra förändrad, bra ful, sedan du såg mig sist?"

En stråle af den fordna naiveteten skimrade öfver Elisabeths ansigte, då hon, med sitt ljufvaste leende, yttrade dessa sista ord.

"För mig, Elisabeth! är du alltid den skönaste bland dödliga; formen må falla — det är engeln derinom, som lefver. Visst är du mycket blek, visst har sjukdomen mycket förändrat dig — men du är dock alltid Elisabeth."

v. S. förde sin älskarinnas hand till sina läppar.

"Men dig har landtluften gjort godt," fortfor Elisabeth efter ett ögonblicks uppehåll, efter ett andedrag, smärtsamt, liksom sökte hon i hela sitt bröst för att finna det. v. S. vände sig bort, för att dölja den tår, som denna förkrossande upptäckt kostade honom.

"Du ser frisk och djerf ut. Men du lägger endast ditt hår för dystert. Hvarföre skall denna höga panna icke få träda fram i hela sitt ursprungliga majestät? Hvarföre skall den der förargliga hårlocken luta sig ner i ansigtet, liksom rufvade den öfver en svart tanka? Nej! låt mig bli din chevelurs goda genius. Se så! Nej! vänd litet bättre till hufvudet! — Nu bär du verkliga "boucles d'amour", ty det är kärleken, som har lagt upp dem."

Och krusningen i dessa lockar skulle kanske längre vara, än den, som krusat dem. Gud ske lof! man kan skämta vid sjelfva grafvens rand!

v. S. tackade icke den hulda varelsen med ord, men han såg på henne.

"Se ofta på mig så," hviskade hon, "du vet icke, hvad en sådan blick gör mig godt. Du har skäl att anklaga mig, att vara ond på mig, och jag läser så gerna förlåtelsen i dina ögon. Vår olycka är mitt, endast mitt fel. Hvarföre hade jag icke mod att inför hela hofvet förklara

min kärlek till dig, att med förakt kasta ifrån mig anbudet af *hans* hand. Jag, *din* älskarinna, blef tigande *hans* trolofvade. O! det förefaller mig ännu, såsom en förfärlig dröm, hvarur jag ej rätt hunnit vakna. Förlåt mig, v. S.! att jag utan ett ord kunde försaka dig, men ändå ville mitt hjerta brista, fastän mina läppar icke förmådde öppna sig."

I detsamma visade sig Hofmarskalkens höga, allvarliga gestalt på tröskeln till sängkammaren. "Det lider till den timma, då slottsportarne stängas," yttrade han. "Tro mig, min Fröken! det är endast för v. S.s säkerhet, som jag kan äga hjerta att slita honom från hans lycka. — Ni är mycket lik er mor, min Fröken," fortfor Friherren, smärtsamt försänkt i åskådningen af Elisabeths i förtid vissnade skönhet, "ni har endast högre panna, än hon — måtte dock edra öden icke likna hvarandra. Måtte ni bli lyckligare, än hon!"

Hofmarskalken, som tycktes djupt rörd, tryckte till afsked en kyss på Elisabeths panna. "Gud välsigne er!" sade han, "sedan åskmolnen stormat ut, skall väl himlen en gång le mot er. Misströsta icke!"

"Nej! Elisabeth! misströsta icke," fortfor v. S., "hvad menniskomakt kan förmå, för att rubba menniskovåld, skall, vid Gud! icke lemnas oförsökt. Fegare, än att något uttryck derföre ges på vårt manliga språk, vore den, som, viss om din kärlek, vågade försaka den, äfven om alla Europas Konungar ställde sig emellan dig och honom. Och nu farväl! Ett gladare återseende, än detta! Farväl! farväl!"

Den starke mannen gret lika bittert, som den svaga, af sjukdom tärda qvinnan; deras tårar blandades, och efter en lång omarmning skiljdes de båda, genom eder och sympathier, för evigt förenade.

"Såg du henne?" yttrade v. S. till Hofmarskalken, då de båda hunnit ut på slottsbacken, "hur förändrad, hur nedtryckt, hur tillintetgjord, en vålnad endast af sig sjelf, en englasjäl, som den svaga hyddan icke längre förmår qvarhålla vid jorden. Hon, som alla lungsigtiga, anar icke huru nära hon står döden; men, när jag en gång utkräft räkenskap af hennes mördare, är det endast hennes lik, som jag gråtande får hålla i mina armar. Då är hon likväl min, min i döden — ingen skall göra mig stridig platsen bredvid henne, i hennes graf — der bäddas vårt brudliga läger, och på vårt bröllopp dansa stjernorna sin eviga fackeldans — vår fästning heter jordfästning — hon en döende, och jag en vansinnig — båda hafva vi endast ett hopp — grafven."

"Ha! W.! det finnes ögonblick, då menniskan känner en oemotståndlig lust att häda försynen, att trampa hela skapelsen, förkrossande, under fötterna. Vore jag nu Furste, jag skulle bli tyrann. I denna stund skulle ett infall komma mig att mörda, och jag skulle knappt vilja rädda en menniska ur lifsnöd, om det också vore mig så lätt, som att knyta upp rosen i min halsduk. Nu känner jag mig hågad för helfvetiska äfventyr. En törst bränner mig — jag tror, att det är efter blod. Kom! låtom oss skynda! Led mig, ty jag svindlar! Men dit! dit! dit! Han

har ju icke skonat henne — hvarföre skulle vi då skona honom?"

I en sinnesstämning, som denna, förtviflad ända till ursinne, blef v. S. införd bland de sammansvurne, af hvilka han med jubel emottogs. Han medgaf allt, och Gustaf III:s Kammarherre talade högt för Gustaf III:s död, hvilken bestämdes att sättas i verket sedan Konungens impopularitet under den blifvande riksdagen, såsom man hoppades, nått sin höjd. Emedlertid skulle v. S. liksom förut förblifva dold på Friherre W.s gods.

---

9 *Kapitlet.*

Dagen för Konungens resa till Gefle var nu utsatt. På Stockholms slott rådde en serdeles fjeskig liflighet. Betjening med tunga kappsäckar ilade af och an genom de trånga gångarne; med handskrifna notor i händerna såg man Hofkamrerarne beskäftigt stöka omkring rummen; tidt och ofta affärdades till olika orter de derpå i den kungliga tamburen väntande kurirerna; det kungliga silfret nedpackades i ett sidorum, fylldt med halmboss och lårar, medan en nyfiken skara dagdrifvare hade samlat sig på borggården, för att åskåda några köksvagnars affärd, hvilka, före den öfriga sviten, borde inträffa i Gefle.

Till och med i Konungens sängkammare såg litet upproriskt ut. En mängd galadrägter lågo kastade öfver stolarne, och monsieur Papillon var sysselsatt att i en koffert nedlägga

åtskilliga Konungen tillhöriga dyrbarheter. De Besche öfverräknade vid ett mindre bord en nyss från Banken ankommen summa nya silfver-riksdalrar, och med ett komiskt leende betänkte han, huru dessa barn af Riksens Ständers Bank troligtvis, innan kort, skulle promenera tillbaka i Riksens Ständers fickor, och kanske till ,och med, från att vara fullhaltigt, godt, svenskt mynt, bli utskottsmynt. Konungen satt sjelf i en dyrbar nattrock, vid sitt skrifbord, uppvaktad af Armfelt, som, i lysande uniform, stod vid hans sida. Med ett mildt, angenämt leende såg den kunglige herrskaren upp till sin favorit, liksom afvaktade han dennes råd i hvad han borde företaga.

"Jag hinner icke att besöka henne och jag är dessutom ledsen vid henne," sade han. "Jag är en alltför laglydig Konung, att vilja alltför länge fästa mig vid en "illegitime". Jag har lust att skrifva till henne. En höflig, artig, sirlig biljett med ett "bien affectionné" af det förbindligaste slaget! Visst kommer hon att göra en mulen, tyckmycken rörelse med de vackra läpparne, när hon får min afskedskyss förseglad med munlack. Men när det furstliga blodet af l'ancien regime i Frankrike icke försmår att ikläda sig le petit collet, så måtte en Vasa kunna i postpappersomslag göra sin afskedsvisit hos ett vackert fruntimmer. Det är modernt att vara borgerlig! Nå — hvad skall man säga henne? Jo: himlen har satt på min hjessa en krona; kronan är åtföljd af bekymmer och göromål; således är det, klart som dagen, himlens skuld, att jag icke hinner besöka Grefvinnan Seger-

schöld. Det vore ju att börja både vackert och logiskt, och dessutom menskligt, ty det är menniskornas svaghet att skylla ifrån sig sina jordiska brister på himlen. Sedan en ström af försäkringar — jag behöfver öfva mig till riksdagen — så smicker en half sida — må mitt goda minne stå mig bi! Slutligen ett farväl, så eldigt, som det med bläck kan åstadkommas. Eh bien! planen är färdig. Betrakta nu endast ett ögonblick trafiken på Norrbro, så skall äfven brefvet vara det."

Konungen skref biljetten, och lemnade den åt de Besche att vikas och förseglas. Han steg derefter upp och närmade sig den vid fönstret stående Armfelt, hvars blickar öfverforo den lifliga, af fotgängare och slädor hvimlande skådeplatsen nedanför honom: Lejonbacken, Norrbro, Gustaf Adolfs torg och sist i fonden en skymt af Malmskillnads- och Regeringsgatorna.

"Vårt goda folk tyckes icke vara särdeles sorgset öfver vår bortresa," yttrade Gustaf III. "Man pratar, man ler, man helsar på hvarandra; man åker, man far, man kör öfver hvarandra, aldeles som vanligt. Ah! se den stackaren blef skadad! Det ligger blod på snön, och åkaren lägger till i fullaste karrier, för att komma undan. Se här, Papillon! tag dessa penningar! Spring ned och lemna dem till den gamle mannen dernere, som nyss blef öfverkörd, och som man nu är sysselsatt att bortbära. Säg honom, att jag deltager i hans olycka."

"Armfelt!" fortfor han till gunstlingen, "jag vill, att man i polisen gör sig all möjlig möda, för att få rätt på den der uslingen, som körde

ifrån en menniska, hvilken han skadat, utan att ens underrätta sig, om denne var lefvande eller död."

"Ers Maj:ts befallning skall vinna den punktligaste åtlydnad," försäkrade Öfverståthållaren, "men, innan Ers Maj:t lemnar hufvudstaden, vågade jag måhända utbedja mig Ers Maj:ts nådiga order, huru med den beryktade Mamsell Arfvidson bör förfaras. Ers Maj:t har sjelf, vid flera tillfällen, yttrat sitt misshag med förenämde qvinnsperson, och hon kan *lagligen*, när som helst, efter Missgerningsbalkens bokstaf, befordras till ansvar. Mångfaldiga vittnen kunna, när så blir af nöden, anskaffas, för att intyga hennes lastbara gäckeri med . . . ."

"Vittnen! åh ja! vi båda, till exempel; — men det skulle vara föga storsinnadt af en Kung att förgripa sig på en käring, äfven om hon en gång, kanske i ett litet eftermiddagsrus, fällt utlåtelser, som kunde förtjena spinnhuset. Det är sannt — en besynnerlig händelsernas sammanlänkning har gjort, att en del af hennes förutsägelser blifvit verklighet; men hvad bevisar det annat, än slumpens makt att gifva form och lif äfven åt en profetissas luftiga drömmar? Jag har tänkt åtskilligt öfver det der ämnet. En Furste bör icke stöta sig med sitt folks fördomar, ej ens med dess vidskepelse. Må hon derföre fortfara med sin verksamhet, likväl under polisens speciella uppsigt. Det kan vara intressant att veta, hvilka i hufvudstaden ligga i vidtutseende företag, och derföre anse sig behöfva en vink af framtiden, den de söka i huset N:o 11 vid Gråmunkegränden."

"Ers Maj:ts vishet har gått mitt underdåniga förslag i förväg. Spåmadamen äger en kolossal popularitet, och ett våldsamt steg emot henne skulle väcka eclat. Polisen skall således få i uppdrag att på det noggrannaste bevaka henne, och bland de rapporter, hvilka på Gefle komma att hvarannan dag hållas Ers Maj:t tillhanda, skall visserligen icke saknas en eller annan notis om den långsyntaste af Ers Maj:ts undersåtarinnor, om henne, som förmenas se på andra sidan morgondagen."

"Nå, Friherre Armfelt! Har ni sedermera fått någon spaning på vår fånge, som rymde midt för ert ansigte, från fängelset på Högvakten vid Stockholms slott. I sanning det djerfvaste tilltag, hvarom jag nyligen hört talas! Han och posten försvunne, utan spår, utan att någon sett en skymt af dem, utan ens en rimlig aning, hvart de tagit vägen! En Öfverståthållare med nerv hade näppeligen låtit en sådan sak i trenne veckors tid hvila in statu quo, utan att kunna drifva den en tum närmare dagen. Vet ni, Friherre Armfelt! när *jag* föresätter mig något, *måste* det lyckas."

"Helt annat med Ers Maj:t, än med andra svaga dödliga! Ers Maj:ts hufvud har vägt upp både arméer och skattkamrar. Bland krönta *hufvuden* är Ers Maj:t ostridigt den mäktigaste monark i Europa. Ers Maj:t ser med en blick det rätta, der andra behöfva åratal af eftertanka. Ers Maj:t skådar igenom förhållanden, hvilka för mängden äro ogenomträngliga. Med hög sanning kan således Ers Maj:t säga, att Gustaf III måste lyckas i allt hvad han föresätter sig,

lyckas, så vida det står i den största, menskliga förmåga, lyckas, så länge det öfverlägsna snillet ännu går, segrande, genom verlden. Men mig gaf skickelsen endast ett ganska vanligt mått af själskraft, och har den renaste vilja, det varmaste nit, svagt understödda af en bristande förmåga, ådragit sig Ers Maj:ts höga misshag, så återstår för mig intet annat, än att inför *dens* fötter, som skapade den, nedlägga min afundade lycka, och önska Ers Maj:t att åt mig finna, säkert en värdigare, men visst icke någon Ers Maj:t mera tillgifven efterträdare."

Det var utan tvifvel icke för första gången Gustaf III blef vittne till detta utslitna konstgrepp af en embetsmans begäran att nedlägga tjensten, men det exequerades nu med en Armfelts vältaliga stämma, med all den ädla, ehuru något theatraliska hållning, för hvilken Gustaf var så svag och hvilken i så hög grad utmärkte hans favorit.

"Nå nå! en Generalmajor får icke ha så bråttom att lägga ner gevär," yttrade Konungen skrattande; "för öfrigt — kanske är v. S. oskyldig, ehuru det i sådant fall är mig omöjligt att åt hela tilldragelsen ge någon nöjaktig förklaring. Hos Hertigen lär han väl emedlertid ha varit, samma natt han fängslades . . ."

"Måhända hos Hertiginnan," inföll Armfelt, hvilken, såsom gunstling, såsom den roande principen i Gustaf III:s hemlif, ogerna uppehöll honom vid allvarsamma ämnen, och troligtvis just nu hade någon skabrös anekdot på läpparne, hvilken, för att otvunget komma i dagen, behöfde Hertiginnans af Södermanland beskydd.

"Armfelt! kom ihåg, att ni talar om min svägerska," sade Konungen med en mulen kastning på hufvudet; "hennes ära skall åtminstone i min presence respekteras."

I detsamma inträdde vakthafvande Kammarherren, och anmälde till företräde Hofmarskalken Friherre W.

"Ah!" sade Konungen och vinkade, afvärjande, med handen, "jag har omöjligt tid nu. Säg honom, att en annan gång — — han har lagt in om sitt afsked som Hofmarskalk, och han vill troligtvis tacka mig för beviljandet deraf. Bed honom, att han kommer upp på couren i morgon, men att han icke går bland hofvet, utan bland Ridderskapet och Adeln. Han är effectivement ur tjenst. — Ni kan aflägsna er!

"Det har varit en besynnerlig man, den der W.," fortfor Konungen efter ett ögonblicks stillatigande. "Säkert lefver han icke länge, ty han har på en sednare tid nästan aldeles hört upp att tala om kök och förrätter. Men jag tror ändå, att han höll af mig, att Gustaf III icke hos honom rönte sitt vanliga öde att missförstås, nemligen så vidt gubbens svaga hufvud kunde förstå *mig*. En gång — jag minns icke, om jag omtalat det för dig — trodde jag likväl, att han låtit göra sig till ett verktyg af mina fiender. Med en häftighet, som jag aldrig anat, att han kunde äga, föll han till mina knän — han besvor mig afstå från kriget med Frankrike — han lät nästan hotelser undfalla sig. Men, närmare betänkt, kanske var detta blott den gamles råa välmening; det var en obildad Vermländnings trohet, som, stensprängarmessigt, uttalade

sig. Dessutom — jag är skyldig honom en betydlig summa penningar. Han kunde möjligtvis ha derom påmint, ty han är en rättfram, brutal gubbe. Derföre ville jag icke se honom. Men något bevis af vår nåd ville jag likväl lemna honom, vid samma tillfälle, som de öfriga utnämningarne på couren. Han har redan Nordstjernan. Kanske skulle man ge honom plaquen. Han äger tillräckligt mycket figur, för att med heder kunna bära en sådan utmärkelse."

"Jag vågar påminna Ers Maj:t, att det funnits Rikets Herrar, som icke burit någon annan orden, än Nordstjernans Kommendörstecken! — Måhända skulle för Baron W., såsom en af våra största possessionater, det gröna bandet vara mera passande. Det rimmade sig åtminstone bättre med hans förtjenster om fäderneslandet."

"Nå ja! så teckna upp honom på listan bland de öfriga Wasaordens-Kommendörerne. Vi skola tills vidare hålla Nordstjernan i helgd, ty vi få lof att lemna något åt våra efterträdare att missbruka."

"Är summan riktig?" fortfor Gustaf, närmande sig de Besche och vänligt läggande handen på hans axel.

"Så rigtig, Ers Maj:t! som ännu någon varit, innan han kommit på origtiga vägar. Men på hvad väg, som heldst, säkert skola dessa Ers Maj:ts reskamrater göra lycka, hvartut de vända sig. Det har redan blifvit ett ordspråk, att Gustaf III är oemotståndlig. Och här, på hvar och en af dessa, framträder han ju mera tjusande, än någonsin."

Hofmannen kastade en sjelfsvåldig blick på de framföre honom upptornade, blanka riksdalrarne.

"Vi veta alltför väl, hvilka möten de Besche med någorlunda skicklighet förmår behandla. Men om han också på Riksmöten har säte och stämma, så frukta vi storligen, att han der är mera säte, än stämma. Således — Riksdags-taktiken kan du aldeles lemna å sido. — Har du någonsin talat på Riddarhuset?"

"Ja! Ers Maj:t! oberäknadt den tysta vältalighet jag nedlagt vid voteringarne, der mitt tal alltid, i enlighet med skriften, varit *ja* eller *nej*, så klef jag verkligen en gång upp på min bänk och begärde ordet, hvilket, sedan det gått genom åtskilliga händer, slutligen också kom till mig. Under pratet och trampandet på Riddarhuset hade jag endast så mycket kunnat förnimma, att frågan var om *anslag*, och, som jag visste, att anslag äro Ers Maj:t behagliga, hemställde jag till Ridderskapet och Adeln, om anslaget icke borde till alla delar utgå. Sedermera fick jag höra, att frågan varit om en förändring i anslagen å arméens gevär, hvilken idé blifvit motionsvis framställd af någon projektmakare, och målet nu från utskott till Ståndet återsändt. Jag hade således velat, att anslaget på arméens gevär skulle till alla delar utgå. Emedlertid hörde jag flere sins emellan hviska: "Han är ändå ett geni, den der de Besche. Ta mig f-n, jag begrep ett ord af hvad han sade." Det var blott ett par, som hedrade mig med den förmodan, att jag blifvit galen."

"Det der talet har kanske kostat dig en sömnlös natt, min kära de Besche! En så fullständig anekdot behöfver tid att bearbetas."

"Och aldrig finns det något, som jag lättare

kan vara af med, än tiden, Ers Maj:t! Det är en fiende, som man har ett oupphörligt besvär att fördrifva, och ändå skall han till slut öfvermanna oss. Kunde väl Marion Delorme, Cinq-Mars', Buckinghams, och Richelieus älskarinna, hon, som så länge, utan att öfvermannas, bibehöll all qvinnans tjusningskraft, någon gång ana, att hon skulle bli så grymt förföljd af den efterhängsne älskaren tiden, som hon i tiotal decennier gäckat; att det först vid etthundrade trettiofem års ålder skulle blifva henne förunnadt att lägga sitt koketta hufvud till hvila? Det är tiden, Ers Maj:t! som gjort pluraliteten af det täcka könet olycklig — det är tiden, Ers Maj:t! på hvilken vi, män, nu som bäst vräka lasstals med synder. Tillåt mig derföre, Ers Maj:t! att i underdånighet mörda den, äfven om det skulle ske med en historiett, som är för lättsinnig, att vinna Ers Maj:ts bifall."

"Nå, mon cher! för att äfven din Furste skall lemna sitt bidrag till det mord på tiden, som du föresatt dig, så gör mig den tjensten att gissa en charad. Den skulle ungefär lyda så här:

Mitt *första* sina sidor har,
Dem uppåt väggarne man måste leta.
För att med fog mitt *andra* kunna heta,
Det är en hufvudsak att vara karl.
Mitt *hela*, hofvens märg och antichambrens styrka,
Fastän den nycklar har, vill ändå gerna dyrka.

Eh bien! mon ami! Jag tror, att din uppfinningsförmåga har öfvergifvit dig. Du tiger!

Nå väl! nyckeln till charaden är en *Kammarherre*-nyckel. Du skall bära den i morgon på couren, såsom ett rättvist straff för din tröghet att gissa charader."

---

10 Kapitlet.

Dagen för Konungens afresa till Gefle var inne. Snön föll i lätta flockar och vinden svängde, gnisslande, kring knutarne; men ändå vandrade betydliga folkmassor af och an på de gator, dem Konungen skulle passera. Större delen af dem voro tysta och betänksamma, lika det lugn, som föregår stormen; blott på en eller annan gäll hvissling, lik blåstens hvissling i tacklen, kunde man gissa, att stormen redan brustit ut. Från ett eller annat gathörn förspordes en början till ett hurra, men detta hurra nedtystades i ögonblicket af tusende hyssjande stämmor. Krogarna besöktes flitigare än vanligt, och man såg en mängd rusiga sjömansansigten titta fram under de nedskjutna, bredbordade hattarne. Polisbetjenterna gingo, liksom diskvattnet, sin väg längsefter rännstenarne, men hade ögonen, och, i nödfall, brickan med sig. Polismästaren strök, förklädd, bland mängden, och tycktes mycket böjd för att räsonera. Åtskilliga kurslädor ilade upp till slottet, och genom de höga spegelfönstren såg man deras uniformbeprydda innevånare, som nu reste till afskedsaudiensen. Blygsamt halkade i dessa förnäma spår en eller annan åkarsläda, hysande någon i ekonomiskt hänseende mindre lyckligt lottad embetsman, som likväl icke vågade i snödrifvorna äfventyra sin helsa och sina

silkesstrumpor, och derföre anlitat det aktningsvärda åkareembetets biträde. Med fart af blixten och dunder af åskan, skojade, i motsatt rigtning, ett par kungliga köksvagnar framåt Drottninggatan. Riddarne af kastrullen kände åtminstone föga konsten att menskligt behandla hästar. "De der gå, ta mig f-n! utanpå mig," utbrast till och med en åkare, "hinna de kamparne, lefvande, till Rotebro, så vill jag äta upp en häst lefvande." Med ett doft missnöje betraktades deras framfart af hopen, och en eller annan speglosa följde kökets heroer till vägs.

Det är något eget med en folkmassa, af det ena partiet bragt eller af det andra bearbetad till missnöje. Man behöfver endast se den, för att märka, att icke allt är helt. Dessa mörka blickar, dessa betydelsefulla hviskningar, dessa spotska leenden, dessa trotsiga mumlanden, dessa interjektioner af ovilja — allt antyder, att man har något på hjertat, som man fruktar att öppet uttala, men ej har sjelfbeherrskning eller feghet nog att aldeles innehålla. Det är intressant att studera äfven en pöbels passioner, dessa passioner, fruktansvärda för deras vildhet och äfven för den elektricitet, med hvilken de ömsesidigt meddela sig och fortplanta sig. Mer än *en* statsman, skulle ha gjort klokt, om han tagit dem — i sig sjelfva så underordnade, så obetydande — i beräkning. Mer än *en* statsman, skulle icke då låtit ett pöbeltumult vexa sig öfver hufvudet, och man skulle icke behöft göra så mycket väsende af hvad som blott och bart var oväsende.

"Ämnar du hurra för honom?" frågade en svartmuskig skomakaregesäll en undersätsig jern-

bärare, som just nu stack en tuggbuss af sorten "Tolf systrar" mellan sina tjocka läppar. "Jag hurrar så i h--e för honom," svarade mannen af jern; "hvarföre vill han göra krig, så att vår jernhandel skall afstanna, och Södra vågen stå öde? Ha intet vi ära nog af vår Karl XII, och land nog, för att föda dubbelt så många harkrankar, som han har att regera öfver?"

"Ja! och då skall bror min, som är vid flottan, i fält, och begär visst ut en fordran på sju riksdaler, som han har hos mig. F-n anamme kriget! Jag har redan tagit ut hos mästaren för flera månader. Hvar vill du, att man skall få penningar ifrån?"

"Jag har hört af en Underofficer att han bara gör krig, för att göra Armfelt till Fältmarskalk. Det blir en arm Fältmarskalk. Ryssarne känna så väl hans rygg, att simpla soldater kunna rita hans porträtt bakifrån. Han kommenderar heldst vid reträtter, ty då vet han åtminstone hvart han vill, nemligen bort."

"Men hur tusan," återtog gesällen, "har Armfelt kunnat få en sådan makt med honom? Han lindar ju honom om sitt lillfinger, som en docka tråd? Han styr honom, som hin håle styr käringarnas qvastar skärthorsdagen."

"Korss! derom skall jag kunna upplysa herrarne," inföll, med en höflig lyftning på hatten, en betjent, hvars halfslitna, fina frack och kasimirspantalonger hänvisade antingen till ett klädstånd eller ett godt förstånd mellan honom och hans herre, den han troligtvis ärft lefvande. "Jag skall ha den äran nämna, att Baron Armfelt lär ha gifvit Hans Maj:t en förtrollad dryck,

tillredd i Italien, hvarigenom det blifvit omöjligt för Hans Maj:t att skiljas från Baron Armfelt, utan att ansättas af en småningom dödande trånsjuka. Redan om Armfelt är bortovarande en enda dag, känner Hans Maj:t sig illamående, och ett sådant förhållande i endast en veckas tid skulle föra Hans Maj:t nära döden."

"Hur skulle man få bort Armfelt?" frågade jernbäraren och makade sin hatt på sned, "jag kan icke tåla den karlens tjocka ansigte. Intet vill jag kasta första stenen på honom, men den andra . . . ."

"Den andra, menar du, behöfs icke, om den första träffar rätt," inföll gesällen. "Ja! det är Armfelt, som förför Konungen till allt det onda, som sker. Jag skulle, en mörk natt, på en bakgata, vilja hafva honom mellan båda mina näfvar. Jag lofvar att han då skulle bli både blå och gul, som vår handelsflagga. Men han har likväl sina förtjenster. Han ger mig alltid hederliga drickspengar, då jag förgäfves springer i hans trappor med mästarens räkningar. Dock — fäderneslandet går framför allt och drickspengarne må gå åt fanders. Hvarföre skall just *han* vara den mäktigaste man i riket? Lästerna till hans stöflor nyttja vi ju till tjugo andra, utom honom? Är han då en bit bättre, än de, eller står han kanske på bättre fötter? Hvarföre skall han skipa lag öfver oss? *Han* är undersåte, såväl, som *vi*, och ner skall han, om han vill försöka att lyfta sin fot öfver våra nackar."

"Men," inföll betjenten, "han lär ändock ha några goda partier. Han är en ganska intressant umgängesman . . . ."

”Ja!” genmälde jernbäraren,” han skall ha olofligt umgänge med hvad tusan heter den der Fröken? Hustru min har fått veta det af en silfvertvätterska på slottet.”

”Åh, kan se, man har sina kanaler,” sade betjenten med ett höfligt leende.

”Kanalje eller intet,” ropade gesällen, ”men vi ha Kungar för att styra oss, och icke gunstlingar för att hundsvottera oss. Hvad säger ni, om man skulle ge honom en dufning? Jag har stenar i fickorna.”

”Han åker säkert i samma vagn, som Kungen,” svarade jernbäraren, ”det duger icke. Bevare oss Gud från att, om också i misshugg, komma vid Herrans smorda! Nej! den, som skadar Kungen, skadar riket. Kungens vagn skall vara förbi, innan jag höjer en hand.”

I detsamma sällade sig till sällskapet en sjöman, i blå jacka och med en röd silkesduk vårdslöst knuten kring halsen. En menniskokännare skulle kunna sagt, att denna drägt var en förklädnad.

”Nå!” yttrade denne, ”om äfven edra stenar skulle träffa Gustaf III, hvad vore dermed förloradt? Bördan är redan fylld.”

”Men det vore att lägga sten på börda,” genmälde gesällen. ”Kungen har aldrig med vilja gjort oss något ondt. Det är de höga herrarne, som slagit dunster i synen på honom, så att han icke kunnat se sitt folks ärliga, varma kärlek, och vedergälla oss efter som vi förtjenat.”

”Han har dessutom,” fortfor jernbäraren, ”gifvit oss goda spektakler och Ordensprocessionerna hafva alltid varit präktiga.”

"Och f-n och polisen kan ta oss," varnade betjenten, "ifall vi blifva befunna med sådana här diskureringar. Det är så lätt munnen kan gå öfver stag med nacken, för att låna ett uttryck från skeppsbron. Man har sett exempel, att tungan gjort hela hufvudet om intet."

"Ja!" inföll jernbäraren, "orden måste vägas, så väl som jernet i vågen."

"Hos ett fritt folk måtte väl orden vara fria?" yttrade sjömannen med en åtbörd af förtrytelse.

"Fria, så väl som fogeln," sade betjenten, "det vill säga, att det är ingen obetaget att fånga upp dem. Likväl, om vi endast tala litet lägre, kunna vederbörande måhända komma att löpa med limstången."

"Jag sänker icke min stämma en ton lägre," ropade sjömannen, "jag är åtminstone icke hyrd för att ropa *lefve!* åt det förnäma packet, och för en hand full med kopparslantar har man icke af mig köpt en mun full med hurrarop. Nej! finnes det någon rask gosse, som vågar draga åstad med ett hurtigt "ner med Armfelt!" så lofvar jag, att han icke skall bli ensam i sin stämma. För min del vill jag fresta på hvad ett par goda lungor kunna förmå. Kungen får lof att veta, hvad folket tänker om hans gunstling."

"Mot honom har jag redan mitt memorial på fickan," sade gesällen, "känn, huru full den är med goda, trinda kiselstenar! Kungen skall styra oss med lagen, och icke med Armfelt."

Och nu stämde gesällen upp ett ljudligt "ner med Armfelt!" Betjenten smög sig bort i

ögonblicket, och endast sjömannens gälla stämma sekunderade tappert "ner med Armfelt! ner med Armfelt!"

Några pojkrösters skärande diskanter återljödo på något afstånd, likt ett eko, denna sjömannens opinionsyttring, och en polisbetjent sköt fram brickan, som förut dolts under rocken, och skrek, i det han fattade gesällen i kragen: "Här står kanaljen, som ropade!"

"Han misstar sig," sade gesällen och sökte vrida sig undan det kraftiga handtaget, "förbanna mig, misstar han sig icke. Det kan väl hända, att jag rörde läpparne, men det var bestämdt någon annan, som ropade. Skall icke hederligt folk få gå stilla sin väg fram, utan att på sådant vis blifva öfverfallne? Släpp min frack, säger jag honom! Den kostar mig trettio riksdaler, padubanden inberäknade. Jag gör honom ansvarig, ifall fracken lider någon skada."

"Det är, ta mig f-n! både svinaktigt och olagligt," yttrade en kryddkrämarebetjent, "att på sådant vis våldföra yttranderätten. Karlen har ostridig rättighet att i tryck säga, det han finner att Armfelt bör aflägsnas, och således äfven om han ropat "ner med Armfelt!" har han endast läst högt hvad han äger tillstånd att trycka. Vill man kanske förbjuda oss att läsa högt? Nå nå! krukan går så länge till vatten, tills den spricker. Det är helt annan sak med Kungen, som sjelf har så kallade "lektörer". Han behöfver aldrig läsa högt, utom inför ständerna de der femårsberättelserna eller hvad f-n det heter — throntal har jag hört dem kallas, fastän tron icke är särdeles stor på hvad deri förmäles. Men vi

andra kunna behöfva läsa högt för våra hustrur och barn om qvällarne, och nu vill man äfven förneka oss denna milda, husliga njutning. Åh! det är så himmelsskriande, att jag icke undrar, om de döda sparka upp mullen ur sina grafvar, och i förargelsen börja att läsa högt, alla med en mun . . . ."

"Ja!" sade en linhandlare," snor man rep åt friheten, så får man sno sig, innan den repar mod och hugger sönder snaran. Innan kort hänger hyndan på gärdesgården. Det afgörande ögonblicket nalkas; Frankrike . . . ."

"Talar du om Frankrike, din kannstöpare?" skrek en ytterligare polisbetjent, "det är förbjudet att på offentliga platser tala något om Frankrike. Låtsa du som om Frankrike icke vore till — eller kurran!"

"Känna geografien, och låtsa som om några tusen qvadratmil land icke vore till! Man skall vara polisbetjent, för att pretendera något sådant. Hurra för Frankrike!" ropade linhandlaren.

"Tag fast Jakobinen!" skrek den polisbetjenten, som redan hade gesällen i kragen, men i detsamma gjorde denne en förtviflad ansträngning, och ryckte sig lös med förlust af det ena framstycket i den dyrbara fracken. Folkhopen, som skockat sig kring uppträdet, lemnade flyktingen genast rum att undkomma, och slöt sig, ögonblicket derefter, skyddande framför honom. Båda polisbetjenterna kastade sig nu på linhandlaren, utan att bry sig om att eftersätta det en gång ur handen gångna rofvet. Men linhandlaren tog sin tillflykt i en portgång, och dörren dertill stängdes i ögonblicket bakefter honom.

Förgäfves begagnade polisbetjenterna flitigt portklappen och de tunga slagen återdundrade doft i den hvälfda förstugan; förgäfves hotade de med visitering, hvilken med våld skulle göra sig gällande; förgäfves använde de till och med instrumenter, för att uppbryta de igenskrufvade luckorna till den nedre våningen, och på sådant sätt öppna sig en ingång. Ingen menniska visade sig i fönsterna, och hvarken husets inventarier eller dess innevånare tycktes hågade att gifva efter, under det att åskådarnes spefulla anmärkningar och hånande bifallsrop för hvarje misslyckadt försök troget följde de uppretade polisbetjenternas ansträngningar.

"Se nu — nu går det!" ropade en gatpojke bland dessa Stockholms lazaroner, som, vid hamnarne och broarne, med ärenders uträttande förtjena en liten styfver och för öfrigt fylla bristen i sitt credit med små snatterier och medelst andra, mindre lofliga utvägar; som sällan äga annat nattqvarter, än vagnshus och portlider, andra mödrar, än dem, som öfvergifvit dem, eller andra fäder, än dem, som ej vilja kännas vid dem; hvilka, liksom calvinismen, hylla en predestination, öfvertygade, att, förr eller sednare, vara bestämda till ankarsmedjornas och korrektionshusens aktningsvärda befolkning; hvilka börja såsom dagtjufvar och sluta såsom stortjufvar.

"Se nu, — nu går det," ropade en sådan liten galgfogel, som vi ofvanföre sökt beskrifva, då luckan mindre än någonsin gaf vika för polisbetjenternas sträfvanden, "ett tag till — och j ha'n precist hunnit lika långt som nyss, då j började."

"Jag skulle låna er en kofot," yttrade en muraregesäll, "men oxklöfvar kunna vara så goda, som kofötter, och sådana ha'n j väl med er, hvart j gån."

"Vore edra korpluckor alltid så öppna, som de här luckorna äro slutna," sade en tunnbindare, "så behöfden j aldrig säga, att j fått se mera, än j verkligen sett."

Emedlertid hade folkskockningen omkring huset vext till en fruktansvärd massa. Man kunde ibland dem igenkänna dessa vilda, förvägna ansigten, som i hvarje tumult se en högtid, som gerna infinna sig, likt korparne, der blod kan komma att flyta, som söka slagsmålet såsom ett ändamål, och blodviten såsom hederstecken — dessa omedvetna kuggar i de politiska machinationernas häfhjul, dem man smörjer och använder, föraktar och dock har att tacka för åtskilligt — dessa revoltens förtruppar, som man kastar ut, för att rekognoskera terrängen och ge signal till anfallet. Hopen, som, förut åskådande, hållit sig på något afstånd från polisbetjenterna, trängde nu upp i bredd med dem, på sjelfva platformen af trappan, och tycktes nästan färdig att göra dem äfven detta lilla utrymme stridigt. Betydelsefulla, utmanande blickar vexlades mellan halfrusiga pöbelfigurer, men hvar och en skyggade dock tillbaka för att vara den förste, som skred till en våldsam åtgärd. Hundrade åtbörder hade redan förrådt massans lust att kasta polisbetjeningen utför trappan, men ingen hand hade ännu höjt sig, för att sätta en sådan afsigt i verket.

"Stode jag deruppe, så att min hand kunde nå dem, visste jag nog hvad jag gjorde," yttrade en trashank, som icke kunnat tränga sig upp på trappan, utan fått stanna i trängseln på sjelfva gatan.

"Ha de *gått* uppföre trapporna, borde man lära dem att *åka* utföre," skrek en annan.

"Jag tror, Åkar-Kalle! att du tål, att polisbetjenten ser dig öfver axeln," vrålade en tredje.

"Och det finnes ändå plats för honom i rännstenen härunder, utan att han behöfver trampa dig på tåna," anmärkte den fjerde.

I detsamma skuffades de båda polisbetjenterna ned på gatan, emottagne af det der sammanträngda packets vilda hurrningar. Gruppen på trappan, som nu ensam inkräktat valplatsen och störtat sina vedersakare, instämde högljudt i jubelropen. Det uppstod en disharmonisk, för örat brokig blandning af de vidunderligaste läten, hvilka skulle kommit sjelfva döfheten att hålla händerna för öronen. Liksom om alla tonerna ur ett instrument af en händelse sluppit lösa och i oändlig villervalla jägtats om hvarandra, så återskallade nu alla ljud, som menniskorösten kan åstadkomma, från barnets gälla diskant till hurrabasarnes djupa toner, mot de kringliggande husen, i hvilkas fönster det ena nyfikna ansigtet efter det andra började visa sig, och der redan portarne sorgfälligt begynte stängas, liksom fruktade man något uppträde af våldsammare natur. En känsla hos pöbeln hade upprest sig mot polisens inqvisitoriska förfarande, att förfölja en person för ett yttradt ord, ett ord af så allmän syftning, som ordet Frankrike,

ett ord, som innefattade en hel nation och Europas Furstars hela fruktan, som i sitt sköte bar revolt och i sina händer Europas framtid; ett ord, som kunde bli folken ett föredöme, och regenterna ett varnande exempel. Lagen stadgar försigtighet vid umgåendet med laddade gevär. Det finnes laddade gevär inom tankens område, och ett sådant var begreppet *Frankrike* på den tid vi söka skildra. Men här kunde intet lagligt förbud, endast en polisinqvisition komma i fråga. Och det finnes en viss sympathi hos massan, som uppreser sig mot dylika åtgärder. Den uppenbarade sig nu rått, ohöfviskt, olagligt, men den tjenade likväl till ett bevis på den gamla, häfdvunna satsen, att ingen styrelse ostraffadt går in i småaktigheter, och att förföljelsen af opinioner, i stor eller liten skala, endast bidrager att gifva dem fördubblad styrka.

Men det segrande och oberäkneligt öfverlägsnare partiet fullföljde emedlertid sina tumultuariska framgångar. Knappt hade de båda ordningens tjenare blifvit nedstörtade från deras högre ståndpunkt, förrän massan ikring dem slöt en krets, och nu knuffades de båda offren för pöbelns ovilja från hand till hand, från hörn till hörn, från vedersakare till vedersakare. Deras rop om hjelp dog bort i deras förföljares skallande åtlöjen och spefulla trösteord; massan gick, såsom vanligt, till ytterligheter; från skuffningar skred man till slag, från laglöshet till tygellöshet; de misshandlade började redan tänka på möjligheten att bli sönderslitna af en rasande pöbel. Men i detsamma inträffade på stället en stark kavalleripatrull, som man, underrättad om

tilldragelsen, hade afsändt. Hästhofvarne skallade mot stenläggningen, sablarne blixtrade, kommando-orden ljödo.

De lätta dragonerna sprängde in på den tätt packade folkmassan, och hugg skiftades åt höger och venster. Förbannelser och jemmerrop hvirflade om hvarandra mot ordningens och lugnets riddare. Åtskilliga förtrampades under hofvarne; andra förblödde i rännstenarne, utan att någon anstalt togs att undanskaffa dem; pigans schawlett var lika litet, som sjömannens tröja, fredad för sabelns påhelsningar. Pöbelväldet efterträddes af militärväldet, båda lika förhatliga, båda lika förtjenta af sansade medborgares ovilja och förnuftiga styrelsers misstroende. Den, som ville springa undan, blef efterjagad; den, som stod stilla, förklarades vilja trotsa, och lycklig han, om endast "flatan" dansade på hans rygg. Visserligen försökte förtviflan det yttersta. En och annan af de förvägnaste mätte bladet af sin täljknif i en stegrande hästs inelfvor. Med naglarne ref man upp de med domkraft nedstötta gatstenarne, och dessa blefvo farliga vapen i raseriets händer, som såg döden framför sig och häktet bakom sig, som, med dragonernas sablar öfver hufvudet, ägde föga eller intet att förlora. Men Frankrike hade icke ännu skänkt verlden barrikadernas betydelsefulla konst, och för öfrigt fanns lyckligtvis i denna råa massa för liten sammanhållning, att något planmessigt motstånd ens skulle bli möjligt. Väl störtade, vid de skurar af stenar, som ögonblickligt föllo, en eller annan blödande dragon af hästen, och ett par ryttarhästar, som lösa galopperade genom

gatorna, visade för Stockholm, att segern öfver pöbeln, äfven å de vinnandes sida, icke var köpt utan nederlag. Men klart var det, äfven för de mot öfvermakten kämpande, att segern slutligen och ovilkorligen skulle stanna på disciplinens och den fullkomliga beväpningens sida. Massans ansträngningar voro för litet koncentrerade, för mycket stämplade af medvetandet om en dålig sak, för att ens den mest uppproriskt sinnade af de skygga åskådarne i fönstren skulle ett ögonblick kunnat hysa den djerfva förmodan, det pöbelns bemödanden kunde krönas med endast en skymt af framgång. Det verksamma försvaret upphörde innan kort, och blott en eller annan speglosa från de flyendes läppar sökte ännu behålla fältet.

"Förbannade dragoner!" skrek en gesäll, hvilken sökte stämma blodet, som droppade ner från hans sårade arm; "riden j edra hästar såsom djeflar, så tror jag, att djefvulen i stället rider er."

"Om ni vore folk," ljöd en annan röst, "så kunde vi ha att beklaga oss. Men nu ären j hästfolk, hälften folk och hälften fä. Man kan icke bättre begära af er."

Men innan kort tystnade äfven dessa reservationer mot erkännandet af militärens öfvervälde, och den tomma gatan, med täta blodsdroppar öfver den nyfallna snön, som bar spår efter de menskliga varelser, hvilka i den sprattlat under hästhofvarne, den fullkomliga tystnaden, de häpet, åtskiljs smygande vandrarne — allt bevisade, att segern var lika fullkomlig som ovedersäglig.

På den tomma gatan råkades, en stund efter detaschementets aftågande, tvenne personer, som försigtigt smögo sig fram från serskilda håll och slutligen, med skenet af en blott och bar händelse, stötte tillsammans.

"Slapp du helskinnad undan?" frågade den ene, hvars drägt förrådde en sjöman.

"Så helskinnad, som tvenne hugg af en skarpslipad sabel kunna göra en syndig menniska. Men lyckligtvis hafva de lätta dragonerna lärt af sina principaler att icke gå på djupet, och ehuru komissklädet i min jacka är sönderskuret, liksom af en rakknif, så äro skråmorna på min rygg icke farligare, än Hans Maj:ts blessyr i sista finska kriget. Men om jag icke mycket misstar mig, hörde jag din röst i tumultet."

"Åj ja!" yttrade sjömannen, hemskt skrattande, "jag utgöt mig i en liten välsignelse öfver Armfelt, som man lyckligtvis skref på en dumdristig gesälls räkning, och jag räddade i största inkognito en Ribbings hals ur vippgalgen, hvarföre mina högvälborna förfäder böra stanna i förbindelse hos mig."

"Men *vi* stanna ingalunda i förbindelse hos dig derföre att du i otid kastar oss polisens spårhundar i hälarne. Hvartill skulle den här enfaldiga gatbataljen tjena? Man kan underblåsa missnöjet försigtigt, utan att i otid blåsa det i låga. Du kunde ha tigit med ditt "ner med Armfelt!" — och hela den här blodiga farsen hade varit ospelad. Tror du ej, att man skall komma brännvinsutdelningen på stadens krogar på spåren? Tror du icke, att man skall leda sig ända till namnen på vissa uppviglare, hvilkas nackar

kanske i detta ögonblick icke äro mera värda, än en tiggares förbrukade skjorta? Det fördömda skränet har väckt vederbörande, och man spetsar de långa öronen. Jag ger djefvulen, om Stockholm har några trashankar flera eller färre, om en bagare kanske saknar en gesäll, när degen skall knådas i afton, eller en familj räknar en medlem mindre att dricka ölost vid qvällsbordet. Blod, medborgares eller fienders, rör mig föga. Men vår sak är för vigtig, att sättas på spel på spetsen af din tunga."

"Folket har sett blod," genmälde sjömannen, "dermed är redan mycket vunnet. Man påstår, att vargarne behöfva en dylik syn, för att rätt komma i tagen. Man kan nu vänta allt af förbittringen."

"Som redan är tillräckligt afkyld af sabelhuggen. Om pöbeln åtminstone hade fått smaka, hvad ljufheten af ett, om också blott ögonblickligt, öfvervälde vill säga. Men nu — endast det lumpnaste, dummaste, löjligaste nederlag, nerhuggna såsom en fårskock, sönderstampade under hästfötterna såsom axen i en tröskmaschin, jagade såsom agnar för vinden, hela saken en minuts arbete för en patrull af ett garde. Om åtminstone deras första chock hade blifvit tillbakakastad — massan hade då sett, att det icke var omöjligt att besegra reguliera trupper. Oh! hade jag endast ägt tio beslutsamma män med mig, jag skulle vräkt denna feghjertade ryttarhop ur sadlarne, och drifvit den på flykten med flatan af dess egna sablar."

"Ja! det var utan tvifvel en förlust för historien, att du icke fick utföra denna lysande

bragd, som säkert skulle gjort dig till en af Europas första infanterister," sade sjömannen. "Emedlertid vill jag ge dig ett råd. Drag den röda peruken litet mera åt venstra örat, ty der skymtar skenbarligen fram en lock af Johan Jakob Ankarströms korpsvarta hår, och det gör dig, vid alla dumhufvuden i kalendern! icke renhårig i polisens ögon. För öfrigt kan jag, Gud ske lof! med temlig köld bära dina förebråelser. När har man, sedan verldens skapelse, någonsin hört, att den ene ledamoten i en sammansvärjning var belåten med hvad den andre företog sig? Det hör till naturen af dylika föreningar att vara oeniga. Och du förnekar icke din natur såsom sammansvuren."

"Med gäckerier afslår du lika litet mina anmärkningar, som du nyss, med att fly, afslog kavalleri-chocken. Emedlertid måste väl *vi* tänka på att förebygga det onda, som *du*, med din barnsliga hetta, dragit öfver oss. Jag går till Bjelken."

"Och lemnar grandet åt sitt öde," sade sjömannen leende, "dock — bedraga icke alla tecken, så lotsar jag väl mig sjelf i hamn. Jag har åtminstone icke en gång förut, i likhet med en viss person, varit dömd för majestätsbrott, och jag har ett tills dato rent register att synda på. Skulle derföre någon finna en tillfällig likhet mellan en upprorisk sjöman och en kapten vid gardet, så kan jag upplysa, att min far — ägde *oäkta* söner."

De båda kamraterna skiljdes åt. Sjömannen tog vägen åt Drottninggatan.

Någon känning af den fruktan, som han icke ansåg sig tillständigt att visa för sin medbroder i sammansvärjningen, måtte emedlertid ha förmått honom att, vid passerandet af sin boning, ömsa drägt, och utbyta den misstänkta sjömanströjan mot en civil kostym, som bättre motsvarade hans ställning i samhället. Nedkommen på Drottninggatan lånade han ett uppmärksamt öra åt massans utlåtelser, hvilka i det hela voro stämda i en alltför litet royalistisk ton, för att ens böra yttras på en så, att dömma efter namnet, loyal plats, som Drottninggatan. Ryktet om kavalleri-chocken hade redan allmänt hunnit sprida sig, och äfven mötts af ett temligen allmänt missnöje. Åsynen af åtskilliga sårade, som vid forslingen till lazarettet buros öfver gatan, dessa bleka anleten med dödsvettens klara perlor på pannan, dessa stympade, blodiga lemmar, dessa låga, i hjertat skärande suckar af jemmer och pina — allt bidrog att i sinnesstämningen för ögonblicket lägga en bitterhet, som redan smakade något af hatets galla. Till saktandet af denna våldsamt uppsjudande känsla bidrog just icke heller det öfvermod, hvarmed hopen nu, efter chocken, mer än någonsin behandlades af de patruller lätta dragoner, som i rask traf ilade genom gatorna, och, leende, jagade de förskräckta vandrarne framför sig. En folkmassa gör sig i allmänhet hvarken reda för sina sympathier eller sitt hat. För den, liksom för skalden, är ögonblickets ingifvelse allt. Den afvägde icke nu den möjliga rättvisan af de kungliga vapnen; den såg endast det förhatliga i ett anfall — som dock kanske var nödvändigt —

på en obeväpnad folkhop, i nedsablandet af medborgare, utan föregående varning, utan försök att på ett mildare sätt återställa ordningen. Man talade icke mycket, men man hviskade; åtskilliga skakade betydelsefullt på hufvudet; man vek väl undan för dragonpatrullerna, men blicken trotsade, fastän foten steg åtsides. Grupper samlade sig här och der, ehuru de innan kort skiljdes åt. Det elektriska ämne, som kallas missnöje, fick likväl tid att meddela sig, och massan anade troligtvis att en harmoni — den gemensamma obelåtenhetens dystra och ängsliga harmoni — rådde emellan de olika, brokiga skarorna.

"Litet menskligare kunde man ha förfarit," sade en bedagad, hederlig borgersman, "elfva personer lära vara dödade och trettio sårade."

Detta antal var påtagligen för högt uppskattadt, men, om någonsin, öfverdrifver ryktet vid tillfällen, som dessa.

"Ett elfvaårs barn har blifvit blesseradt," upplyste en stämma.

Detta var bevisligen en osanning, men aldrig är det lättare, än vid dylika tillfällen, att utprångla berättelser äfven af den vidunderligaste natur, och att få dem emottagna såsom gällande.

"Död och förbannelse öfver sådane upprätthållare af ordningen!" mumlade en tredje.

"Jag skulle icke undra," sade en fjerde, "om massan, rättvist retad af ett förfarande, som detta, skred till ytterligheter. Att så bli betraktad, som ett höstslagt, och utan vidare omständigheter huggen för pannan — tvy djefvu-

len! Tror militären sig ha att göra med oskäliga kreatur, så skola vi — död och helvete! — klappa själarne ur dem. Vi ha svurit Kungen lydnad, men mer än lumpen den, som låter hundsvottera sig af hans krigsknecktars sablar. Må Kungen sjelf rida ut till sitt folk, och tala med det, som en far till sina barn, och niding då, trefalt niding den, som höjer en hand emot honom! Den slita vi genast i tusende stycken, och hänga hans blodiga hufvud på första lyktpåle, för att visa Gustaf III, att det icke är *honom* vi beklaga oss öfver — *hans* skuld är det icke, att vi lide orätt — *han* vill det icke — *han* är blid och nådig mot alla — men en gång falla väl fjällen också från *hans* ögon. Han får då se, hvilka, som menat honom bäst — hans *folk* eller hans *gunstlingar*."

"Akta er!" skrek en femte, "der kommer en patrull i frisk traf, sablarne svängda och krokarne i kamparne. Måhända är det för min kontribution, som den granna jackan blifvit köpt, hvilken den der sqvadronerande lymmeln bär öfver axlarne. Och ändå skäms han icke att svänga sin sabel in i ansigtet på mig. Det ha vi till tack, för det att vi, med svett och möda, solda en värfvad armé."

"Kungen! Kungen!" lopp det nu en hviskning genom massan, och verkligen hördes äfven från Gustaf Adolfs torg dofva trumslag, hvilka antydde, att majestätet passerade förbi den der belägna högvakten.

En sqvadron af Borgerskapets kavalleri, som anhållit att få eskortera Konungen, red framför den kungliga vagnen, i hvilken endast Gustaf III

och Armfelt åkte. Derpå följde ett par vagnar med Kammarherrar och adjutanter, och slutligen en afdelning dragoner. Konungen lät, emot sin vana, köra långsamt, och tycktes mer än någonsin anstränga sin öfverlägsna talang att, till sin fördel, intaga en folkmassa, för att dymedelst, om möjligt, utplåna det hemska och våldsamma intryck, hvilket de, måhända utan Konungens bifall, företagna kavalleri-demonstrationerna nödvändigt måste hafva väckt hos hela Stockholms allmänhet. Gustafs leende syntes derföre mildare och tjusfullare, än någonsin; hans helsning var behaget sjelft. Men ehuru Gustaf inom Stockholm utan tvifvel var mera älskad, än för mängden likgiltig, ehuru ingen der tviflade på hans goda hjerta och hans önskan att se sitt folk stort och lyckligt, så var likväl känslan af den öfvergångna behandlingen hos massan ännu alltför bitter, att man skulle kunnat förmå sig att med jubelrop förneka den obelåtenhet, hvaraf man kände sig djupt och smärtande intagen. De försök till hurrande, som här och der gjordes, blefvo nästan nedtystade af mängden, och, under de lyftade hattarne, talade ur hvarje anlete en allvarsam, nästan dyster stämning; ur månget till och med en förebråelse. Man gjorde icke något försök till ett öppet ogillande, som skulle kunnat såra majestätets helgd, men det låg något af en stor-artad resignation i denna tysta obelåtenhet.

Så hade tåget framskridit ända till början af Norrtullsgatan. Der upphörde nästan med ens folksamlingen, och gatan erbjöd, med sin disproportionerliga bredd och de låga, omgifvande

planken, en öde, liflös anblick. Då satte Gustaf hatten, som så länge, under helsningen, varit i jemn rörelse, hårdt och häftigt på hufvudet, och yttrade med upprörd stämma: "denna ihärdiga tystnad, denna kalla höflighet — utan ett rop af bifall, utan en suck af välsignelse — c'est à vous, monsieur Armfelt! Det är ni, som skiljt mitt folks hjertan ifrån mig. Det är ni, som på mig öfverflyttat en del af det hat, man ägnar er."

Det var icke för första gången, som Armfelt kände hela obehaget af att vara hvad verlden kallar en Furstes favorit.

---

11 Kapitlet.

Riksdagen i Gefle hade redan slutats, såsom läsaren af historien torde påminna sig, på ett lika plötsligt, som för styrelsens afsigter missgynnande sätt. Spänningen hade nått sin höjd. De båda statsmakterna, Konung och Ständer, agerade nästan i öppen offensiv emot hvarandra. För att rädda ett af många samhällsklasser och ur många synpunkter betvifladt anseende, återstod för Gustaf III, som med Gefle-riksdagens afblåsande signalerade sin reträtt från det parlamentariska stridsfältet, ingenting annat, än att sysselsätta sitt folks uppmärksamhet med spektaklet af dess Konungs uppträdande såsom kämpe för en sak, hvilken var ungefär för Sveriges intressen lika främmande, som skärselden — supponeradt att den finnes — måtte förefalla en rustande goddagspilt. Dock — försynen hade

redan, i sin vishet, beslutat, att Gustaf III aldrig skulle taga det lunkentusartade steget mellan Helsingborg och Paris; den hade utkorat sina redskap, i sig sjelfva föraktliga, förkastliga, obyggliga; men, såsom Boasormen kring sitt offer, hade emedlertid den alltmer omkring sig gripande sammansvärjningen slingrat sig kring Gustaf III:s lif, ett lif som, alltid ytligt, flyktigt, lättsinnigt, nu vägde lättare, än en fjäder ur en amorins vinge — — det låg endast några dagar qvar i vågskålen.

Under fortsatta missförstånd, beständiga tvister, oupphörlig, inbördes afund hade sammansvärjningen kinkat sig fram de korta månader, under hvilka vi i vår berättelse lemnat den ur sigte. Medbrottslingar — huru besynnerligt det än låter — kunna sällan sinsemellan enas. Öga mot öga med rättvisan, inför domarebordet, kedjar dem en gifven, en tvingande nödvändighet — det gemensamma intressets — åtminstone för ögonblicket tillsammans. Detta intresse har, mer än en gång, varit en magnetisk, förbindande kraft mellan tvenne jernblackar, hvilka annars icke skolat vilja råkas, om ej för att sparkas. Det är med medbrottslingar, som i Quentin Durward, med Ludvig XI och hans astronom. Den ene hatar den andre och skulle icke ogerna vilja kasta ut honom genom fönstret, men med en hemlig rysning känner han, att deras dödsdagar äro så nära förknippade, — att kanske begges blod skall blandas på samma bila, och samma pöbel brösta sig öfver begges afrättning. Den, som någon gång, icke för att spionera — ty derifrån bevare Gud hvarje hederlig man — men

för att lära, ty man lär äfven af olärda, lyssnat, vid gallren af en fängselglugg, till de nattliga samtalen mellan personer, anklagade för samma brott och delägare i samma häkte; den, som sett deras vilda åtbörder, deras emot hvarandra knutna näfvar, då de i månskenet, vid skramlet af kedjor, till hälfts rest sig ifrån sina halmbäddar, med raseriets uttryck i anleten, dem fängelseluften målat med denna egna, gråguła färg, som är syndens hy; den, som varit ett icke anadt vittne till de förbannelser, hvarmed dylika herrar bjuda hvarandra god natt; den skall måhända, med någon grund för sitt påstående, kunna säga, att ett gemensamt brott alstrar ömsesidigt förakt och ömsesidig misstanka, aldrig förtroende, aldrig vänskap. Brottet i sig sjelft utgör ingen sympathi mellan skälmar; det är behofvet af gemensamt försvar, som förbrödrar dem. Och ehuru statsförbrytelser af gammal häfd figurera som en högdragen adel bland andra simplare och borgerligare förbrytelser, så äger dock vårt föregående räsonnement en slags tillämplighet äfven på den sammansvärjning, som nu trängde allt närmare trappan af den olycklige Gustaf III:s thron. Denna kedja bestod af länkar, bland hvilka hvar och en trodde de öfriga färdiga att springa, och af sådan anledning alltid förmenade sig sjelf sitta emellan. Häraf föddes misstroende och ömsesidig obenägenhet, och medvetandet af ett gemensamt brott aflade af sig inbördes förakt. Ty, ehuru litet främmande ett kungamord klingade i jakobinismens öron, så ville ändå knappt sofismerna förslå, när de sammansvurne betänkte, att Gu-

staf III, vid mer än ett tillfälle, varit flera af dem en välgörare, och sinsemellan ansåg sig troligtvis hvar och en bland dem mindre otacksam, än de öfrige, och fann deri en önskad anledning att se kamraterna öfver axeln — att förakta dem.

Dag från dag hade redan den slutliga katastrofen blifvit uppskjuten. Rädd, men skrytsam, fruktade pluraliteten af sammansvärjningen det afgörande ögonblicket, och önskade att, om möjligt, fördröja detsamma. Men, vid den öfverläggning, som sist ägt rum, hade v. S. framträdt och oeftergifligen fordrat dagens bestämmande till den 16 Mars, då en Operamaskerad skulle gifvas, och troligen af Gustaf III besökas. Den 18 i samma månad var utsatt till det högtidliga firandet af Fröken * * *s bröllopp med Öfverhofjägmästaren i survivans, Grefve Segerschöld. v. S. tyckte sig åtminstone behöfva *en* dag, för att bereda Segerschöld på felslåendet af hans hymeneiska förhoppningar, ehuru väl också denne sednare visste det vara stridande mot anständighetens fordringar, att en Hoffrökens bröllopp firades under påstående hofsorg.

En person hade emedlertid, fattad af samvetsqval, beslutat att göra hela komplotten om intet. Denne man var Liljehorn. Han, som icke visste, att Gustaf redan, genom en besynnerlig ödets skickelse, undergått sina varningsgrader, hade beslutit att ge honom en vink om den fara, som sväfvade öfver hans krönta hufvud. Liljehorn hade vidtagit ett slags halft försök att två sina händer rena från kungablod, att ano-

nymt varna för en olycka, som han egenhändigt bidragit att framkalla. Men som det merendels med hvarje halfhet är förhållandet, tjenade Liljehorns ånger, som var för feg, att vara uppriktig, till ingenting, och, som vår berättelse längre fram skall förmäla, studsade hans varning tillbaka mot en nyck af hjeltemod eller en vana af obetänksamhet från Gustaf III:s sida.

Den 15 Mars 1792 led redan mot sitt slut. v. S. tillbragte några förstulna ögonblick hos sin trolofvade, som nu i någon mån återhämtat väl icke helsa — dess rosor skulle aldrig mer blomstra på hennes kinder — men undergifvenhet för sitt hemska öde, och i viss mån kraft att, utan ständiga tårar, utan ständig klagan, bära det. Hon hade redan, sjuk, men skön, matt, men hänförande, med det svaga, lidande hufvudet lutadt mot kudden i ländstolen, emottagit lyckönskningar till den redan försiggångna lysningen mellan henne och Grefve Segerschöld. Hon hade då lett sorgligt, och sett uppåt himlen, men tackat de lyckönskande, med hela det ljufva, tillitsfulla uttryck, hvaraf hennes milda öga var mäktigt. Hon hade en gång bett Segerschöld, att han ville dröja med lysningen till dess hon tillfrisknat, men då han dertill nekat, under framkastande af ett artigt skämt, hade hon, suckande, fogat sig i hans behag, och med en brist på egen vilja, som hos vissa sjuka stundtals är så vanligt, låtit honom handla, som han önskade, utan att ens med en enda fråga derom falla honom besvärlig. Mekaniskt, som en kassör sin vanliga uppbörd, hade hon emottagit de rika gåfvor, hvarmed hennes fästman hemsökt henne;

hon neg likväl behagligt och tacksamt, ty behaget var för henne natur och hon visste sedan barnaåren, att man skulle tacka, då man fick något. Hon såg tankfullt på de gnistrande juvelerna, och betänkte, huru mycket lyckligare hon skulle vara utan dem. Hon lekte med de dyrbara bijouerna, men påminde sig derunder, att presenter från en fästman, som man afskyr, icke äro något att leka med.

Det är kanske svårt att kasta någon klar dager öfver Fröken Elisabeths sinnesbeskaffenhet vid den tidpunkt, dit vår berättelse nu hunnit. Nedstämd genom inflytelsen af en tärande sjukdom, var hon ögonblickligt en varelse af fullkomlig apathi, med känslan döfvad af det slag, som träffat henne, med förmögenheter af ett långt lidande förslöade. Hon liknade då sig sjelf vid en menniska, som stupat i en flod och bortföres af strömdraget, men som redan uppgifvit att kämpa mot den iskalla nödvändigheten, och, med armarne i korss, i dödsyrslans orediga drömmar, sjunker allt djupare och djupare. Hon hade deremot andra stunder, när själen ögonblickligt återvunnit sin spänstighet, då hon delade densamma, till hälften hvardera, emellan endast tvenne känslor, fruktan och hopp; då hon fällde tårar vid tanken på den afskydda förening, hvilken, hotande, stod så nära inpå henne, men sedan log hon genom tårarne, vid föreställningen, att, räddad, en gång slutas i v. S.s trogna armar, och på dem bäras i triumf in i det paradis af huslig lycka, som hennes kärlek så ofta i glödande färgor för henne målade. Det rätta innehållet af de korta, betydelsefulla vinkar,

dem v. S. låtit undfalla sig om en stundande, för Elisabeth och honom vigtig förändring, hade väl denna förra, med sin själs vestaliska renhet, aldrig kunnat ens på afstånd ana; men denna förutsägelse kom från läppar, dem hon i den beundran, hvartill en älskande qvinnas kärlek så lätt öfvergår, ansåg mäktiga af orakelspråk. Utan att således närmare undersöka halten af v. S.s förespeglingar i detta hänseende, såg hon endast deri bilden af en lycklig framtid, och, såsom den skeppsbrutne vid sin planka, hängde hon sig fast, utan annan klar besinning, än begäret att räddas, vid denna tro på en blifvande, hugnerik förändring i hennes öde. Men när den kroppsliga svagheten understundom tog öfverhand, när Elisabeth kände sitt bröst så både fysiskt och psykiskt beklämdt, då stal sig misströstan in i hennes hjerta, och marterade dess ömtåligaste fibrer, till dess att tårarne brusto henne ur ögonen och hon slutligen försjönk i det tillstånd af dvala och känslolöshet, som vi ofvanför antydt, för att sedan, med starka läkemedel, åter lockas till lif, åter genomvandra denna bedröfliga kretsgång af hopp, misströstan och sist fullkomlig apathi.

"Du är så tankspridd i dag, min egen Julius!" sade Elisabeth och fattade hans hand mellan sina.

"Tankspridd — ja, Elisabeth! Jag kan ha skäl att vara det."

"Aldrig, om icke jag är det på samma gång. Dina bekymmer måste du dela till hälften med mig, och först, när den ena hälften nedtynger mig, som är den svagare, har du rättighet att

sucka under den andra. Ser du, i utbyte vill jag ge dig hela min glädje på jorden — ack! med undantag af öfvertygelsen om din kärlek, har den icke varit stor, men jag skulle vara dubbelt tacksam för denna glädje, om jag visste, att jag kunde öfverflytta den hel och hållen på dig."

"Du säger sjelf, Elisabeth! att jag är den starkare. Låt mig derföre behålla bekymren på min lott. En annan gång, då vårt öde hunnit sin utveckling, skall du lära känna hvad som nu gör mig så betänksam och grubblande."

"Nå väl, Julius! din tillkommande hustru skall aldrig söka att tränga sig in i dina hemligheter, men din fästmö skall aldrig låta fråntaga sig rättigheten att kyssa bort hvarje moln af bekymmer från din panna."

Och Elisabeth böjde sig öfver den älskades panna, och tryckte på den en kyss, flyktig och försvinnande, som hennes lif, men glödande, som hennes kärlek. Och dock — hvad denna ringa ansträngning, denna obetydliga sträckning af kroppen förorsakade henne plåga! Huru marteradt hon kände sitt lidande bröst! Kanske var det först i detta ögonblick, då den kyss hon räckte den älskade förorsakade henne en gruflig smärta, som Elisabeth begrep, att död och kärlek kämpade om hennes varelse; att hennes bröst var den härjade valplats, der de stridde om segren, der kanske innan kort döden skulle lägga sin kalla, jernklädda hand, på det hjerta, som nu klappade onaturligt hårdt af feber och kärlek.

På en stund yttrade ingendera af dem ett ord. De sågo endast tårögda på hvarandra, utan

att drista i ett samtal ge en yttre bild åt den fruktan, som nu, kanske hos Elisabeth för första gången, för begges fantasier målade fasansvärda syner. *Hon* vågade icke tala, innan hon kände sig ha återvunnit nog krafter, att i ett sammanhang framsäga några meningar, för att icke, om hon af brist på andedrägt tvingades afbryta i en mening, derigenom ännu genomskinligare för v. S. röja ohjelpligheten af sitt tillstånd. *Han*, den starke, den oböjlige, som annars oförfärad i en drabbnings hetaste larm skulle sett döden i hvitögat, han hade icke *mod* att tala i detta ögonblick. En dunkel känsla sade honom, att det bör vara tyst vid en dödssäng, och han kände dessutom, att han icke nu skulle kunnat öppna sin mun, utan till en klagan öfver den Försyn, hvilken, enligt hans egen, trotsiga tanke, lofvade honom så mycket, för att hålla så litet. Det är endast få, upphöjda naturer, som äga förmågan af martyrens dystra storsinthet och hårdhjertade dygd. De flesta böjas under olyckan, och tillägna sig dymedelst äran af en resignation, som, noga sedt, blott är ett barn af tvånget, ehuru den kristliga undergifvenheten borde vara dess enda, rätta moder. Åtskilliga, mera kraftfullt danade, men föga religiöst stämda, blifva uppbragta på Gud, och jäfva, med otrons fanatism, hans domsrätt, emedan de anse honom för deras uppenbare vederdeloman. För att egentligen kunna räknas till desse sednares antal, ägde väl v. S. för klart förstånd, för säkert omdöme; men, uppfostrad i en fritänkande tid, från ynglingaåren fästad vid ett fritänkande hof, hade till och med v. S. icke nog styrka att

slita sig lös från den känsla af bitterhet, hvarmed han åsåg, huru det enda han skattade dyrbart på jorden, hans älskarinna, hans brud, småningom, tum för tum, sjönk ned i grafven, utan att hans arm, denna kraftfulla arm, som kände sig i stånd att störta omkull en thron, kunde, med all sin styrka, rycka henne en hårsmån tillbaka in på lifvets område.

Elisabeth bröt sjelf först tystnaden.

"Julius!" sade hon, "nu vet jag, hvarföre du förefallit mig så tankspridd, så besynnerlig. Du sörjer öfver mig. Du sörjer din brud, lefvande. Men, fastän jag nu är svag, mycket svag, skall jag nog i dina armar återvinna krafter. Döden skall icke nännas rycka bort mig, innan jag åtminstone fått lefva ett år tillsammans med dig. Ett år — det är ju icke så mycket begärdt, då man knappt är fyllda tjugo. Men ett år beständigt, oupphörligt, hvarje ögonblick tillsammans med dig, trehundrade sextiofem dagar af salighet, kanske är det ändå för djerft fordradt; kanske går en sådan önskan himlens sällhet för nära, att kunna fyllas på jorden."

Liksom solen måhända aldrig är skönare, än just i sin nedgång, då den samlar sina skäraste, ljufvaste strålar till afsked, så företer sig aldrig kärleken högre och uttrycksfullare, än vid dess öfvergång från en verld till en annan, då hon sammansmälter all den ljufhet, hvaraf hon ännu är mäktig, i det milda leende, hvarmed hon helsar den snart öfvergifne, all sin återstående lifskraft i den handtryckning, som, från att vara kärlekens, inom några ögonblick är dödens. I en sådan stund falla stoftkornen

från dess vingar; hvarje gnista af sinnlighet sjunker, slocknande, ned vid porten af evigheten, och just med denna andra skiljsmessa renas kärleken till hvad den var, då den först, oskärad, skiljdes från fäderuehuset, himmelen, fastän den sedermera, vid vandringen genom stoftet, icke kunnat skudda dammet af sina fötter, men hon kan det, då hon, döende för jorden, lyfter sig, för att lefva i skyn. Men också ges måhända icke någon öfvergifnare, hemskare känsla, än att så hvarje ögonblick frukta att se sitt lifs skönaste syn försvinna, för att aldrig mer visa sig, att hvarje minut, darrande, lyssna till ljudet af en älskad stämma, för att kanske, fasande, erfara, att den för evigt tystnat. Och vidare tro vi oss icke behöfva utveckla hvad v. S. erfor vid detta en olycklig kärleks sorgliga möte.

"Men," fortfor Elisabeth, "låt oss icke längre tala om min sjukdom. Jag ser, att det plågar dig. — Det har fallit mig något in. Om jag skulle släpa mig fram till Gustaf III:s thron, böja knä för honom . . !"

"Du på knä för honom — du, den rena, skära jungfrun på knä för Gustaf III! Det vore en syn, hvaråt afgrunden skulle le, en ondskans segerfiring. Och hvarföre skulle du så dyrka Baal?"

"Man påstår, han är ädelmodig. Jag skulle säga honom, att jag afskyr Segerschöld, att jag älskar dig. Han skulle se mitt bleka ansigte, och tycka, att jag lidit nog. Jag skulle be honom om nåd för dig . . . om hans tillstånd till vår förening."

"Han skulle svara dig, att han aldrig hört talas om tre lysningar utan derpå följande giftermål; ty han har mod att gäcka sitt lands lagar, men icke sitt hofs ceremoniel. Men, Elisabeth! du skall icke behöfva förödmjuka dig, sänka dig i stoftet för den, som, om menniskor skattades efter förtjenst, icke vore värd att knyta till ditt skoband. I morgon, vid denna tiden, är du fri."

"Fri!" upprepade Elisabeth med en lätt suck och en sakta skakning på hufvudet, "fri! Du har så ofta gifvit mig dunkla vinkar om att något förestode, *något*, hvarom du emellanåt talat så hemskt och hotande, att jag dervid känt mig helt beklämd. — Uppriktigt, Julius! i vår kärleks namn! hvad ämnar du?"

"Nu får du icke veta det. En annan gång — — det fordrades en lång berättelse, för att du skulle kunna fatta sammanhanget, och en angelägenhet af yttersta vigt för oss båda kallar mig genast härifrån — jag har redan förglömt mig, men det var också hos dig."

"Intet smicker, Julius! för att dölja sanningen," sade Elisabeth allvarsamt, "jag *vill* veta sanningen."

"Bed mig icke. Jag kan icke emotstå dina böner, och hvad jag tvingades att säga dig, skulle kanske endast förskräcka dig. Farväl, Elisabeth! Ett gladare återseende!"

Han ville gå, men, med samlandet af hela sin återstående kraft, skyndade hon efter honom, och, stödjande sig mot hans arm, frågade hon honom, i det hon blickade honom djupt i ögonen:

"Således något *förskräckligt?*"

"Åh nej! Elisabeth! Det är en bagatell, en småsak, men det måste bli dig en surpris. — Farväl!"

v. S. hade nu hunnit nästan till dörren.

"Innan du träder öfver denna tröskel," yttrade Elisabeth med högtidlighet, "måste du, om jag ej skall anse din ed om kärlek för mened, ärligt svara på min fråga: hvad ämnar du?"

"Intet, Elisabeth! intet. — Om du icke vill göra oss båda olyckliga, fråga mig icke!"

"Hvad ämnar du?" upprepade Elisabeth med en sällsam oro i sina blickar, och med befallande ton.

"Nå väl då! — men nej! Skona mig, skona dig sjelf, Elisabeth!"

Men med den retliga häftighet, som stundtals är lungsigtiga egen, ropade hon: "För sista gången, om jag icke skall anse dig vilja bedraga mig: hvad ämnar du?"

"Jag ämnar mord. Kungen måste dö."

"Intet mord, intet blod för min skull," skrek Elisabeth, svindlande, och sjönk på knä, men hon märkte icke sjelf, att det var inför blotta dörren hon knäböjde. Förtviflande att kunna emotstå hennes varningar, hennes böner, dem han förutsåg, hade v. S. skyndat bort.

---

12 Kapitlet.

Som temligen lång tid, kanske öfverskridande både etikettens och romanens fordringar, förflutit, sedan den värde läsaren gjorde någon visit hos Grefvinnan Segerschöld, så taga vi oss

nu friheten att åter dit införa honom. Hon hade mycket förändrat sig, sedan vi sist sågo henne, ty passioner härja kanske mer än år. Men ej nog, att de yppiga formerna krympt sina dimensioner; äfven glansen af den stolta, eldiga blicken hade förbleknat i samvetsqvalens tårar, och brann nu på en gång matt och dystert, liksom endast för att upplysa en tärande smärtas härjningar på den infallna kinden. Den bar spår efter många qvalfullt genomvakade nätter, många för en stolt själ kränkande förödmjukelser; det var som hade dess rosor brännts bort af förhatliga kyssar. I denna panna, förr så hvit och slät, som pannan på Sergells Psyche, hade redan ett system af skrynkor utbildat sig; pannan är ibland förrädisk, om äfven icke läpparne äro det; den förra talar om sorger, som de sednare vilja förtiga; den förtäljer sanningen i kabbalistiska figurer, medan läpparne lika figurligt förneka den. Kanske hade Grefvinnan lidit mer än hennes offer, fastän hennes starkare natur ägt större förmåga af motstånd. Dock hade sjelfve Gustaf III angående henne yttrat, att, om man förut kunnat hos henne studera den klassiska skönheten, så vore der nu godt tillfälle att studera de klassiska fornlemningarne.

Det var likväl en tanke, som, mer än alla andra, gjutit bitterhet öfver de sednast förflydda månaderna af Grefvinnans lif. Det var en gräslig föreställning, som hon, i osaliga, grubblande timmar, nästan hunnit utarbeta till öfvertygelse: föreställningen derom, att hon, utan att öfverlemna sig åt Gustaf III, kunnat afvinna honom hans bifall till Fröken Elisabeths

förlofning med hennes svåger. I ett förtvifladt ögonblick hade hon tagit detta förtviflade steg, då hon troligen, i medvetande af den makt hon vid denna tid ägde öfver den sinnlige Fursten, med koketteri, på skämt kunnat aftvinga honom detsamma, som nu kostade henne verklig, djup förnedring. Det ligger en stor sanning deri, att förbrytelsen straffar sig sjelf. Grefvinnan Segerschöld skulle, innan hennes plan ännu nått sitt mål, finna, att de upprepade kränkningar hon underkastat sig, de förödmjukelser hon lidit, den skymf hon satt på sin qvinnliga ära — allt, som medel för sin hämd — allt var *onödigt*. Hon skulle, fasande, inse, att hon, med ett i rättan tid framkastadt ord, med ett väl valdt infall, kunnat vinna detsamma, som nu med den oerhörda försakelsen att offra det namn af en dygdig qvinna, hon förut ägde och var så stolt öfver, åt en person, som hon afskydde, och som nu uppenbart vårdslösade henne, behandlade henne likt ett sjelfsvåldigt barn en docka, hvilken ej mera roar, än, såsom lifvad af ett minne från fordna tider, bevisade henne något drag af välvilja, och än högt gäckades på hennes bekostnad.

Emedlertid måste en qvinna, stolt, som hon, af naturen icke fri från den våldsamma passion, som kallas hämdgirighet, ej utan en förfärligt bitter känsla kunna tänka sig den person, som, nyss triumferande öfver hennes i botten endast låtsade svaghet, nu, kanske af ömkan, väl icke aldeles förbiság henne, men ändock lät henne tungt känna, att den uppmärksamhet han ögonblickligt skänkte henne, mera sträfvade att

vara af en tröstande, än af en kärleksrik natur, mera hade för afsigt att icke visa sig otacksam, än att visa sig intagande och förälskad. Grefvinnan hatade Gustaf III. Hon längtade nästan efter tillfälle att i handling vinna utrymme åt detta hat.

Grefvinnan satt på soffan i sin salong. I hennes hand hvilade ett nyss uppviket bref, som var af följande innehåll: "Min Grefvinna! Den, som skrifver detta, känner händelsevis, att Konungen i dag, efter att hafva besökt spektaklet på Bollhuset, och, innan han far till Operamaskeraden, ämnar hos er aflägga en visit. Man förmodar, att ni äger något välde öfver Hans Maj:t. Afråd honom derföre att bivista maskeraden. En stor olycka väntar honom, ifall han der infinner sig. Jag gillar hvarken Konungens politik eller moral, men jag afskyr lönnmord."

"Han *måste* på maskeraden. Han skall dö," sade Grefvinnan, långsamt och bestämdt, "måste jag också till ett öfvertalandets leende samla återstoden af de få behag, som blifvit mig öfriga; skall jag, med döden i hjertat, lägga koketteriets fraser på läpparna; skall jag, hvars enda drägt innan kort är svepningen, kläda mig lättsinnigt såsom en dansös, för att väcka hans sinnlighet — han *måste* på maskeraden. Elisabeths öde är redan gifvet; *hans* skall innan kort vara det."

I detta ögonblick inträdde en kammarjungfru, dock ej densamma, hvarmed vi i förra delen betjenat den värde läsaren. Bland några gamla, väl underrättade fröknar påstods det, att de Besche, som, sedan han förgäfves rigtat sin åhåga till frun, fann jungfrun desto mera hågad, hade in-

rymt åt denna sednare några rum på Norra Smedjegatan, der jungfruns politiska åsigter måtte, under de Besches bearbetning, undergått en stor omstöpning, ty, ifrån förklarad mössa och till och med bindmössa, hade hon öfvergått till hattarnes parti, samt den nyans deraf, som alltid anser den brokigaste färgen för den bästa.

"Kammarherren de Besche!" anmälde kammarjungfrun.

"Säg, att jag har migrän, att jag icke kan taga emot," svarade Grefvinnan med en misslynt ton.

"Hvad kan den menniskan vilja mig?" fortfor hon, då kammarjungfrun aflägsnat sig. "Sedan han förfört min piga, kommer han kanske att lyckönska mig att ha blifvit henne qvitt."

Kammarjungfrun inkom åter och öfverlemnade till Grefvinnan följande rader, skrifna på fransyska, och med blyerts tecknade på ett afrifvet blad ur en plånbok:

"Madame! Om ni icke vill att verlden skall veta hvad som en viss afton föreföll emellan er och Grefve v. S., och hvartill en viss kammarjungfru lyssnade med så mycken uppmärksamhet, att hon fullkomligt kunnat redogöra för hela förloppet; om ni icke vill ha ert lifs plågsammaste hemlighet röjd, så unnar ni mig ett ögonblicks samtal. Måste *jag* gå ohörd från *er* dörr, så lofvar jag att i stället låta höra af mig."

"För honom in!" yttrade Grefvinnan, sedan hon läst skrifvelsen.

De Besche inträdde. Man såg, att han hade något på hjertat, som han tvekade, huru han

skulle kunna framföra. Hans annars så lediga hållning var nästan tafatt. Han liknade en person, hvilken föresatt sig att utföra ett brott, men, när det gäller, känner sig sakna krafter dertill.

"Hvad har ni att säga, min Herre?" frågade Grefvinnan, sedan hon, till en helsning, knappt märkligt rest sig ifrån soffan.

"Ah! min Grefvinna! det är en lång historia. Men, för att i korthet berätta den, mina affärer äro förtviflade. Jag är ruinerad nästan utan att sjelf veta deraf, — innan jag nemligen händelsevis kom att se på förteckningen öfver mina förfallna skulder. Jag söker förgäfves att dölja det för mig: kacherade skurkar och kacherade fruntimmer hafva förorsakat min olycka. Spel och flickor hafva gjort mig fattigare, än tiggaren på Norrbro, ty han äger åtminstone en trasa, som han kan kalla sin egen. Jag äger, då jag noga räknar efter, icke en tråd. Ni, min Grefvinna! har en lysande förmögenhet, hm! och händelsen hm! har satt mig i besittning af en hemlighet hm! som ni utan tvifvel vill äga väl förvarad. Jag skulle nu föreslå er, min Grefvinna! — ja! jag förstår hvad ni vill säga: det är oförskämdt, — men nöden har ingen lag, — jag skulle nu föreslå er, hm! om ni ville göra en handel, som kunde vara fördelaktig för oss båda. Min eviga tystnad står er till buds för åttatusende riksdaler. Jag vet detta bevisar ingen aktning för könet, är icke artigt, icke chevalereskt, men det kan icke hin sjelf vara chevaleresk, då man står på tröskeln till gäldstugu-häcktet."

De Besche var lättsinnig, men icke nedrig. På hans afbrutna meningar, hans stammande tunga var det icke svårt att märka, det den verserade sällskapsmannen skämdes för det sätt, hvarpå han här uppträdde, och att han med afsigt sökte under en yta af grofhet dölja den inre förnedring, hvaraf han kände sig böjd i stoftet.

"Ni handlar sannt, ni handlar konseqvent, min herre!" svarade Grefvinnan, under våldsamt bemödande att åtminstone bibehålla en yttre köld, "såsom ni mot mig, har alltid mannen handlat mot qvinnan, begagnat sig af hennes svagheter, för att få vända dem till sitt nöje eller sin nytta. Det vore ju orätt af er att förneka er natur."

"Jag känner alltför väl, min Grefvinna! att jag är skyldig att bära edra förebråelser, och jag emottager dem med undergifvenhet; men å en annan sida, huru kan ni vara så bålt oförsigtig, att icke rigla dörrarne om er, då ni ämnar göra en karl en kärleksförklaring?"

"I den tystnad jag köper af er, min herre! inbegriper jag äfven er tystnad inför mig. Det är mig en plåga att höra er tala. — Ni har begärt penningar. Ni skall få dem."

Grefvinnan skyndade till en chiffonier, uppslog klaffen, och kastade några sedelbundtar åt de Besche, som tåligt plockade upp dem.

"Jag har icke mera reda penningar," fortfor hon, "men här äro juveler för åtminstone dubbelt den summa ni begärt. Se der! tag! tag! men gå er väg på ögonblicket."

"Ta mig djefvulen, min Grefvinna! jag rår för det! Kan jag någon gång göra ett rikt gifte, skall jag betala er åter — med ränta. Vore ni i mitt ställe . ."

"Så doge jag af blygsel . . . bort! bort! men kom ihåg vårt aftal. Går ett ord öfver edra läppar om . . . ni vet . . . så kom ihåg, att jag kan hämnas."

"Ack ja! Hvem känner ej ert inflytande på en hög personlighet. Ni skulle, hvad stund ni behagade, kunna trampa mig i stoftet. Men då det vackra könet förorsakat min ruin, var det också billigt, att den vackraste bland de vackra, med sin englalika godhet, reparerade mina affärer. Min tacksamhet, Fru Grefvinna . . . ."

"Jag föraktar er tacksamhet. Gå att bjuda ut den åt någon annan för skälig betalning. Det är endast er tystlåtenhet jag hyrt för *er* återstående lifstid. Hör ni det: äfven efter *min* död, måste er tunga vara sluten, liksom hennes, hvilken förrådt mig. Sviker ni detta löfte, skall min vålnad, hvarje natt, förbannande, stå vid er bädd, och jaga sömnen från edra ögonlock."

"Min Grefvinna! liknar er vålnad er sjelf, måste den vara förtjusande. Ni sätter mig verkligen på ett hårdt prof. Men jag skall söka att bli trogen mitt löfte, fastän, om ni, som vålnad, inställde er till och med vid min brudsäng, jag hade rasande stor lust att bli otrogen."

"Ni kan spara edra infall, de Besche! Ni kan nu slösa med de penningar ni så ädelt förvärfvat. *Jag* behöfver dem icke mera. Måtte detta vara den sista allmosa *ni* behöfver. Farväl!"

Grefvinnan vände honom ryggen, och gick in i sin sängkammare.

"Nu är den sista af mina tillgångar i detta lifvet realiserad," mumlade de Besche för sig sjelf, "och för första gången i min lefnad fick jag erfara hvad det vill säga, att vara generad. Nå nå! mitt löfte skall jag ärligt hålla. Hon har ärligt betalt det. Guddomligt vatten i de der juvelerna! Den ädlaste törst är utan tvifvel törsten efter sådant vatten. Hvad det skall kännas läskande för mina borgenärer! Det skall, min sann! gå i dem utan filtrering."

Under dylika betraktelser aflägsnade sig Kammarherren.

Grefvinnan hade emedlertid kastat sig på en stol i sängkammaren, med näsduken hårdt tryckt öfver ögonen, utan att dock någon snyftning banade sig väg från tårarnes uttorkade källa.

"Denna sista förödmjukelse återstod mig," suckade hon, "för att sätta törnekrona på alla de öfriga. Brottslingen äger ju skydd i sitt fängelse? — Jag skall icke ens vara skyddad i det innersta rummet af min egen boning. Äfven dit äger man då rättighet att inränga, för att förolämpa och skymfa mig. Den qvinna, som dock blott öfverlåtit sig åt en enda, anser hela verlden genast för sin egendom. En sådan qvinna har endast *en* tillflykt — den olyckliges sista förhoppning, lugn i grafven. — Men Konungen kommer kanske innan kort. Jag måste skynda att kläda mig."

Grefvinnan ringde, kammarjungfrun kom in, och toiletten började. Hvad ändå qvinnan

väl förstår konsten att behaga och ogerna försakar njutningen deraf! Grefvinnan Segerschöld, med döden i hjertat, lade blommor på kinderna och krusning i lockarne. Med det hvita sminket snöade hon öfver en eller annan skrynka, och hon log, liksom för att pröfva sin styrka, mot spegeln, och se! leendet var som hade det kommit från själen, ehuru nu dess fosterjord var endast läpparne. Hvem skulle trott, att detta lilla hufvud, som, med en af för mycken hyllning bortskämd flickas hela tyckmyckna gratie, låg lutadt mot axeln, nu arbetade med planer till blodig hämd, att denna klädning, så kokett, så smakfull, hvars häcktor med möda knäpptes af kammarjungfruns darrande hand, hvars garneringar voro så eleganta, så dyrbara, nu slöt sig kring en barm, full af förtviflan. Denna hand, som fästade den glindrande juvelbröstnålen i det svarta sammetet, denna mun, som grinade mot spegeln, för att se, om tänderna voro rätt hvita, rätt bländande, tillhörde icke de en person, som med hand och mun lofvat glädjens och nöjenas genier sin tjenst, en af dessa sällskapslifvets Furstinnor, som föra spiran i modernas verld, och endast tyckas vara till, för att hyllas? Men för den, som närmare kände förhållandet, var allt detta endast en förklädning, en hånande, ohygglig förklädning, ungefär som om man ville svepa ett lik i dansdrägt, och sätta det en lorgnett för ögat. Liksom de gamla riddarne iklädde sig sin rustning, när de kände döden nalkas, så hade Grefvinnan Segerschöld nu smyckat sig med sina rikaste prydnader, för att dö i dem, sedan hon först, i den bländande

glansen af deras högsta prakt, lockat med sig i förderfvet den lättsinnige Furste, hvilken, det enda åsyna vittnet till hennes svaghet, hon skydde att låta öfverlefva sig.

Några ögonblick derefter ankom Konungen, dock icke, såsom i fordna dagar, förstulet insmygande öfver salongsgolfvets turkiska matta, ensam, med kappan höljd af snö, som sakta yrade ned öfver stolarnes siden, då han kastade plagget ifrån sig, för att desto snarare kunna ila i den älskades armar. Hans besök hos Grefvinnan Segerschöld hade redan antagit karakteren af ceremoniel; han åtföljdes af sin Kammarherre, som stadnade i ett af de yttre rummen, medan Grefvinnan emottog Konungen i salongen. Det låg ännu något af Gustaf III:s oefterhärmliga artighet i det sätt, hvarpå han helsade henne, men intet af en älskares innerlighet, af en beundrares förtjusning. Kanske har aldrig Gustaf III inför Grefvinnan visat en mera konungslig hållning, än just vid detta tillfälle. Men hvad som måhända under andra förhållanden skulle imponerat på henne, sårade henne nu. Alltför tydligt trädde, genom detta Konungens bemötande, för henne i dagen, att Gustaf III, som aldrig var elak, men städse lättsinnig, väl längesedan hade ledsnat vid sin mätress' behag, men ändå ansåg sig af en slags rättvisa uppfordrad att genom sin uppmärksamhet smickra hennes fåfänga, sedan han tröttnat i att smickra hennes kärlek — den kärlek, hvarföre han inbillade sig vara föremålet.

"Jag har på Sotbergs theater sett så mycken *låtsad* kärlek," yttrade Konungen, "att det är

mig dubbelt ljufvare, än annars, att andas samma luft med den *verkliga*."

"Verklig kärlek, Ers Maj:t!" sade Grefvinnan, "faller så sällan på Furstars lott. Det är vanligtvis med den låtsade de få låta sig nöja. Ers Maj:t är lycklig, som kan, för sin del, göra ett undantag."

Konungen såg ett ögonblick, tigande, med anledning af det besynnerliga svaret, på Grefvinnan. Sedermera fortfor han: "Ah! Madame! jag ser ingen Domino hänga på någon stol, inga strutsfjädrar ligga strödda på bordet, ingen mask synes till, längtande efter det ögonblick, då han får vidröra er fina kind, läpp mot läpp med er presentera sig för "le beau monde", lent omsluta den förtjusande rundningen af er haka — ni ämnar er icke på Opera-maskeraden!"

"Nej! Ers Maj:t!" svarade Grefvinnan, "jag har litet att syssla här hemma." Dessa sista ord beledsagade hon med ett eget, hemskt leende.

"Husligheten sjelf!" inföll Konungen, med en lätt kastning på hufvudet. "Dock — hvad tycker ni, att jag bör göra? Jag hade också ämnat mig på maskeraden, men se här . . !"

Konungen lemnade Grefvinnan en biljett, skrifven med samma stil och ungefär af samma innehåll, som den Grefvinnan nyss emottagit. Liljehorn var författare till dem båda.

"Eh bien! hvad tycker ni?" frågade Konungen, sedan Grefvinnan genomläst biljetten.

"Jag tycker, att den Kung, som låtit Petersburg darra vid ljudet af sina kanoner, har visat sig för mycket hjelte, att förfäras af ett skrämskott. Kanske ett vad, några lustiga bröder

emellan, att kunna afhålla Ers Maj:t från maskeraden, ett infall af någon spefogel, som ville pröfva verkan af en dylik skrifvelse. Hvad fara kan vänta Ers Maj:t på ett offentligt nöje, omgifven af flera hundrade personer, på ett ställe, hvars alla utgångar äro bevakade af garder, der den ringaste, misstänkta omständighet i ögonblicket måste röjas?"

"Detsamma har jag sagt sjelf, men man öfverhopar mig med böner att icke besöka maskeraden. Man besvär mig att icke onödigtvis blottställa mitt lif, att icke, varnad, kasta mig i faran."

"Ers Maj:t! Hör då äfven en bön från en persons läppar, som är stolt öfver att hafva ägt er kärlek, och hvars hjerta, ehuru krossadt af en på den sednaste tiden allt tydligare visad likgiltighet, likväl klappar högt för er sällhet, er ära. Låt icke edra vedersakare öfver segraren vid Svensksund vinna den triumfen, att de, med en lumpen, anonym skrifvelse, jagat er bort från en fest, som ni lofvat att besöka, att en svensk Konung, genom några rader från en okänd, blifvit förmådd att återtaga ett redan fattadt beslut."

"Tala icke om likgiltighet och om er i samma andedrag, min Grefvinna! När man ser er, begriper man alltför väl, att dessa båda begrepp äro oförenliga; när man hör er, finner man, att ni är oemotståndlig. Jag far på maskeraden."

"Jag hade blygts att för mig sjelf framställa någon bön, den ni af medömkan skulle ha beviljat. Nu har jag bönfallit hos er för

er egen äras, ert eget anseendes skull, och jag är stolt att hafva segrat öfver dem, som ville, att min hjelte skulle sätta en fläck af feghet på sitt rykte."

"Ni segrar alltid," hviskade Gustaf III, och fattade ännu en gång, den sista, denna fina, hvita hand, som han så ofta höljt med kyssar. Nu tryckte han den endast flyktigt, och lät den sedan åter falla tillbaka till dess ägarinnas sida.

Men Gustaf trifdes icke länge på ett besök, som han sjelf endast ansåg förestafvadt af en slags skyldighet. Han reste sig innan kort ur soffan och bjöd Grefvinnan farväl.

"Vi återses, m'amie!" sade han.

"Ja! men hvar?" svarade Grefvinnan.

Då hon följde Konungen genom de yttre rummen, hörde hon denne tillsäga Kammarherren, att han ämnade fara direkte på maskeraden.

Åter inkommen i sin sängkammare, yttrade Grefvinnan: "Min räkning med verlden är afslutad. Gustaf III död, Elisabeth gift, v. S. i landsflykt och förtviflan! Ha! en gäckad kärlek är en furie, för andra och — för sig sjelf. Ack! detta sednare har jag mer än väl hunnit erfara. Nu skall jag icke mer erfara det."

Grefvinnan löste upp häcktorna i sin klädnad och kastade en schawl öfver axlarne. Nästan våldsamt ref hon prydnaderna ur sitt hår och slet ringarne från sina fingrar, kastande alltsamman i en oredig blandning på toiletten. Med en näsduk torkade hon bort sminket från kinderna.

"Jag vågar icke träda in i evigheten med ett måladt anlete," sade hon; "blekt bör ju ett offer vara, och jag kommer som ett sjelfvilligt försoningsoffer för hvad jag brutit. Men jag har ju *måst* göra hvad jag gjort? Det var mitt förelagda öde. När man lidit, såsom jag, har man rätt att hämnas."

Grefvinnan framtog en vanlig apotheks-flaska, fylld med ett hvitaktigt ämne, som hon ett ögonblick höll mot ljuset.

"Jag undrar," yttrade hon, "om det är plågsamt att dö. Det måtte ändå vara en förfärlig kamp, när kropp och själ skola i förtid skiljas från hvarandra, innan kroppen hunnit mogna för grafven och själen för evigheten! Hu! jag vågar icke tänka derpå, och emedlertid är det just denna tanke, som oupphörligen tränger sig inpå mig. — Men, innan jag vågar det sista steget, har jag likväl ett afsked att taga, det enda, som skall kosta mig en suck."

Grefvinnan fattade ett af ljusen och öppnade dörren till sin boudoir. Stående på tröskeln sade hon: "Här har jag en gång varit lycklig, lycklig i mina drömmar. Här trodde jag, att han älskade mig. Här brann hans kyss på min arm. Men — här har jag också varit mycket olycklig."

Och nästan våldsamt slog Grefvinnan åter igen dörren.

"Jag yttrade en gång," fortfor hon, åter närmande sig toiletten: "det finnes dans, som döfvar, och musik, som döfvar, och vin, som döfvar, och opium, och — gift. Jag har fruktlöst försökt allt, utom det sista. Giftet återstår mig."

Grefvinnan förde flaskan till sina läppar. Hon vacklade några steg för att hinna sängen, men hon nedsjönk innan dess med det bleka hufvudet lutadt mot sängkanten, med hela den öfriga, fina gestalten utsträckt öfver mattan. Några häftiga ryckningar skakade henne, en djup dödsrossling kämpade sig fram ur hennes bröst — och Grefvinnan Segerschöld stod inför sin Skapare.

Dagen derpå berättades det allmänt på Norrbro, i sammanhang med nyheten om Konungens mord, att Grefvinnan Segerschöld hastigt aflidit af slag, och några särdeles devouerade ville till och med veta, att, liksom Magnus Brahe dog af sorg öfver Gustaf II Adolfs frånfälle, så hade underrättelsen om Gustaf III:s olycka kostat Grefvinnan Segerschöld lifvet.

---

13 Kapitlet.

"Edra vackra fötter ha satt mig myror i hufvudet, förtjusande Colombine!" hviskade Pierrot i sin hvita jacka med de långa ärmarne, "ni måste antingen vara en sylfid eller en dansös."

"Och ni, Herr Pierrot!" svarade Colombine, "som bär oskuldens färg i edra kläder, är antingen menlös, såsom den, eller lösaktig, såsom dess motsats. Det förra, ifall ni springer efter en sylfid, hvilket ni vet icke lönar mödan; det sednare, ifall ni springer efter en dansös, hvilket väl kan löna mödan, men hvilket är otillständigt för en gift karl, som ni. Ett råd, Herr Pierrot! Lemna för all del förlofningsringen hemma, då ni går på maskerader."

Till en person, kostymerad såsom hofnarr, med bjellror och filtmössa, framträdde en Arlequin, bugade sig, skyldrade med sitt trädsvärd, talade och sade: ”Vet ni, min Herre! att jag hört talas om en historia om en karl, som, på ett sjunkande fartyg hängde sig i bogsprötet, för att slippa drunkna. Så har ni också, för att slippa taga er vatten öfver hufvudet, gjort er till narr, hvilket ni i alla fall måst bli — för mig åtminstone, ty jag gör narr af hela verlden. Ni deremot har, efter hvad jag i afton kunnat höra, endast gjort narr af er sjelf.”

”Du är otidig, Arlequin!” ropade narren, som genast föll ur rolen.

”Kan väl vara, men, ta mig hin! jag rår derföre. Min mor födde mig otidig till verlden.”

”Men kom ihåg, din brokiga best! att grönt och blått fattas i färgorna på din rygg, och att, om din mor klappat sin otidige son allt för klemigt, så skall jag kunna klappa honom tillräckligt handfast.”

”Ingen förtjenar mera stryk, än en narr, som icke kan säga ett enda klokt ord,” skrek Arlequinen, gaf sin vederdeloman ett skallande slag med sitt trädsvärd, och kilade behändigt undan i hopen.

En lång bjesse, utstyrd i en så kallad habit habillé, och hvars stora händer redan gjort uppseende på balen, hviskade en bondflicka med två långa flätor och ett kort lif, i örat: ”Jag tror mig känna igen er. Lyft endast aldrig så litet på masken, och jag skall säga, om jag gissat rätt. *Det* ser ju ingen.”

"Två "oxögon" se det säkert," svarade bondflickan.

Så rörde sig, i Operasalongen, i en brokig massa, under skämt och infall, masker om hvarandra. Alla munnar talade; alla blickar voro lifliga och glada; det var som om *ett* löje hade elektriserat hela församlingen, som om hvar och en af denna mängd, för ögonblicket åtminstone, känt sig fri från hvarje bekymmer, hvarje nedslående tanke. Det gick ett sorl, såsom af ett haf, genom alla dessa olika, pratande, skrattande, dansande grupper, hvilka i och för deras mångfald och blandning, erbjödo ett besynnerligt, men glänsande skådespel. Der glimmade riddarens hjelm fredligt i bredd med ädelstenarne i Turkens turban. Der gick en Diana, med halfmånen i lockarne och en präktig jagthund förd i koppel, förtroligt lutad mot en fjäderprydd Negers arm. En sånggudinna i grekisk drägt och med lyran i handen, konvoyerades af en sjöman i blankhatt och kavaj, som svor på Engelska, likväl med undantag af de eder, han möjligen på Svenska helgade sånggudinnan. En munk med radband och tonsur höll en välvext Vingåkersflicka, hvars korta kjortlar fladdrade kring ett par vackra vador, faderligt i handen, och tycktes med det i en docerande ställning höjda fingret vilja visa henne en genväg in i paradiset. En mager herre, som kostymerat sig till benrangel, och i sådan egenskap icke tog sig så illa ut, klagade öfver att det förefölle honom så dödt på kyrkogårdarne, och erhöll till svar, att man, på konstkunnigheten af hans anmärkningar, tydligen kunde finna, det han vore före sin tid, och spelade

uppstånden, innan han ännu väl blifvit död. En Turkinna, som hade lastat på sig åtminstone tre skålpund brons-smycken, förklarade högt, att hon icke älskade prål, hvarpå en Arlequin hviskade henne i örat, det han vore fullkomligt öfvertygad, att hon icke visste hvad prål ville säga. En engelsk Lord räsonerade med en Dalkarl om de sista nyheterna från Frankrike, under det att en röfvare och en fransysk Markis öfverenskommo att följande dagen mötas på en soirée hos Grefvinnan Lantingshausen. Men emellan dessa skiftande, brokiga grupper, smögo esomoftast, lika dödsandar, några personer i svarta dominos, aflägsnade sig stundtals i någon af sidokulisserna, der de samtalade tyst och ifrigt, blandade sig sedan åter i den hvimlande skaran, förföljde der, liksom spanande, en eller annan mask, och råkades sedan åter, för att i en hviskning anförtro hvarandra sina upptäckter.

"Det är han," hviskade nu Horn till Ankarström, "du har väl säkert fängkrut på pistolen?"

"Sköt du ditt: jag sköter mitt," svarade kungamördaren. "Dubbla kulor, den ena täljd fyrkantig! En halfgud skulle dö för ett sådant skott."

Och det var verkligen Konungen. Stödd mot Essens arm, stod han just nu invecklad i ett samtal med ett par fruntimmer i österländska drägter, hvilkas rika paryr, behagfulla skick och lediga umgängeston häntydde på personer ur de högre kretsarne.

"Och ni, som kallar er Zulma," yttrade Konungen, "ni har säkert aldrig lyftat er slöja för de trognas beherrskare, ty annars skulle ni

ovilkorligt träffats af hans näsduk; jag tar nemligen för gifvet, att Storsultanen har smak."

"Ah, vackra mask!" svarade Zulma, "det är icke med Sultanen, som med vissa andra regenter, att "snille och smak" är både deras valspråk och deras enda val, att de icke kunna yttra en stafvelse, företaga en bagatell, som ej förråder på en gång snille och smak."

"Ni är satirisk, vackra Zulma! Det ligger ett skälmaktigt förräderi i ert bruk af ordet: förråda. Men man är snart försonad med en så tjusande förräderska, som ni. Jag vill svärja på, att om ni till och med förrådt Sultanens harem åt hans Janitscharer, skulle ni med en kyss gjort allt godt igen."

"Omöjligt, herr mask!" inföll nu den andra af Turkinnorna, som kallade sig Fatme; "då känner ni icke Janitscharerne."

"Min syster," afbröt Zulma, "har alltid varit litet rädd för militärer. Hon har mycket hört talas om deras eröfringar, och är rädd, att sjelf bli förklarad i belägringstillstånd. En naturlig förskräckelse aftvingade henne derföre hennes utrop mot Janitscharerna. Kanske skulle hon visat sig mindre förskrämd, ifall frågan gällt Svea garde."

"Det är Fröken Marianne och Fröken Eva," hviskade v. S. till Baron W., under det att de, i sina svarta dominos, trängde sig allt närmare Konungen.

"Aldrig funnos några mera värdiga att taga emot Gustaf III:s sista suck, än dessa," svarade Hofmarskalken.

I detta ögonblick hade de sammansvurne slutit en tät krets kring Konungen. När man såg honom bland dessa falska, svarta, grinande anleten, kringsluten af mörka gestalter, vid ljudet af en bullrande musik, med dans och hånlöjen ikring sig, då föreföll han nästan som ett utsedt mennisko-offer, omgifven af fiendtliga vildar, de der, törstiga efter blod, endast väntade på signalen, för att falla öfver honom, och lägga hans skälfvande hjerta på sina afgudars altare, på hämdlystnadens, hatets, grymhetens altare.

"Ett ord i förtroende, vackra Turkinnor!" yttrade Konungen, "efter vi nu äro inne på kapitlet om eröfringar, så följen j Balduins och Tankreds exempel — ehuru motbjudande de kristna hjeltarnes föredöme också må synas islamismens bekännare — och skaffen er fast fot i det förlofvade landet, sedan det lyckats er att helbregda fly från seraljernas, tobakens, otrons och otrohetens land. Men tagen snart edra mått och steg, ty, kommen ihåg, lifvets dagar äro nästan lika flyktiga, som j sjelfva."

"Bon soir, beau masque!" sade nu Horn och lade sin hand temligen omildt på Konungens axel.

Det ligger ett förfärligt, gripande hån, tillfälligt eller menadt, i denna emellan de sammansvurne öfverenskomna signal, i dessa ord, hviskade i den döende Gustafs öra, i hans, hvars halfva lif var förställning, hvars storhet hufvudsakligen var spelad: "Bon soir, beau masque!"

Häpen öfver det nog häftiga slaget på axeln, kastade sig Konungen åt sidan, och i samma ögonblick sköt Ankarström.

Tumultet i salen blef nu obeskrifligt. Vid smällen af skottet hoppade benrangelmannen högt i vädret, och sånggudinnan fällde lyran, skrällande, i golfvet. "Goddam! jag tror, att man roar sig med svärmare," sade sjömannen och fick till svar af någon, som anade till sammanhet: "Jag tror förr, att det är svärmare, som roa sig med en Furstes lif." Turkinnorna, närmaste vittnen till den ohyggliga tilldragelsen, gallskreko af fasa, under det att de sammansvurne med dånande stämmor ropade: "elden är lös!" Flera hundrade sleto maskerna från sina anleten, och hela den ofantliga massan äflades att tränga sig fram till det ställe, der olyckan skett, för att förvissa sig om den gräsliga sanning, hvars rykte inom en minut hunnit i bäfvande hviskningar sprida sig kring salongen. Men genom allt detta ängsliga hvimmel, dessa häftiga frågor, dessa fruktande gissningar, hörd öfver bullret af de från sina platser bortskyndande musikanternas tunga fotsteg, öfver det upprepade skränet: "elden är lös!" trängde klart och tydligt till hvarje öra Konungens utrop: "Jag är sårad. Låt stänga portarne!"

Men redan innan denna sednare befallning hann verkställas, hade v. S., som såg Konungen falla och tog hans död för gifven, lyckats komma ut, och var redan på väg till slottet, för att underrätta Elisabeth, att hon var hans, att han nu med ett kungamord köpt henne fri från en förhatlig förbindelse.

---

14 Kapitlet.

Kanske hade aldrig Elisabeth * * * genomlefvat en qvalfullare dag, än sin tjugonde födelsedag, den 16 Mars 1792. Hon, oskulden och renheten sjelf, hade blifvit indragen i förtroendet om ett mord, ett lönnmord, ett kungamord, kastad i en obeveklig nödvändighet att antingen förråda sin Furste eller sin älskade. Ty Elisabeth var i detta ögonblick nog storsinnad, att icke tänka alls på sig sjelf.

Med sin kammarjungfru, som var förtrogen af hennes hjertas hemlighet, hade hon väl flera gånger haft bud i v. S.s undangömda bostad, viss att, om hon endast kunde vinna ett samtal med honom, segrande återtaga hela sitt fordna välde i hans själ, det hon tvingats dela med planen till ett lönnmord, öfvertygad att, med varningen af sin stämma, kunna i ett lugnare ögonblick återföra honom från branten af hans blodiga villfarelse. Men v. S. hade icke blifvit anträffad. Troligtvis hade han hela dagen varit upptagen med anordningarne och rol-utdelningen för aftonens stora dram, hvilken äfven, liksom dramer i allmänhet, utan tvifvel förrådde mera vildhet, än poesi.

Så hade Elisabeth i qvalfull ängslan tillbragt denna förfärliga dag. v. S. hade väl aldrig uttryckligen nämnt, att den 16 Mars blifvit bestämd till det blodiga dådets utförande, men en af dessa beklämmande aningar, hvilka endast qvinnan med sin vekare, känsligare natur är i stånd att erfara, sade henne dock, att något förfärligt stod för dörren. I ett tillstånd af

brinnande feber hade Elisabeth hvarje ögonblick afvaktat den gräsliga underrättelsen; i hvarje hofbetjent, hvarje ordonnans, som skyndade öfver borggården, trodde hon sig se dödsbudet, och ryste för den fasa, som hennes upprörda fantasi sjelf målade i de annars passionfria anletsdragen. Emedlertid hade plågorna i hennes bröst härunder, af ängslan och oro, stigit till sin höjd, och hon räknade stunder, då hon, i verklig dödsångest, nästan fruktade att qväfvas. Men när tiden redan börjat lida till midnatt, utan att någonting hörts af, blef hon likväl något lugnare, och hon bortskickade sin kammarjungfru, med tillsägelse att åter infinna sig kring klockan 2 på natten, då Fröken ämnade gå till sängs. På de sednaste veckorna hade det icke varit Elisabeth möjligt att njuta någon slummer förrän mot morgnarne. Nätterna voro henne alltid ytterst plågsamma.

Den stund var nu inne, då Elisabeth ägde rätt att bryta sin mors testamente. Redan surrade vägguret till tecken att midnatten innan kort skulle ingå. Elisabeth höll den dyrbara pappersbundten i sina händer, men samvetsgrant dröjde hon, till dess det sista klockslaget förklingat, innan hon bröt den för henne så betydelsefulla förseglingen.

I detta ögonblick föreföll det henne, som kände hon en hemsk rysning skaka hennes leder, som hörde hon på mattan i det af en lampa endast svagt upplysta rummet, fjäten af en gående, och strax derefter en djup, tyst suck. Hon slog upp ögonen och midt emot henne stod, med förbundet hufvud, — Gustaf III, blek, lidande,

döende! Förskräckt spratt hon upp från sin plats. Hon såg gestalten göra samma rörelse, och ögonblicket derefter fann hon, att hvad hennes upphetsade inbillning tagit för Gustaf III, icke varit något annat, än hennes egen bild, återstrålad i spegeln, och att en näsduk, fuktad med eau de Cologne, som hon knutit kring pannan, i glaset för henne framträdt såsom ett förband kring Konungens hufvud. Emedlertid kunde hon icke undgå, att, kanske nu för första gången, med en besynnerlig känsla finna, huru mycket hennes utseende liknade Gustaf III:s.

Med darrande hand vek Elisabeth undan de segelgarnssnoddar, som omslutit pakettet. Det första, som föll henne i händerna, var några bref på fransyska, konstigt hopvikna, ännu välluktande, guldkantade biljetter, utan tvifvel sirliga budbärare åt en lättsinnig kärlek, melankoliska suvenirer af njutningsfulla dårskaper, hvilka redan längesedan blifvit ångrade eller — glömda. Darrande, nästan andlös af otålighet att tillräckligt hastigt kunna fatta deras innehåll, liksom skulle icke hennes återstående lifstid kunna räcka dertill, genomflög Elisabeths spända, stirrande öga de i ordståt prunkande raderna, hvilka nu, redan urblekta af tiden, föreföllo så oändligt kalla, så sökta och cirklade. Efter dessa bref följde i ordningen en skriftlig uppsats af Elisabeths mor. Men knappt hade Elisabeth hunnit läsa första sidan deraf, förrän hon, med ett anskri, så genomträngande, så förfärligt, att till och med en döfstum måst fatta det, med det olycksaliga papperet tryckt mot sin panna, sjönk tillbaka i soffan.

"*Han* — min far!" rosslade hon, "min far, och kanske just nu mördad af min — —!"

Det kära namnet hann hon aldrig utsäga. Det svaga band, som ännu fästade en den ädlaste själ vid jorden, hade brustit, och i samma ögonblick syntes ett skönt, bevingadt hufvud mera, bland de i himlen lofsjungande härskarorna.

Det var vid denna tid, som v. S. ilade uppför trapporna till Hertigens af Södermanland flygel. Han hörde då plötsligen steg af flera gående och klämde sig in i en nisch, för att icke bli bemärkt. Vid det sparsamma sken, som den nedgående månan kastade genom ett af slottsfönstren, igenkände v. S. Hertig Karl sjelf, ytterligt blek och i stor uniform, samt åtföljd af tvenne adjutanter. Utan att ägna v. S. någon uppmärksamhet, passerade de tigande förbi, och, sedan v. S. hört det enformiga ljudet af deras steg doft förlora sig i slottshvalfvet, fortsatte han i dunklet den välkända vägen till sin fästmös boning.

Han, den bildade verldsmannen, hvilken man till och med annars skulle kunnat någon gång förebrå en studerad elegans, som icke var aldeles främmande för det adertonde seklets belefvenhet, han inträdde nu med hatten på hufvudet i sin älskades rum, der hennes anda sväfvat, helgande, öfver föremålen, hennes hand ordnat hvarje möbel, hvarje draperi till ett talande uttryck af hennes sinne för det behagfulla, det sköna. Men sedan man icke räknat noga med ett mord, räknar man sällan noga med etiketten. Kanske visste också v. S. näppeligen af, att han inträdde med betäckt hufvud.

Det syntes, att hans passioner voro i våldsam svallning, att han var upprörd i det innersta djupet af sin själ. En onaturlig rodnad färgade hans kinder. Det var rodnaden af den egna exaltation, som nästan alltid är liktidig med begåendet af ett brott; den hade ännu icke hunnit aflösas af ångerns och samvetsqvalens blekhet.

"Hon slumrar!" yttrade v. S. och blickade in i det inre rummet, der Elisabeth låg utsträckt på soffan så utan allt spår till någon ansträngning, så behagfullt, så lugnt, som om hon sofvit. Sjelfva hennes uppsyn hade något mildt och leende, liksom hade en salig dröm just nyss sväfvat öfver hennes läppar. En slagskugga, som den på bordet stående lampan kastade öfver den ena hälften af soffan, hindrade v. S. att se den kalla, döda blekheten af Elisabeths kind, öfver hvilken dessutom ett par af de kastaniebruna lockarne, omtänksamme att skyla dödens härjningar på deras herrskarinnas anlete, kastat sina rika vågor.

"Nu är hon min!" fortfor v. S.; "för ett oerhördt pris har jag förvärfvat henne, och *den* vill jag se i ögat, som nu rycker henne ifrån mig."

Han smög sig sakta bredvid henne, slingrade sin arm kring hennes lif, och tryckte sina darrande läppar mot hennes. — — —

Nästan utan att veta huru, stod v. S. åter på borggården. I vestra slottshvalfvet såg han ett sällsamt ljussken bryta sig mot de små, otaliga rutorna i de höga fönstren. Han ilade dit, och, gömd bakom sjelfva porten, blef han vittne till ett skådespel, som djupt preglade sig i hans

minne. Han såg trapporna upptagne af dubbla leder soldater, hvilka stodo der med tårade ögon och gevären skyldrade i afvaktan på deras döende Konung. Nedslagne och tigande ilade hofmännen upp och ned, någon gång ögonblickligt uppehållande hvarandra, för att efterfråga, huruvida någon sednare underrättelse inträffat från Operahuset. Stundtals anlände någon läkare, hvilken blifvit kallad till den förestående konsultationen, tyst och betänksam, genom den på lilla borggården tätt packade skara af menniskor, hvilken tjenstvilligt lemnade rum åt Eskulapen, och allt emellanåt med hundrade smutsiga och originella anleten glodde in i slottshvalfvet, dit de genom utställd vakt hindrades att intränga. v. S., den förstuckne mördaren, hörde, huru till och med denna pöbel, dräggen af samhället, uttryckte sin afsky öfver nidingsdådet och nedkallade förbannelser öfver dess upphofsmän. Hela denna dystra och imponerande scen, så full af lif och ändå en slags dödsceremoni, med krigare och hofmän, glänsande vapen och lysande drägter i förgrunden, med den af trängsel böljande, dunkla, sorlande folkhopen i fonden, upplystes högtidligt och passande af en mängd, af hofbetjenter burna facklor, hvilkas mörkröda flammor speglade sig i trappornas höga marmorkolonner, eller återskimrade öfver ett och annat ur den gapande massan framstickande ansigte, hvars för ögonblicket hämdfulla drag genom denna belysning framträdde vildare än någonsin.

v. S. insåg alltför väl den fara, hvarföre han blottställde sig. Men samma känsla, som gör, att delinqventen omöjligen kan vända sina

ögon från de fasaväckande verktygen för hans straff, utan skyggt, men oafvändt betraktar dem, liksom ville han på förhand studera deras sammansättning, samma känsla var det nu måhända, som fängslade v. S. vid den plats, der han stod, lyssnande till de förbannelser, de verop, man hopade öfver deltagarne i konungamordet. För öfrigt — v. S. kände inom sig, att han icke ägde mycket att förlora.

I detsamma körde en vagn långsamt, fot för fot, in i slottshvalfvet. Nu var det omöjligt att längre tillbakahålla den påträngande folkmassan. I spåren af sorgevagnen strömmade den fram ända till foten af trappan. Åtskilliga snyftade högt, och strida, men tysta tårar rullade ned öfver mången kind. Officerare af alla grader, hofmän af alla befattningar, rusade, utan tanke på rang eller ceremoniel, till den bår, som stod färdig att emottaga den döende Konungen, i afsigt att bjuda sina skuldror under den dyrbara bördan. Soldaterna rätade sig, gevären skramlade; för sista gången sänkte befälhafvarne sina värjor inför Gustaf III, till fullgörande af den kungliga saluten. Rörelsen var allmän: hof, militär, folk blandade sig, snyftande, om hvarandra. Den kärlek, som Gustafs *personlighet* vetat tillvinna sig, yttrade sig här omisskänneligt.

"Gråten icke, mina barn!" sade Konungen med matt stämma, då han bars uppför trapporna, "Gud vill säkert icke, att en svensk Kung skall falla för ett lönnmord."

Med flikarne af sina korta mantlar för de tårade ögonen, med förtviflans uttryck i sina

ansigten, ledsagade honom hela hans nu för sista gången ikring honom församlade hofstat. Med sorgsna blickar följde de postande krigarne det småningom på höjden af trappan försvinnande tåget, och, när slutligen intet mera sågs eller hördes af den sorgliga processionen, utom de tunga, släpande fotstegen af bärarne, hvilka ännu doft återljudade från de vida korridorerna, då kunde hopen icke längre hejda sig, utan brast ut i vilda tjutningar af sorg och hämdlust. Ty äfven i de sinnen, der Gustaf för öfrigt icke var älskad, tog afskyn öfver det begångna brottet ut sin rätt, och i detta ögonblick glömde man hvarje hans lifs felsteg vid tanken på hans martyrdöd.

Bragt till sängs yttrade Gustaf III till Armfelt: "Hon — Arfvidson — sade, att jag borde akta mig för Mars. Jag missförstod henne då. Vi skrifva i dag den sextonde Mars. — Hon spådde, att en qvinna med svarta lockar skulle jaga mig i förderfvet. Det var på Grefvinnan Segerschölds inrådan jag for på maskeraden. Jag hade annars nästan beslutit att afstå derifrån. — — Tro mig, de finnas, som kunna se in i det fördolda. Ve mig, att jag icke följt deras varningar!"

Emedlertid flydde v. S., i sällskap med Baron W., från Stockholm.

Några dagar härefter, då man redan kommit sammansvärjningen på spåren, samt derjemte, på grund af åtskillige sammanstämmande omständigheter, fått visshet derom, att något hemligt förstånd ägt rum emellan v. S. och aflidna Fröken Elisabeth, genomsågos, i händelse någon

upptäckt derigenom skulle kunna åstadkommas, denna sednares efterlemnade papper af Armfelt, åt hvilken Gustaf III uppdragit detta förtroende. Sedan Armfelt slutat läsningen af ifrågavarande handlingar, mumlade han halfhögt för sig sjelf: ""Af kärlek till ditt blod skall ditt blod varda gjutet," sade ju spåqvinnan. Nu fattas det endast, att jag blir en landsförrädare och Magdalena Rudenschöld ett spinnhushjon, och den fantastiska teckningen är en — historiemålning! Men vi råkas inför framtidens domstol, Sibylla! Den skall åtminstone *en* gång om dig fälla utslaget, att du ljugit."

---

15 Kapitlet.

Det var den 26 Juni 1794. Het brann slagtningen vid Fleurus. Redan var nästan slagets olyckliga utgång för Fransoserna gifven. Arfprinsen af Oranien hade kastat deras högra flygel tillbaka ur de fördelaktiga positioner den innehaft, medan Beaulieu eröfrat bryggan vid Auveloy och, vid stormningen af redutterna vid Fleurus, tagit tjugo kanoner. De allierades center hade ännu nästan icke alls varit i elden, och stod färdig att framrycka, för att göra nederlaget fullkomligt, då Hertigen af Koburg, sedan han inhämtat underrättelsen om Charleroi's intagande, lät blåsa till återtåg för den allierade arméen, hvarpå alla de vunna fördelarne plötsligen lemnades i sticket, och en här, som stod segern så nära, aflägsnade sig från en valplats, der den redan vunnit terrängen. De allierades

reträtt betäcktes af ett batteri, som de i hast kastat upp bakom sig, för att hindra de fiendtliga kolonnerna i deras framträngande, och derigenom sjelfva vinna tillräcklig tid att, utan betydligare förlust, draga sig tillbaka. Det var mot detta batteri, som Fransoserna nu hufvudsakligen rigtade sina stridskrafter. Stormningar försöktes upprepade gånger, men afslogos med sällsynt hjeltemod. Denna handfull oförsagde män, insvepte i ogenomtränglig rök, bjödo trots åt hela den otaliga skara, som i glimmande uniformer utbredde sig nedanföre dem på slätten. Den lilla kullen, hvarpå batteriet blifvit uppfördt, var nu förvandladt till ett eldsprutande berg, som åt alla håll kastade sina förgörande lågor. Kanonerna voro redan, af det oafbrutna skjutandet, så heta, att det var omöjligt att med händerna vidröra dem, och befälhafvaren för batteriet, Baron W., gaf, ur denna anledning, befallning att minska lifligheten af chargen.

Baron W., mot hvilken inga bevis förefunnits, det han skulle varit delaktig i Gustaf III:s mord, hade, trogen sina rent aristokratiska grundsatser, sedan han lyckligen kommit på utländsk botten, gripit till vapen mot Frankrike och gått in i den allierade arméen, der ett befäl vid artilleriet blifvit honom anförtrodt. Vid flera tillfällen hade han ådagalagt lysande prof af kall och obetvinglig tapperhet, hvarföre äfven i dag den farliga äran att betäcka den retirerande arméens rygg blifvit honom anförtrodd. Först när ett par uppstigande raketter skulle signalera honom, att en bro, öfver hvilken större delen af den allierade hären borde draga sig

tillbaka, blifvit satt i lågor, ägde han att, under skygd af ett svagt detachement infanteri, på en skogsväg slå sig igenom till hufvudstyrkan. Till dess lydde hans order, att han, kosta hvad det kosta ville, måste uppehålla den påträngande fienden.

"Han minskar sin eld," ropade en gammal, sextioårig krigare, som stod i ledet med en mängd skägglösa ynglingar af den då nyligen uppbådade fransyska landstormen, "någon kanon måtte ha sprungit för honom. Nu vore det att ta dem med bajonetten."

Och i detsamma anlände också en adjutant från Jourdan, med befallning, att den division, till hvilken den gamle soldaten hörde, genast skulle företaga en ny stormning mot batteriet.

"Kom ihåg, barn!" sade veteranen till sina närmaste i ledet, "att icke skjuta, förrän j ären på tio steg från fienden, och att hastigt sluta luckorna, ifall kanonerna skulle sopa bort några af er."

Signalen ljöd. Regementsmusiken föll in. Under hurrarop stormade Fransoserna framåt. Fastän med en ofantlig manspillan, lyckades det dem att framtränga ända till foten af batteriet, der de sista skotten knallade, under det fienderna aldeles stodo invid mynningarne af kanonerna.

"Kasta dem tillbaka med sablarne, så att vi få rådrum att ladda på nytt!" ropade nu Baron W.s stämma genom den ogenomträngliga krutröken; men i detsamma svängde sig den gamle veteranen öfver en kanon, och störtade blindt fram i det gråa töcknet. Der fick han

ett skymlande sigte på W., som stod högt öfver hopen, kommenderande från en lavett. Veteranen lade geväret till ögat, sigtade och sköt. W. kände sig träffad, och med dragen sabel, samlande hela sin återstående lifskraft, rusade han emot det håll, der han sett blixten skära kruttröken. Med sin i dunklet blindvis svängda klinga klöf han veteranens hufvudskål, och båda sjönko, döende, i hvarandras armar. Det var två ungdomsvänner, hvilka sålunda hade återfunnit hvarandra. Veteranen var ingen annan, än vår berättelses republikanare, hvilken, såsom frivillig, gått i fransysk tjenst.

I detta ögonblick uppgingo de båda raketterna. Nu kommo de för sent. De blänkte endast öfver en tapper skaras nederlag.

Ungefär en timme efter detta uppträde hade en taskspelare, som på valplatsen uppslagit sitt lilla bord, derikring samlat en icke ringa mängd af det utskummade patrask, som en stor armé alltid släpar med sig i spåren. Sällskapet bestod af trosskuskar, kockspojkar, månglare, marketenterskor, landstrykare, liderliga qvinnfolk, en trasig och brokig blandning, gemena ansigten, infallna näsor, såriga ben, ett fräckt språk.

Taskspelaren sjelf var skyld i några paltor, som tycktes bära vittnesmål om bättre dagar. Han var en lång gestalt, som icke förde sig utan ett visst anspråk på elegans, ehuru en rå, djurisk passion, fylleri, stod tecknad i hans näsas rosenfärg, i de blåaktiga karbunklar, som drogo sina kedjor här och der öfver ansigtet, ända till granskapet af hans i förtid gråsprängda lockar.

"Messieurs et mesdames!" ropade han med den på en gång suffisanta och inställsamma stämma, hvilken så lätt blir dylika konstnärer egen, "j sen här en Kung!"

Taskspelaren uppvisade för åskådarne ett så beskaffadt kort.

"Ja! en *kortkung!*" inföll en vid pass tolfårig, barbent Jakobin med en röd yllemössa på det tofviga hufvudet och armarne knutna i korss öfver den snäfva blousen; "ty vore det en *verklig* Kung, så gjorde jag af med honom på stället."

"Vet hut, medborgare trosskusk! och trampa icke på mina liktornar," röt i detsamma en fet och frodig marketentare.

"Jag tål icke, att lik tittar," svarade trosskusken med en försmädlig blick på marketentarens bristfälliga skoplagg.

"Nå nå! mina herrar!" afbröt taskspelaren, "låten de döde hvila i frid. Sen nu hit! Det är ju tydligen spader kung? Huit! Allez-marche! Der ha'n j i stället klöfver kneckt!"

"Hurra för knecktarne!" ropade en blesserad, som, i sjukdrägt, stödde sig på tvenne kryckor, och med särdeles uppmärksamhet åskådade gyckelmakarens konster.

"Hollah, medborgarinnor gatstrykerskor!" skrek nu den lille bytingen, som nyss menade Kungarne så illa, "knuffen mig icke. Jag är en fri man. Jag tar inga knuffar. Jag har valt min ståndpunkt, och från den skall ingen makt i verlden rubba mig."

"Du skall ha aktning för qvinnan, din obildade skojare!" yttrade ett af fruntimmerna hvars

solbrända ansigte, på behaget och kyskheten när, liknade Dianas, "du skall låta damerna se."

"Det orkar jag icke höra," svarade pojken, "jag kan icke bestå mig med någon aktning för er. Man måste vara skapad som en nors, för att kunna akta er."

"Ni är en lymmel, medborgare!" inföll trosskusken; "hyllningen för könet har allt sedan Chlodovigs tider utmärkt Fransosen."

"Och ädelmodet, allt sedan syndaflodens tider," fortsatte taskspelaren, "en slant, mina herrar! j, som viljen anses för konsternas beskyddare! en slant, en slant åt den fattige konstnären! Jag tackar! jag tackar! Åh! vänd väl ut och in på fickan! Kanske har ändå en sou förvillat sig i något hörn deraf. Jag tackar er, vackra dam! från er hand är gåfvan dubbelt välkommen. Se så! herr marketentare! bevisa er nu hederlig! Ni har gjort er vackra pengar på den här dagen, så att ni kan utan afsaknad spendera litet på en själsnjutning."

Taskspelaren skakade penningarne, skramlande, om i hatten, svängde dem sedan med en händig åtbörd i fickan, och yttrade: "J ha'n varit ädelmodiga, mina herrar och damer! Jag vill täfla med er i ädelmod. Jag vill visa er en konst, som i sitt slag är den enda på jorden, och hvilken jag lärt af en eremit, som tänkte derpå i fyratio år, innan han rätt kom underfund dermed. Jag ber er på förhand att icke sjunka af häpnad i stoftet. Jag har för upptäckten af denna konst varit bjuden tusen scudi af Påfvens kammartjenare, men jag ville icke, att hemligheten skulle falla i Vatikanens händer.

Både jag och min hexmästare kunde måhända då, såsom trollkarlar, blifvit brända på Markus-torget i Rom. Apropos rom! så kan ni väl ge mig en styrkdryck ur er fältflaska, innan jag börjar, medborgare konvalescent!"

"Se så!" fortsatte konstnären och strök sig med handen om munnen, "nu är jag genast färdig. Kan jag få låna en klocka af någon bland sällskapet? Jag har väl sjelf några byxsäcks-ur, men de stå samtligen i pant i åtskillige af Europas hufvudstäder, der jag visat mina konster inför de respektive hofven."

"Ni borde blygas, medborgare!" yttrade den lille Jakobinen.

"Hvad rår jag för det?" svarade taskspelaren med en axelryckning, "en konstnär kan icke alltid välja sin publik. Men en klocka, mina herrar! en klocka!"

"Vi ha inga klockor," inföll en kockspojke, "vi mäta tiden efter våra bragder."

"Och efter puttringen i grytan," fortsatte en trumslagare, med en hvass sidoblick på kockspojken.

"Här är en klocka!" sade konvalescenten och framräckte ett silfverur, som han på någon valplats plundrat från en dödad tysk Sergeant.

"Nå väl!" fortfor konstnären, "här är en låda. J sen alla, att den är tom. Der lägger jag ner klockan, och skjuter till locket. Abrakadabra! hokus-pokus! Allez-marche! Gissen nu hvad som ligger i lådan, eller, ni kan ju sjelf se efter, min vackra dam!"

Taskspelaren lemnade asken till en af dessa storartade läger-skönheter, hvilka, om de icke,

såsom Elisabeth af England och Katharina af Ryssland, mäkta göra nationers sällhet, dock kunna skryta af att ha gjort hela Corps-de-garder lyckliga. Den sköna öppnade asken efter någon spelad motsträfvighet, och, se! der låg en kuttrande ringdufva.

"Oskulden tar sin tillflykt till er," anmärkte konstnären och svängde trollstafven, liksom triumferande, i luften; "men ni vill kanske ha er klocka, medborgare? Känn efter! Den ligger i er egen västficka."

Med en min af den mest obegränsade förvåning uppdrog verkligen konvalescenten ur fickan, den ifrågavarande persedeln, höjde den till örat, för att lyssna, om den ännu gick, tummade den på alla sidor, och sänkte den slutligen, under en misstänksam skakning på hufvudet, åter ned på sitt ställe.

Ett jublande skratt belönade konstnären, som, med en bugning, yttrade: "Representationen är för i dag slutad. Så väl j, tappre krigare! som jag, kunna behöfva hvila på våra lagrar. I morgon förmiddag infinner jag mig här åter, för att visa några aldrig förut i Europa sedda konststycken, och rekommenderar mig till dess i er bevågenhet."

Samlingen skingrades. Taskspelaren ämnade just lyfta sitt lilla fällbord på ryggen, då en officerare till häst kom långsamt ridande öfver valplatsen. Hans förbundna arm och på tvenne ställen sönderhuggna tschakot utvisade, att han i slagtningen tagit en verksam del. I detsamma han blef taskspelaren varse, förde han handen

öfver ögonen, såsom man gör, då man bemödar sig att upptäcka eller igenkänna något.

"Ta mig d---n!" ropade konstnären, "är det icke v. S. Det var, vid satans skägg! ett lustigt möte. För tusan, jag ser på epåletterna, att du är Major i fransysk tjenst."

"Och du, de Besche?" yttrade v. S. med nästan en förebrående ton.

"Ser du, jag följer med min tid. Förut har jag roat Konungarne. Nu, sedan de kommit i misskredit, roar jag folken. — Men, ärligt sagdt, jag behöfver mig ett par hela byxor. Om du kan, så ge mig några francs. Jag har hittills hvarken stulit eller röfvat, men ibland, då jag är hungrig — — nå nå! det hör icke hit. Du är kanske ond för det jag kallar dig för *du*. Det kan väl ändå få passera för gammal bekantskaps skull, så länge ingen hör oss. Men inom läger-linierna — der heter du naturligtvis Medborgare-major, och der håller jag din häst för några styfver i drickspengar."

v. S. gaf den fordna kamraten alla penningar han hade på sig, bad honom följande dagen besöka sig i fjerde Lancier-regementets läger, tryckte hans hand och red, tigande, vidare.

Han tänkte på Gustaf III; han tänkte på den af Gustaf III:s gunstlingar, som nyss i tiggarslarfvor stått inför honom. För båda hade utan tvifvel naturen gjort mycket, gifvit dem yttre fägring, snillrikhet, fyndighet, gifvit den ene en thron och den andre ett aktadt namn. Och dock blef den ene en Kung utan anseende, den andre en man utan aktning. Båda skulle,

tillsammans, utgöra en lefvande bevisning för den gamla, men säkra satsen, att, på hvad plats ödet må ställa en menniska, huru rikt naturen på henne än må slösa sina gåfvor, sjelf måste hon dock vara medarbetare med den lyckliga skickelsen, den frikostiga naturen, på det att något stort, något välgörande dymedelst måtte genom henne träda i dagen. Det mest lysande naturel, de gynnsammaste förhållanden gjorde ännu aldrig ensamt någon stor eller ens någon nyttig man.

Slut.

Rättelser.

I förra afdelningen:

Sid. **54**, *rad.* **10.** *"Taisez vous, &c." bör börja nytt stycke.*
— **79**, *sista raden står: grand, läs: grund,*
— **170**, *rad.* **1.** *står: och sträcker läs: och som sträcker*
— **176**, *rad.* **26.** *står: men läs: män*
— **179**, *rad.* **9.** *står: sonsonsson. läs: sonsons sonsonsson.*
— **308**, *rad.* **16.** *står: den* **13** *Mars läs: den* **16** *Mars*

I sednare afdelningen:

Sid. **50**, *rad.* **24**, *står: (i några ex.): valgerningar, läs: välgerningar,*
— **79**, *rad.* **7**, *står: förebud läs: föredöme*
— **105**, *rad.* **29**, *står: förbjudna läs: tillverkningsvis förbjudna*
— **107**, *rad.* **8**, *står: den, läs: dem,*

Smärre, här oanmärkta tryckfel behagade läsaren sjelf rätta.

Kullberg

GUSTAF den III
och
HANS HOF.

I. II.